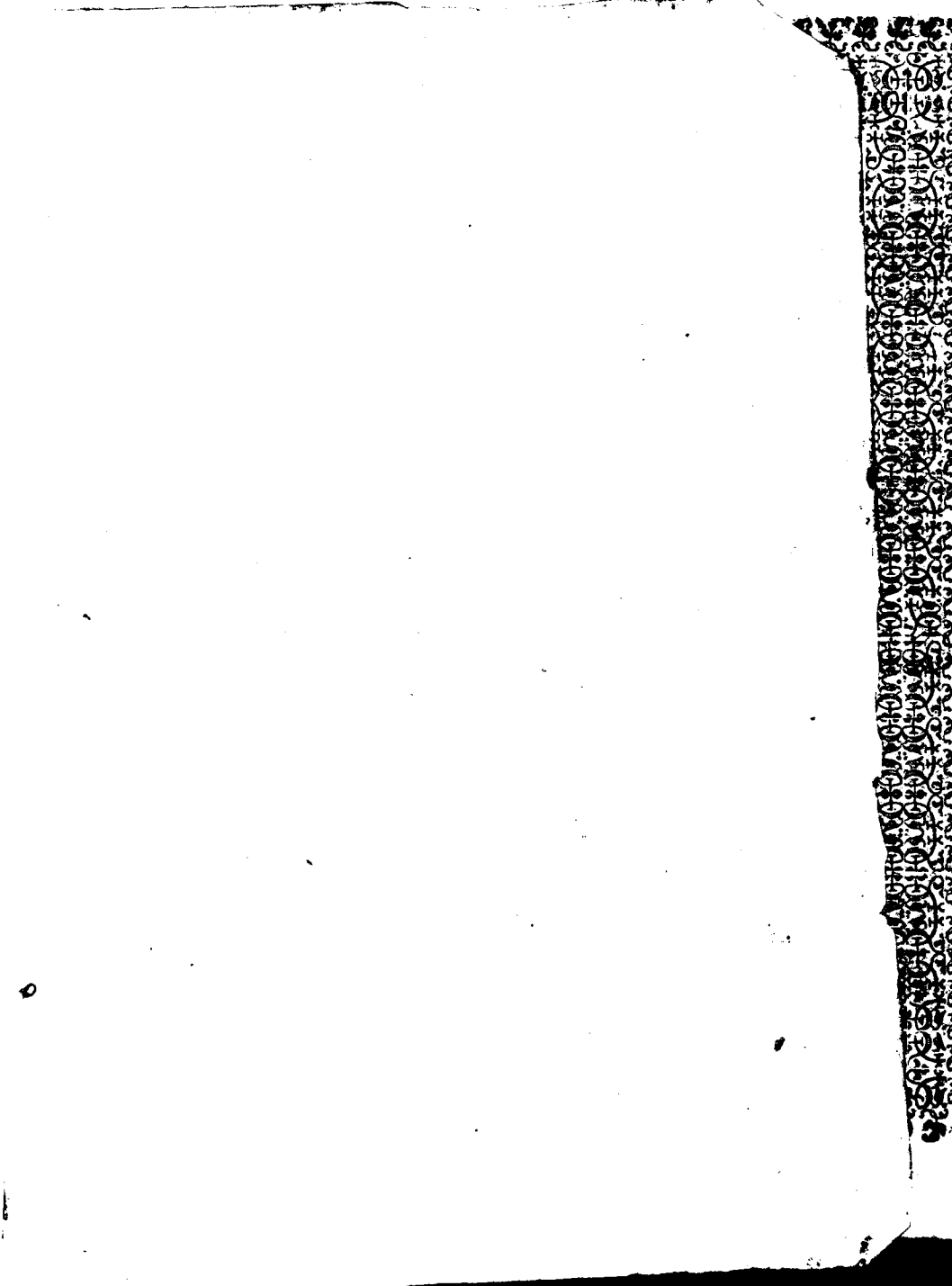

R.M.K. I. 552 .

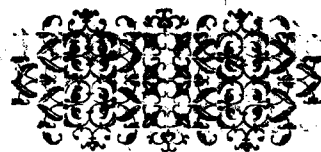

Conventus Gyögyösiensis
Frater Affinon.
Sicini Salvatorij.

AZ SZ. IRAS-
RVL, ES AZ ANYA-
szentegyházrúl, két rövid köny-
vecskék,

Mellyeket irt

PAZMANY PETER,
Esztergami Ersek.

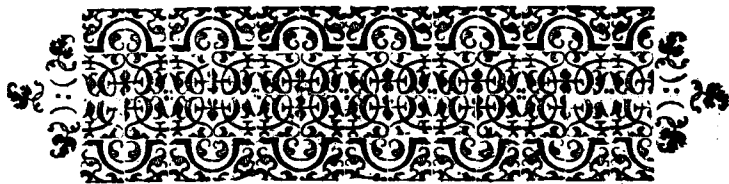
Isai. cap. 35. v. 8.

*Ez lesz en néktek igyenes út, úgy hogy
a' bolondok el ne tévedgyenek azon*

NYOMTATTA BECHBEN, GELBHÁR
Gergely, M. DC. XXVI. esztendőben.

Jeremia 15. v. 19.

HA meg-választod
a' drágát a' rosz-
túl, mint én szá-
jam lészesz: Mások térnek
te-hozzád, és nem te térsz
ö-hozzájok.

AZ BÓCSÜLLETES
BIHAR VAR-MEGYENEK.
Sok aldomásokkal gyarapodo
csendesz állapotnak hozabbodását, és
lelki vígasztalásoknak terjeszkedését, ki-
vánok Istentül.

NEgyven egész esztendeje leszen,
mikor az Ur Isten engemet hon-
nyomból, az-az, őseimnek örök-
ségéből, ismerőimnek társaságá-
ból, Atyafiságomnak nemzetségéből, kegyel-
mesen ki-szóllita, és Egyházi állapotra vá-
laszta: Soha az-ólta, Edes nevelő Ha-
zám, feledékenségben nem vólt előttem emle-
kezeted. sőt kívántam's kerestem abban mó-
dot, hogy velem-való dajkálkodásodat, hálá-
adó szolgálattal valami részből meg-kö-
szönnyem, és benned-lakozó atyámfiamnak
csékély értékem-szerént kedveskedgyem. De
mód nem adatván élő nyelvem tanításával

hozzád való kötelességemnek terjesztésébe, hogy tellyességgel báládatlanúl meg ne hal-lyak; vénségemben, ezzel a' kis Irásomnak néked ajánlásával, ha kötelességemnek eleget nem tehetek, ismértetni akarom bálá-adó igyekezőfemet: és, ha tehetségem meg-felel-let kivánságomnak, azon lészek hogy telked-nek szolgállyak, és irásommal ösvényecskét irtogassak üdvösségedre.

Noha pedig kisdéd az ajándék, mellyel néked, Szerelmes nevelóm, magamat kel-letem: de, mivel Lélek üdvösségben jár, nem kétlem, kedvesen vészéd, ha az örök böl- dog-ság kívánságának valami szikrája gerjedez benned.

Tenger az igaz Hitűl- való egyenet- lenségek vitatásának el-áradott özöne: de azért, mind csak e' kis könyvben fglalt kér- déseken fordul- meg, mint valami farkon, mel- lyekben a' több dolgok is mind el-igazodnak: úgy hogy, valaki erti e' két könyvben kapcsolt dolgokat, nem szükség a' több vissza-vonyások vizsgálásban fárasztani elméjét. mert ezek-
böl

ből el igazíthat minden közbevetéseket. Ezekre mikor jutnak mostani Vezseid, nem azon vannak hogy ezeknek igazításához nyúllyanak és által-mennyenek rajta: hanem, tudván hogy az egyszerű meg-ösábitottakat könnyű akár-mivel el-áltatni, arra fordítják minden mesterségeket, hogy út-at veszessenek, a' látott Igazságot el-kerüllyék, és végetlen veszekedések tengerének örvényébe marítván Tégedet, végre a' sok kételkedések ver-
mében, és bizonytalanságoknak mély kúttyá-
ban szakaszák nyakadat. De te! Szerel-
mes Hazám, ha veszni nem akarsz, és szel-
's okkal jársz; mód-nélkül senki-után ne indulys
érfed magad is lelked dolgát. És, hogy tétó-
va ne hurczoltassál hiúságos munkával, kö-
vessed az okos úton-járót, mely, az el-szánt
helyre vezető útból ki nem tér, hanem azt
követi, és a' keresz-t írtak-mellől csak el-mu-
lik. Te-is, ha igazat akarsz érteni a' zok-
rul a' Kérdésekről, mellyeket elődbe adok, na
hadd elmédet tétovázni, vagy veled beszélő
Tanitódát egy dologrul mástra ugrani: hanem,

egy kérdést végig meg-rostálván, az-után lépjél más zikkelyre. mert ha különben cselekezel, úgy jársz, mint a ki Bécsbe indulván, akár mely keresz-t-útra el-tér, és végre Debreczembe fakad.

Azt hiszem, hogy a mely csalóka Hitetűid, téged árookra visznek, és sok tévelygések lépében verdödtetnek, azt kívánnyák tőled, hogy nem okból, hanem indulatból tégy itilletet arrul a Hitrűl, melyben meg-rögzöttél: és kellestinél fellyeb, tilalmazni fognak Irásomnak olvasásátul. mert, féltvén hogy titkos csalárdságokat eszedbe vészed, nem szenvedhetik hogy irásomnak figyelmetes olvasására fordítsad elmédet. De ha efféle tilalmat

Ezt jól eszed-be ved.

hallasz, bizonyossan hidgyed, Edes Hazám, hogy az Igazságból ki-fogytak, és tanítások fogyatkozását érzik. sőt ezzel igyeknek hamiságát nyilván el-árullják Tanitűid, és értve tudva mind magokat 's mind másokat rontani akarnak. Mert, mi-képpen Mahomet elfogá Delűit a Hit vizsgálástul, hogy hamisága ki ne nyilatkoznék: úgy a te

Ka-

Ajánló levél

Kaláuzid azt akarják, hogy ugyan le-
közvén az okofságból, és ki-áltózván az ér-
telemből, barom módra csak el-általkodott wak-
merőséggel meg-kössed magadat, szem bé-
húnyva rohany ő-utánnok, füled-mellől bo-
csátván az Igazság szőz atit. Es noha ma-
gok tanittyák, hogy a Hit dolgában, ég-
alatt senkit bátorságojon nem követhetünk, hanem,
akár-mit mondgyanak a Szent † Atyák,
Conciliomok, Ecclesia, azt a Szent kás-
rostajára kel vinni, még a tanítatlan kősség-
nek-is. sőt, a Pápistaságot azért nevezik
« Tyrannif-nak, kegyetlen birodalomnak,
hogy az Anyazentegyház tanításához, ál-
tallyában kíván engedelmességet: Mind az-
által, most arra kiztetnek, és fenyítéssel is
vonszanak Téged, hogy Pápista könyvet ne
olvass, hanem meg-irillyed, 's meg-veffed mi-
nek-előtte értted; és, mint a szarvon kötött
ökör, ugy meny-utánnok a mészár-székre.
Ha fetet estve egy Csaplárnak két pint bor-
árrát adnál, és azt mondanád neki: Ibari a
bor árta; jo pénz, de gyertyánál meg ut néz-
zed:

† Verba Calv.
vide infr. fol.
29. 30.

* Calvinus re-
latus infrá,
fol. 70.

zed: wallyon nem mindigárt gyanuságba ej-
 tenéd-e magadat? Mit itilsz, tehát Tanító-
 idrül, kik nem Szóvedik, hogy a mi Irásink-
 nak fenyegetései Tanítások meg-tessek? Bi-
 zonyára, az Igazság utryának kerék-vágá-
 sábot ki-szavarták, és sikosb helyre léptek
 hogy sem a hol meg-álhassanak; de nem akar-
 ják hogy ez ki-tudodgyék.

Kedvezz, Edes Hazám, kedvez-
 ze-magadnak, és az okosságnak vezérlésé-
 ből, nem csak akaratomnak tettezéséből ren-
 delyed üdvösséged dolgát. Végy-fel egy kis
 munkát üdvösségedért. Törd-meg ebben ma-
 gadat, hogy ne tóduly mint az esz trengára
 hajtott juh, Tanítótól-után; hanem, olvasd-
 által e kis könyvet. Ha hamisságot foglal;
 meg-erősödöl a Pápistáságnak kárhoztatá-
 sában: ha pedig igazat tapasztalsz benne;
 senki szaváért, vagy pribékségre-való itile-
 ttert, desz edelemre ne rohanj. Tudom, hogy
 könnyeb, az Igazságot meg-ismertetni ve-
 led, hogy sem az emberek tekinteti-ellen aka-
 ratodot ennek követésére indítani. De eszed-

Ajánló levél.

be jusszon, hogy Isten Téged, igazság-szerént
itil, nem emberi vélekedés-szerént. Szeren-
cséltessen, vezessen, oktasson az Ur Isten, Edes
Hazám, és bővelkedtesen minden áldomá-
sival. Amen.

Ved eszedbe.

MEg egyet mondok. Sem hitelesbet,
sem tudománnyal és diszes elmével
bővelkedőbbet nem ismerek Vezérid-közzül
Calvinus Jánosnál. Azért, ennek irásiból
akarom fő-képpen bélyegezni Vallásodat: ki-
vált-képpen pedig a † Kereszttyéni oktatás-
tul irt könyvet hozom-elő, mivel ezt minap
Magyarrá-is fordították, úgy hallom, és er-
rül az Helveticus hitük ilyen bősületesen
szóllanak: Præter Apostolicas post
Christi tēpora chartas, Huic peperere
libro sæcula nulla parem. Ugy-is vagon,
hogy e'hez-képezt soprú, moslék, hulladék, és
csak gyermeki alak, valamit a' több Uj Tani-
tók irkáltak. Hogy-ha mostani Vezetőid, kik
örökké csak az egy álhatatlanságnak szél-

† Libros Qua-
tuor Insticu-
tionum Chri-
stianarum.

):(): (veszé-

veszétül, és tétovázó habozásnak fergete-
gétül locf-ból pocf-ba, főtő-ből posvány ba
huzoltatnak, szégyenlik a Calvinus ne-
vét, és meg-vetik 's kárboztattják az ő ta-
nitását, és csak a magok tetczésének részelő-
jével akaratt yok-szerént simogattják Vallá-
sokat: jól meg-gondold, Edes Hazám, hogy,
ha bátortalan követni Calvinust, a ki egye-
beket bölcseséggel meg-dúlt, és meszsze hátra
hagyott; a ki hóltá napjáig az zal dicsekedett,
hogy tiszta Szent Irásnál egyebet nem tani-

Calv. I. I. C. 14.

n. 4.

In totâ Religionis doctrinâ aliud
non loquimur, quàm quod DEI Verbo
fuerit nobis traditum: mentül inkább meg-

Vide Kalauz,
fol. 521.

csalotnak, a kiktéged most oktatnak? Mert,
vallyon mivel jobbak, és hitelesbek; vagy mi-
vel nem aláb-valók, ezek Calvinusnál? Val-
lyon micfoda kivált-képpen-való találtatik
ezekben, a mire-képest többet bizbafsál

hoz-zájok hogy-sem Calvi-
nushoz?

A KERESZTYEN OLVASONAK,
Istentől Sz. Lelekét kívánok.

Em erejét nem tudgya, sem vezérlését nem követi a' Keresztyéni szeretetnek, valaki békélenkedvén gyűlöli a' Hitbē megcsalatott tibolygókat. Mert, a'

Sz. Agoston tanítása-szerént, a' tévelygés, és az el-tévelyedett ember-között, választást kell tenni; ugy-hogy, a' tévelygést gyűlölljük, de azt a' ki meg-botlott, Keresztyéni szeretettel meg-ölellyük: *Hoc est perfectio odio odisse, August: in Psal. ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas.*

August: in Psal. 138. v. 21.

Nincs bezzeg e' világon veszedelmesb, és gyűlölségesb vétek, a' Hit-béli szakadásnál, mint szépen állattya Sz. Jerónymus: *Cunctis peccatis, & fornicationibus, peior est doctrina Hereticorum, que De I filios, facit filios Demonum.*

Jeron. lib. 5. in Ezech. 16. v. 20. Vide Kalauz, fol. 1008.

De a' ki efféle ártalmas nyavalyában hever, nem gyűlölségre, hanem szinte oly szüv-béli szánakozásra, és Keresztyéni indulatból szár-

Hebr. 5. v. 2. mazott segítségre méltó, mint a' ki hagymázban Attya Anyja-ellen dűkösködik. Azért, a' kiben gerjedez az Isteni Szeretet, *Condolet ijs qui ignorant, & errant*; nem csak szánakozik efféléken, hanem buzgósággal kívánnyá jobbulásokat, és mind imádsággal, 's mind munkás fáradsággal igyekezik segítségekre, és jóra gyámolyításokra.

En is, ettől a' szeretettől vífeltetvén, és Lelki Páfztorságomnak kötelelségével kényszerítettvén, ez Iráfotskával, segítő kezemet akarám nyújtani azok vezetésére, kik út-kívűl bolyonganak. Es mivel a' fok olvasáfra, sem a' szorgalmatoskodó gondos emberek nem érkeznek, sem a' restek nem igyekeznek; által-utat mutatok, mellyen akár-mely egy-ügyű, kűnnyen fel-talállya az Igazságot, minden vízfálkodo egyenetlenségekben. Mert a' Keresztyénségben, alég ha minden versengés csak azon nem fordúl-meg, hogy meg-értsűk, mellyik az Isten igéje, és mint mennyűnk végére ennek igaz magyarázat-tyának. holott a' veszekedés, majd csak abban vagyon, hogy, ki egy-képpen, ki más-képpen fejtegeti az Isten igéjét. Azért, ha oly csodat-

koz-

kozhatatlan Tanítót hagyott Isten e földön, kitől bizonyoson meg-tanúlhattuk, mellyik igaz magyarázata, vagy hamis csigázata az Ő szent Szavának; nem kel fejünket farsz-tani több dolgokban, mert igaz elég azt a' Ta-nitót halgatni, a' ki efféle dologban meg-nem csalhat. Ha pedig nincs ég-alatt oly, a' ki a' Szent Írásnak igaz értelmében meg nem csa-latkozhatik; bizonytalan minden Vallás, a' mint ez-után bővebben meg-mondgyuk. Azért, valaki el-igazodik e' Két dologban, mellyet e' két Kőnyvben foglaltam; mind-gyárt minden versengésnek végét éri. A' ki pedig ezeket el nem igazította, heában tőrő-dik egyéb Agazatok vizsgálásábā: mert azok-ban, soha semmi bizonyost nem tudhat.

Minek-okáért, minden sebesítő kötődés, gyűlölség, és versengés-nélkül, szívnek és szájnak keferősége-nélkül, mennél világosb rövidséggel lehet, az igaz Vallásnak Két vá-logatot jeles Czikkelyit meg-magyarázom: néhult, bőveb tanuságnak okáért, az én Ka-lauzomnak utolsó nyomtatására igazítván a' Keresztyén Olvasót.

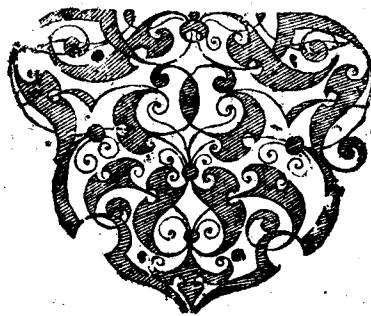
Istenemet alázatos buzgósággal kérem,

)(:)(: (3

hog

Elöl-járó Irás az Olvasókhoz.

hogy az ő szent neve dűcsősége nek terjesztésére fel-vett munkámat, gyümölcsösétégye. Te pedig, Keresztyén Olvasó, a' nagy Istennek Atyai gond-viselésébe légy ajánlva: és engemet bűnös szolgál-társodat, mind éltemben, 's mind holtom-után, aitasd könyörgéssiddel Isten-előtt segély.

RENDI

RENDI A' KÖNYVBEN FOGLALT F Ö R E S Z E K N E K.

E L S Ő K Ö N Y V. A' Szent Írásrul.

I. R E S Z E: A' Sz. Írásnak böcsülletirül.

- §. 1. Mint böcsüllet a' Sz. Írást a' Rommai Ecclesia. 1.
§. 2. Az Ujítok gyalázzák a' Szent Írást. 6.

II. R E S Z E: Honnan, és mint tudhassuk, mellyek az Isten könyvei? 9.

III. R E S Z E: Az Isten könyvének bővűjét, honnan, és mint ismérhessük? 15.

IV. R E S Z E: A' Sz. Írásnak igaz értelmét, honnan kel venni? 22.

- §. 1. Mely szükséges tudni az Írásnak igaz értelmét. 22.
§. 2. Bizonyos mód vagyon a' Szent Írás igaz magyarázattyának ismerésében. 24.
§. 3. A' Sz. Írásnak értelme nehéz. 26.
§. 4. A' Sz. Írásnak bizonyos értelmét, ki-ki maga lelkének itéletiből bátorságoon né veheti. 29.
§. 5. Az Anyaszentegyházról kel az Írásnak értelmét venni. 33.
§. 6. A' meg-magyarázott igazságokból ki-terczik, hogy az Ujítokat méltán Evangelicuskoknak nevezherni. 38

V. R E S Z E: Az Uj Tanítók mely csúfson magyarázzák a' Szent

Írást.

39.

VI. R E S Z E: A' Sz. Írás magyarázásban minémű böcsülletet érdemelnek a' Szent Atyák. 44.

VII. R E S Z E: Az Uj Tanítók, a' Sz. Írással vallásokot nem bizonyították: de Szent Írást ellen sokat tanítanak. 49.

VIII. Minden szükséges tudományugy találattatik-e a' Sz. Írásban, hogy hinni ne kellyen a' mi nincs írva. 52.

ELLEN-VETÉSEK.

58.

M A S O D I K K Ö N Y V. AZ Anyaszentegyházról. 59.

I. R E S Z E: Az igaz Anyaszentegyházról meg-ismérhetni. 61.

ELLEN-VETÉSEK.

67.

II. R E S Z E: Az Anyaszentegyházról él né fogyhat, s nem tévelyeghet. 69.

- §. 1. Az Ujítok vélekedése e' dologról. 69.
§. 2. Az Anyaszentegyház mindenkor meg marad. 71.
§. 3. Az Anyaszentegyház nem tévelyeghet. 73.

ELLEN-VETÉSEK.

76.

III. R E S Z E: Minémű felekből ismérhetni az Ecclesiát. 78.

- §. 1. Az Ujítok nem elegendes jeleik adgyák

adgyák az *Ecclesiának*. 78.

§. 2. Az *Ecclesiának* Négy igaz jelei vannak. 81.

Una. §. 3. Első Jel, hogy EGY az *Ecclesia*. 82.

Sancta. §. 4. Második Jel, hog' SZENT az Anyaszentegyház. 83.

Catholica. §. 5. Harmadik Jel, hogy KÖZÖNSEGES az *Ecclesia*. 85.

Apostolica. §. 6. Negyedik Jel, hogy APOSTOLI Gyölekezet az *Ecclesia*. 88.

IV. RESZE: Az Ujitók gyölekezete, nem igaz *Ecclesia*. 90.

Una. §. 1. Az Első Jel, nem illik az Uj gyölekezetekhez. 91.

sancta. §. 2. A' Második Jel, nincs az Uj gyölekezetekből. 96.

Catholica. §. 3. A' Harmadik Jel, nem találta az Ellenkező gyölekezetekben. 105.

Apostolica. §. 4. A' Negyedik Jel, nem fér az Uj társaságokhoz. 109.

V. RESZE: A' Romai gyölekezet igaz *Ecclesia*. 117.

Una. §. 1. Az *Ecclesiának* Első Jele, a' Romai gyölekezetben találta. 118.

Nº 1. Első Bizonyág. 118.

Nº 2. Második Bizonyág. 120.

Nº 3. Harmadik Bizonyág. 126.

Sancta. §. 2. Az *Ecclesiának* Második Jele, meg-ismérteti a' Romai Anyaszentegyháznak igazságát. 129.

Catholica. §. 3. Az *Ecclesiának* Harma-

dik Jele, finlik a' Romai Egyházban.. 133.

Apostolica. §. 4. Az *Ecclesiának* Negyedik Jele, igaznak mutatya a' Romai gyölekezete. 136.

VI. RESZE: Mit tanított az *Ecclesia Szent Agoston idejében a' mostani viszsza-vonyásokról?* 139.

§. 1. A' dicsőült Szenteket segítségül hitták Sz. Agoston-idétt. 141.

§. 2. A' *Purgatoriumot*, és Halottakért való könyörgést, hitték Szent Agoston-idétt. 143.

§. 3. Az embernek Szabadakarattya' szinte úgy vallotta Sz. Agoston, mint most a' Pápiák. 145.

§. 4. A' Meg-igazult emberek Jöcselekedetinek érdemét, úgy hitte és tanította Szent Agoston, mint most a' Romai *Ecclesia*. 146.

§. 5. Hogy a' Hit magán né elégséges, azon formán vallotta Sz. Agoston, mint a' *Catholicusok*. 148.

§. 6. A' Negyven-napi Bőjtöt, Hús étel nélkül tartották Sz. Agoston-idétt. 149.

§. 7. Az Anyaszentegyház *Traditioit* bocsfildötte Sz. Agoston. 150.

§. 8. Az Egyházi személyek Nőrelé életre köteleztettek Sz. Agoston idejében. 150.

§. 9. Azt hitte Sz. Agoston, hogy Bizonyosok nem vagyunk üdvösségünkül. 151.

§. 10. Az Oltári Szentségrül azt vallotta Sz. Agoston, a' mit most a' Pápiák. 152.

ELSŐ

ELSŐ KÖNYV.

Az Szent Írásrul.

I. R E S Z E: A' Szent Írásnak bőcsületterül.

*S. 1. Mint bőcsülli a' Sz. Írást a'
Római Ecclesia.*

AZ SZENT IRASNAK bőcsületterit semmiben nem sértegeti a' *Római Anyaszentegyház*: Mert azt hiszi, és tanítja, hogy a' Sz. Írás, Isten ígéje; a' Proféták és Apostolok, Író-deákok vótak, az ő nyelvek * Isten pennája vólt; csak azt írták, a' mit † a' Sz. Lélek *dictált*; és " minden Szent Írás, Isten tanítása. Valamely bizonyos tehát, hogy a' bölcseségnek és tekieltetéségnek kúr-feje az Isten, meg sem csalatkozhatik; s meg sem csalhat; oly bizonyos, hogy a' Sz. Írásban semmi hiúság és hamiság nem lehet: hanem, tisztán igaz, valami ezzel egygez; nyilván hamis, valami ezzel ellenkezik.

* *Psal. 44. v. 2.*

† *2. Petr. 1. v. 21.*

" *2. Tim. 3. v. 16.*

Az Uj Tanítók az emberek ámitására oly költéséket befélnek az együgyű kőtség-előtt a' Pápi tákrul, hogy, ha azok úgy volnának (magam mondom) rútab és veszedelmesb vallás nem lehetne a' Pápi tástagnál.

Leg-főképpen a Szent Írásról való tanításunkat, csuda mely gyűlöltető hamiságokkal hiresítik.

I. Azt írja *Calvinus*, hogy a Pápák, és Kardinálok, hazugságnak tartják, valamit Christusról írnak az Evangelisták: * *Professi sunt jam pridem Pontifices, cum toto Cardinalium collegio, et hodie profitentur, Nullum esse DEUM, et quacumq; de Christo scripta sunt, mendacia esse et imposturas. Doctrinam de Resurrectione, meras esse fabulas.* Sem könyvet nem nevez *Calvinus*, melyben ezt olvasta, sem egyéb bizonyágát nem adgya ilyen szemtelen témédek mondásának; melyet, el-hittem, orca-pírulás nélkül nem olvasnak azok is, kik szemérmetesbek követői-közzül.

II. Azt hirdetik, hogy a Pápisták, az Emberi szerzésekkel helyeb böcsüllik a Szent Írásnál: *Papista Legi DEI humanas Traditiones longè præferunt.* Te tudod Ur Isten, hogy semmi ebben nincsen, a mint ezennel bőven meg-magyarázzuk.

III. Azzal kárhoztatnak a homlokokat fel-törött, és szégyent háta-megé-vert emberek, hogy mi a Szent Írást, emberek *Censurája*, itéleti-aká vettyük; és csak annyira böcsüllyük, menyire teczik az embereknek: † *Ipsum DEI Verbum, hierarchia Romana, Papista subicere non dubitant.* * *Scriptura tantum in æse momenti, quantum illi Ecclesie suffragio conceditur. ac si DEI veritas, hominum arbitrio niteretur.* † *Subjiciunt DEI oracula hominum censura, ut ideò rata sint, quia placuerint hominibus.* Ezek csak gyűlöltető költések: Mert senki közzülünk nem tanította, hogy az *Ecclesiát*úl, vagy emberek itéletül légyen méltosága a Szent Írásnak, hanem egyedül Istentül, kinek szavát foglallya magában. Míképpen az órvós, próba-kövéen az aranyat; és az gyöngy-fűző,

* *Calv. l. 4. c. 7. num. 27.*

Rom. 3. v. 7.

Iob. 13. v. 7.

Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

Calv. Matth. 19. v. 17.

† *Calv. lib. 4. c. 7. num. 30.*

* *Calv. lib. 1. c. 7. num. 1.*

† *Calv. lib. 4. c. 9. num. 14.*

fűző, a' drága követ és gyöngyöt meg-választván, nem ád az aranynak, vagy kőnek méltóságot, hanem csak meg-ismérteti azt a' jóságot mely ő-bennek vagyon: úgy az Anyaszentegyház, az Apostoli Traditióból előnkbe adgya, és meg-ismérteti a' Szent Írást, melynek méltósága Istentől vagyon.

Lásd ennek az első könyvnek 11. részét. az Elsőmondásban.

IV. Reánk fogják, hogy az Apostolokat meg-útállyuk; hogy a' Romai Pápák, az Isten igéjét meg-vertvén, akarattyok-szerént Uj Hit ágazatokat szereznek; és tanítóknak nagyobb méltóságot tulajdonítanak az Isten igéjénél: † *Apostolos solent strenuè contemnere. * Suâ libidine, contemtoq; DE I Verbo, cudunt dogmata; quibus fidem hac ratione postulant, quia penes Ecclesiam sūt condere novos Fidei articulos. " Papa summus est Evangelij adversarius. " Papa vult suam potestatem præferri sacris literis, et mandatis DE I.* Ha ezek igazak, Keresztvényen nevet nem érdemlenek a' Pápisták. De Isten és e' világ bizonyságunk, hogy ezekben semmi sincsen: Mert az Apostolok tanítását, mind kicsinben nagyban, *exceptio-nélkül*, oly bölcsülettel vészük, mint tulajdon az Isten szavát, mivel † Szent Lélek szóllott ő-áltak. Az *Ecclesia* sem szerezhet Uj Hit ágazatokat, * hanem előnkbe adgya az Isten igéjét, annak igaz értelmét, és minémű üdvölséges tudományt hozhatni-ki ebből. Ugy fűg pedig a' Pápa a' Sz. Írástul, hogy az-ellen semmit nem taníthat. Azért magok a' Romai Pápák, száma-nélkül írják és taníttyák, hogy csak oly dologról szabad nekik rendeléseket tenni, és törvényeket szabni, mellyek a' Sz. Írással nem ellenkeznek: mert azokat, a' miket Sz. Írásban találnak, életek fogyasztásával tartoznak óltalmazni. Ezt olvassuk az Orbán Pápa Végezésiben, *Causa 25. quest. 1. can. 6. 7. A' Leo Pápa törvényében, apud*

† Calv. l. 4. c. 12. num. 26.

* Eib. 4. c. 8. n. 10.

" Lib. 4. c. 7. n. 26.

" *Lutherana Concordia*, fol. 311. de *Potestate Papæ.*

† 1. *Thess.* 2. v. 13

Matth. 10. v. 20.

* *Vide Kalaur, fol.*

197.

Vide Kalaur, fol.

259.

Gratian. distinet. 14. ca. ult. A' több Pápák-is ezent irják, Causa 11. quast. 3. Can. Si Dominus. Can. Qui resistit: &c. Azért Sleidánus, a' Romai Ecclesiának ellensége, meggyőzve az Igazságtul, így ír: Thomas Aquinas, quem Sleidanus lib. 1. Histor. An. 1518. OMNES Theologi sequuntur, fatetur Pontificem non posse novos Articulos conderē, nec abolere relictos à Patribus & Apostolis.

V. Hallottam oly Pradikátort, ki azt beszélette (ugyan-is csak beszédet mondott,) hogy a' Pápi sták egy *Sinatban*, az Isten könyvét, a' Bibliát, le-téven, Prókatorokkal vádoltatták, hogy Eretnek az Istennek szent könyve: Es mikor ellene Tanúkat állattak 'störvényt mondottak volna, meg-sententiázták, 's tűzbe vetették. Hol? mikor? kitűl' lett ez a' dolog? Ne kérd; mert a' mi nem vólt, annak helyét, idejét, senki nem adhatja. De elég, ha a' kőlséget efféle ifzonyuságokkal irtóztatták a' Pápi staságtul.

VI. Minnyájan az Új Tanítók azt kiáltják, hogy mi a' Szent Irást, fogyatkozotnak, csonka-bonkúnak, elégtelennek mondjuk. Ezek nem mi mondásink. sőt azt tanítjuk, hogy a' Szent Irás, vagy nyilván világos igékkal ki-fejezi, valami szükséges üdvőlségünkre; vagy oly bizonyos Tanítót mutat, kitűl meg-érthettyük a' mi nyilván ki-írva nincsen, tudni-illik, az Anyaszentegyházat, melynek oktatásához kötelez Christus; bizonyosá téven, hogy ezt a' pokol meg nem győzi, és hamiságra nem viszi.

VII. Minap név-nélkül nyomtatának Pápi stán egy könyvetskét, és Parázna Bábylon mezeitelensége Tükörének nevezék. Melyben nagy rágalmazással azt beszélik, hogy a' Pápi sták meg-mocskolták a' Sz. Irást, két nevezetes nagy dologban: Mert, a' hol az Irás túlya a' fara-

Quid si falsa, & heretica aliqua versio exusta sit?

Lásd e' könyvnek 8. részét.

Matth. 18. v. 17. cap. 16. v. 18.

faragott képek csinálását, azt a' Pápiſták így olvassák; *Ne csinálj faragott képet, hogy azt imádjád.* maga ama' szó (*hogy*) nem találtatik a' Bibliában. Ennek-felette, noha a' faragott képek tilalma, második parancsolat; de a' Pápiſták ki-hagyván a' második parancsolatot, első parancsolathoz ragasztották a' képek tilalmát: és hogy a' Tíz parancsolatnak száma meg-maradyán, ezekben ne vennék az emberek a' második parancsolatnak el-lopását, a' tizedik parancsolatnak első részéből, kilencedik parancsolatot csináltak. Ezzel a' két dologgal írja ez a' rút Tükör, hogy egy *Diaphanes*-nevű Tánító, *Scotodulus* deákot a' Pápiſta hitrűl el-vont. Ur Isten! Medgyünk efféle dio-héjal játczó majmokkal, kik a' lélek üdvőtségben-járolgokrúl részeg szeszrel beszélnek?

Először azért, Azt mondom, hogy a' *Moyſes* * harmadik könyvében, mind a' *Tremellius*, mind a' *Molnár* és egyebek Bibliájában, nyilván és világos igékkel találtatik ama' mondás (*hogy azt imádjád.*) Rosz tükörre volt tehát, tükörös Uramnak, hogy ezt nem látta. * *Levit. 26. v. 1.*

Másodszor, A' Tíz parancsolatot szőrul szóra, igérül igére úgy tanittuk, a' mint a' Sz. Irásban † † *Exod. 20. v. 16.*
 † *Deut. 6. v. 6.*
 † *Levit. 26. v. 1.*
 † *Vide Kalauz fol. 1063.*
 vaſuk. De mivel a' Sz. Irás meg nem mondgya, hol kezdetik a' második parancsolat, hol a' harmadik, vagy negyedik; mí úgy “ ofztyuk számra a' Tíz parancsolatot, a' mint az Anyaszentegyház javallotta Sz. Agoston-idétt. Abban pedig, ugymond *Calvinus*, semmi vétek nincsen, akár-mint ofztaſsék a' parancsolatok száma, csak maradgyon helyén bőcűje. Hallyad Calvinuſt:

* *Divisionem preceptorum, ejus generis rem esse meminimus, in qua liberum cuiq; judicium esse debeat, ob quam non fit contentioſe, cum diſſentiente pugnandum. Legem eſſe de-* * *Calv. 1. 2. 6. 8. num. 12.*

cem verbis distinctam, extra controversiam est. Quare non de numero, sed de secandi ratione ambigitur. Ezeket igazán és helyesen írja *Calvinus*; noha magát arczúl csapja, és kárhozzartya azokat, kik a' bálványok tilalmát az első parancsolathoz ragasztyák, és a' más ember feleségének kivanságát a' tizedik parancsolattúl el-szakasztyák: † *Præceptum de Imaginibus, HAVD DV BIE à Domino distinctè positum: De non concupiscendo, INERTE in duo concerpunt.* " *Qui duo præcepta querunt in concupiscentia prohibitione, PERVERSA sectione, quod unum erat, lacerant.* Így jár a' ki az igazat el-hadgya; magával sem eggyez.

† *Calv. ibid.*" *ibid. n. 50.*

§. 2. Az Ujitók gyalázzák a' Szent Irást.

*Sueton. in Nerone,
c. 16. 38.*

A Ma' kegyetlen *Nero* Császárrul olvassuk, hogy *Roma*-várasát fel-gyújtatá; de gonosz cselekedetinek irigységét másra háritván, a' Keresztyénekre fogá az Egető nevet, és kegyetlen kínokkal büntéré az ártatlanokat. Ezen formán bánnak velünk az Uj Tanitók: Reánk fogják, hogy mi nem bõcsüllyük a' Szent Irást: maga õk azok, kik az Irásnak méltoságot gyökérből fel-forgattyák, noha nyelvel magasztalják. Ennek ihon egy-nehány jelensége.

*De Lutheranis, vi-
de Kalanz fol.
385.*

I. Szent *Lukács* írja, hogy *Zacharias* feleségestül, igaz volt Isten-elött, minden parancsolatokban és igazságban, panasz-nélkül járt. Látá *Calvinus* mi jó-ki ebből, tudni-illik, hogy ember meg-tarthatya az Isten parancsolatit, és nem vétkezik minden cselekedetiben: Azért, el akarván ezt kerülni, azt írja, hogy a' Görögök alkalmatlanul fordították a' Sidó szót, és ebből

ből a' gondolatlan fordításból nem kel bizonyítani. Sz. Lukács pedig, nem akarta változtatni az alkalmazlan fordítást: * *Gracos parum aptè vocem Hebraeam vertisse. Ex incuria Graci interpretis, non est statuenda lex. Lucas in recepta versione nihil mutare voluit.* Ha Szent Lék vezérlette Szent Lukácsot, gondolatlan és alkalmazlan fordítást nem követhetett. Ha törvényt nem mondhatni ebből a' Szent Lukácsút bé-vett fordításból: tehát, nem Isten szava a' Sz. Lukács *Evangeliuma*. Az sem igaz, hogy Sz. Lukács ebben a' mondasban követte a' bé-vett fordítást: mert ő senki fordítását nem követte, hanem históriát írván, a' dolgot úgy hozta-elő, a' mint volt.

* Calv. lib. 5. c.
17. num. 7.

II. A' Soltárból elő-hozván némely mondásokot *Calvinus*, azt írja, hogy Sz. *David*nak háborodott indúltriból buzognak a' mértékletlen panaszok; Isten igéje-ellen-való illetlen kívánsági vannak; meg nem gondollya mi légyen szabad és illendő; kétségbe-esetnek mondhatnád őt: † *Quam multa Davidis querimonia intemperiam sapiunt! ebulliunt turbulenti affectus! diceret hominem desperatum. Effluunt vota, non satis bene formata ad regulam Verbi DEI: non satis expendunt Sancti, quid fas sit, & expediat.* Ezekből azt hozza-ki *Calvinus*, hogy *Dávid*nak efféle mocskos imádsági, méltók meg-vetésre: *His vitijs maculata preces, repudiari merentur.* Utánna veti, hogy efféle mondásokból ki-terczik, hogy a' Szentekben-is volt hitetlenség: *Innumera ejus generis occurrunt in Scriptura, ex quibus patet, fidem Sanctorum mixtam fuisse dubitationi, ut aliquid infidelitatis proderent.* Lehetetlen, hogy a' Pogányennél rútabbúl gyalázhassa a' Szent Írást. Ha a' *David* szavaiban éktelen hitetlenségek vannak; nem igaz tehát,

† Calv. lib. 3. cap.
20. num. 16.
Similia, lib. 3. cap.
2. n. 17.

* hogy

* 2. Reg. 23. v. 2. * hogy Dávid-által Isten szóllott. Ha a' Soltárban, Szent
Pfal. 44. v. 2. Irással ellenkező vétkes mondások találatnak; nem
méltó tehát a' Soltár, hogy Isten igéjének tartafsék.
Ha a' Szentek hitetlenek voltak; nem érdemel tehát
hitelt mondások, és nem Isten szava, hanem emberek
vétkes indulattya foglaltatik a' Szent Irásban.

III. Calvinus, Sz. Pálrul, és az Evangelistákrul azt
írja, hogy nem igazán említik a' Profetákat: † Paulus
† Calvin in 1. Co. rinth. 2. v. 9. testimonio Prophetæ, contra ejus mentem abusus videtur.
" Hebr. 9. v. 16. " Videtur Apostolus nimis infirmæ rationi inniti, ut nullo
" Matth. 27. v. 9. negotio refutari queat quod dicit. " Apud Matthæum, Hie-
remia nomen ERRORE positum est. Alter locus (Zachariæ)
nisi dextrè accomodetur, in alienum sensum MALE de-
† Matth. 4. v. 13. tortus videri possit. † Matthæus, Prophetæ testimonio abusus
videtur in alium sensum. Sz. Péterrül azt írja, hogy Sz.
* Calv. Galat. 2. Pál-ellen tanított: * Petrus derogabat doctrina Pauli.
v. 11. 12. 13. Evangelium deformabat Petrus. Márkrül így szól: " Vo-
" Calv. Actor. 15. cationis sua desertor, & Apostata. Szent Jánosrul azt írja,
v. 40. hogy az Angyalnak Isteni tiszteletet adott, az-az, bál-
Vide Kalauz f. 383. ványozott: " Nihil est magis proclive, quàm in Angelo-
" Calv. l. 1. c. 14. rum adorationem stupore quodam nos prosterni, & omnia illis
n. 10. tribuere, quæ non nisi DEO debentur; quod etiam Joannes in
De Christi dñi si- Apocalypsi fatetur sibi accidisse. Több efféle dolgokat szám-
milia Calvinus, in- lálhatnánk, de ezek most elégségesek; kivált-képpen
frâ c. 5. §. 3. azt melléjek adván, a' mic ezennel meg-bizonyítunk,
Vide Kalauz fol. hogy a' Sz. Irás könyveinek számát, bőrtűjét, és értel-
487. mért, tellyeséggel bizonytalanná téfzik az Uj
Tanítások.

II. R E S Z E: *Honnan, és mint tudhassuk,
mellyek az Isten könyvei?*

AZ mely könyvet Szent Írásnak vallunk, arról Három dolgot kel hinnünk: I. Hogy, a' ki azt a' könyvet írta, abban Istennek Lelke volt akkor, mikor írta. Mert; a' mit Sz. Pál akkor írt volna mikor üldözte a' Keresztyéneket, nem volna Isten igéje. II. Hogy az a' könyv, nem más, hanem attúl iratott a' kinek nevét viseli. Mert tudgyuk, hogy Sz. Pál-idétt, * az ő nevére hamis leveleket költöttek; és az Egyházi historiákban, † tizenkilencz *Evangeliumi* könyvek említetnek, mellyeket Sz. Péter, Barnabás, Tamás, Mátyás, Jakab nevére hamisan írtak az Apostoli üdőkben. Azért nem elég, hogy a' könyv-eleiben Sz. Pál neve írásék, hanem bizonyosoknak kel abban lennünk, hogy azt maga írta Sz. Pál, nem más az ő nevére. III. Hogy ez az Írás, oly éppen, és tisztán maradott, a' mint elsőben írták, semmi idegen tódalékkal meg nem hamisítottván. E' Három dolog-közzül, ha valamellyik bizonytalan volna, tekélleres hitele nem lehetne a' Sz. Írásnak. Azért, vagy abban kel bizonyos módot mutatni, Honnan, és mint tudhassuk e' három dolgot; vagy a' Szent Írásnak minden méltóságát, és az egész Keresztyénséget bizonytalanná kel tenni.

* 2. Thessal. 2 v. 2.

† Kalauz. fol. 333.

ELŐSZÓR, azt mondom: Hogy egyéb úton ezt a' Három dolgot bizonyoson nem tudhattyuk, és a' Szent könyveket meg nem ismérhettjük, hanem a' Keresztyén Anyaszentegyháznak el-szakadál-nélkül kézzül kézre adott *Traditiojából*. Ez oly nyilván-való, hogy magok-is az Uj Tanítók nem tagadhattyák. Mert

- † Cal. lib. 1. c. 8. *Calvinus* így ír e'dologról: † *A Moyses, & Prophetis fuisse scripta, quae sub eorum nominibus leguntur, certo certius est NON ALITER pervenisse ad posteros, quam de manu ad manum, perpetuâ annorum serie à Patribus TRADITA.*
- * Lib. 1. c. 7. n. 3. Másutt: * *Ecclesia auctoritas, Isagoge est, quâ ad fidem Evangelij praparantur.* Ismét: " *Hominum respectu, sustinet Ecclesia veritatem, quia puram & sinceram retinet, quia transmittit ad posteros.* A' tób Uj Tanítók-is, akár-mely könyvnek hitelét azzal erősítik; mert ezt a' *Primitiva Ecclesiát*úl-fogva, bé-vette a' Keresztélyenség.

A' régi Páterek, ezent bizonyíttyák: En (ugy-mond Sz. Agoston) " az *Evangelium*nak nem hinnék, ha az Anyaszentegyház méltosága erre nem vinne. *Eusebius* írja, hogy a' Szent könyveket azért írta *Lai*stromban, hogy az *Ecclesiának* *Traditiója* szerént, tudnók, mellyek az igaz, és nem hamisán költött könyvek: † *Istorum librorum enumerationem necessario fecimus, uti Scripturas qua secundum Ecclesia traditionem, verae & germanae sunt, & eas, quae Apostolorum nomine ab haeticis circumferuntur, possimus discernere.*

Ezen igazságot bizonyíttya a' Sz. Iráson fondáltatott okoskodás. Mert az *Ecclesia*, * Igazságnak özlopa és erősége, mely-ellen " gyözedelmet nem vehet a' pokol. Ennek engedelmségére úgy köteleztetünk, hogy " Pogányoknak itiltetnek a' ízó-fogadatlanok. Tehát, mind kötelefségünk, 's mind bátorságunk vagon, mikor ettúl vészük a' szent könyveket. Továb; Ha igazán hiszük Szentnek az *Ecclesiát*, az ő tanítáfa hamiság nem lehet. mivel a' hamis és Istenül tilalmazott tévelygéssel, egybe nem fér a' szentség. Ennek-felette; Akár-minémű útat és módot gondollyon ember, mellyen egy-valaki, az igaz Szent Irást meg-ifmérheti,

mérheti, és el-választhatja a' hamis írásoktul, úgy-mint a' Sz. Írásnak világos finyességét, a' Szent Léleknek belső tanítását, &c. ugyan azon úton és módon, fokkal bizonyosban, és bátorságosban meg-ismérheti, és † el-választhatja az *Ecclesia*, melynek Istentől ily bőcsülletes ígreti vannak. Balgatagság-is vólna, ha ki a' maga választatásának nagyob hitelt adna, hogy-fem az egész Keresztyén gyölekezetnek eleitül-fogva meggyökerezett értelmének. Igazán írja tehát Calvinus, hogy, * *Ecclesia est fida custos Veritatis: ejus ministerio voluit DEVS puram Verbi sui predicationem conservari*: Az *Ecclesia* igaz őrzője az Igazságnak, és az-által tartatik meg az Isten ígénének tiszta hirdetése: utánna veti, hogy az *Ecclesiá*, soha nem eggyez egyében, hanem az Isten ígénének igazságában: “ *Non est spernendus Ecclesia consensus, quia NVNQUAM, nisi in Veritatem verbi DEI consentit.*

† *Vide Verba Calvini inferim, lib. 1. cap. 4. §. 5. in 3. Probatione.*

* *Cal. lib. 4. c. 1. n. 10. Vide infr. li. 2. c. 2. §. 3.*

“ *Cal. lib. 4. c. 8. n. 15.*

Azzal pedig, hogy mi-velünk az *Ecclesia* ismérteti-meg a' Sz. Írást, szinte úgy meg nem kislebbedik a' Sz. Írás méltosága, mint Christus azzal nem gyaláztatik, hogy .. Keresztelő János, és az Apostolok, bizonyosságot tettek ő-rólla: sem az aranynak bőcsülleti alcsofombá nem léfzen azzal, hogy az őtvös ismérteti-meg joságát, garattyát. Es mi-képpen a' kik a' szent könyveket írták, emberek vóltak; † de mivel Sz. Lélek igazgatta őket, nem emberen fondáltatik a' Sz. Írás: azon-képpen, az *Ecclesiát* azon Sz. Lélek vezérelvén, mely az Apostolokat igazgatta, nem emberi gyarlóságon építetik, a' mit az *Ecclesiá*nak tanításából vézfünk.

.. *Ioan. 5. v. 33. cap. 15 v. 27.*

† *Ita hoc explicat Calv. lib. 1. c. 9. n. 2.*

M A S O D S Z O R, azt mondom: Hogy, a' mint rendben és számban írta a' *Tridentomi Concilio*, * az Oo

* *Conc. Trid. Sess. 4*

Testamentomnak Negyven-négy, az Új Testamen-
tomnak Huszon-hét könyveit, úgy vette az *Ecclesiának*
kézről kézre adott *Traditiojából*. Hogy a' közel- valo
űdökről ne szóljunk; Urunk születése után, hat- száz
harmincz esztendő-tájban élt Sz. *Isidorus*, † a' ki szinte
úgy számlállya a' szent könyveket, mint a' *Tridentomi*
Conciliom; és nevezet- szerént, a' *Bölcsesség*, *Ecclesiasti-*
cus, *Tobias*, *Iudith*, *Machabaeus* könyveit, írja, hogy az
Ecclesia, szent könyveknek hívzi. noha a' Sidók ezeket
Szent Irás Laistromába nem írják. Urunk születése-
után, öt- száz nyolczvan esztendő-tájban, *Gelasius Pá-*

* In Concilio Ro- pa, * az egész *Romai Conciliommal*, szinte úgy szám-
man. Tom. 2. Con- lállya a' szent könyveket, mint a' *Tridentomi* gyöleke-
ciliorum. zet. csak hogy az *Esírás* két könyvét, és a' *Machabaeus*
két könyvét, egy-egy könyvbe foglallya. Urunk szü-
letése-után, négy- száz esztendő-tájban, *Innocentius Pá-*

An: 400.

pa, *epist. 3. ad Exuperium*. A' *Carthágo*- béli Gyöleke-
zet, *Canone 47. Sz. Agooston*, *lib. 3. de Doctrina Christiana*,
cap. 8. szinte ezen formán jegyzették ízámban a' Sz.
Irás könyveit; és nevezet- szerént, a' *Machabaeus* köny-
veiről azt írja Sz. Agooston, " hogy ezeket nem a'
Sidók, hanem az *Ecclesia* tartya szent könyveknek.

Nem szükség ennél fellyeb vinni az Anyaszent-
egyház *Traditioját*. mivel *Calvinus* sem tagadgya,
hogy Urunk születése-után öt- száz esztendeig, az *Ec-*
clésiában, igazán, változás- nélkül maradt az Apосто-
lok tanítása; és Sz. Agooston, † igaz tanúnak nevezi,
kirül ember végére mehet az *Ecclesia* vallásának. Vé-
gezetre, *Calvinus*, Agooston sokszor Szentnek nevezi,
* a' mint ez-után meg- hallod, noha ő a' *Machabaeus*-
fok könyveit, Isten igéjének, és Sz. Irásnak tanította.
Tehát mi- is Szentek lehetünk, ha ugyan azont hívzük.

HAR-

HARMADSZOR, azt mondom : Hogy elégséges okát nem adhatták az Új Tanítók, mellyért némely könyveket ki-rekesztnek a' Sz. Írás-közzül. A' *Machabaeusok* † könyvében, világos szókkal olvassuk, hogy † 2. Mach. 12. v. 43. szent, és üdvösleges a' Halottakért - való imádkozás.

Vagyon tehát oka *Calvinus*nak, * miért tagadgya en- * Cal. lib. 3. c. 5. nek a' könyvnek szentségét. Az embernek Szabad num. 8.

akarattya, " igen nyilván állattya az *Ecclesiasticus*. Te- * Eccl. 15. v. 14. 17. hát azt sem ok-nélkül állattya " *Calvinus* férgefnek. * Cal. lib. 2. c. 5.

Efféle igaz okokért, több könyveket-is meg-vetnek. Den. 18. lib. 3. c. 15. más színt adnak dolgoknak : mert azt mondgyák, hogy No. 4.

a' Sidók ezeket nem írták a' szent könyvek-közzé. Vaj rosz üdö! vaj gaz nép! Ha a' Sidók itéleti helyes : O tempora, ó mo-

tehát az *Evangeliumot*, és az Apostolok leveleit tegyék res!

félre, mivel a' Sidók ezeket sem javallyák. Vallyon, ki teher minket bizonyosá a' Sidók *Canonának* igaz-

ságáru, vagy *authoráru*? Ki hallotta, hogy a' Keresz- tyénségben, nagyob hitelt kellyen adni a' vak Sidók-

nak, hogy-sem az Anyaszentegyház tanításának; ho- lott Sz. Pál † a' Sidókat, tompa elméjüknek, ördög † 2. Cor. 3. v. 14. rabjainak nevezi? 2. Tim. 3. v. 26.

Ha némely Atyák, szent könyvek-közzé nem számláltak valamely könyveket, * oka az; Mert csak * Vide Kalanz fol. 346.

azokat a' könyveket jegyzették-fel, mellyeket a' Baby- lóniai fogság-elött, Isten szekrényében tartott a' Sidó-

ság, és a' mellyekről senki nem kételkedett. Azokat sem számlálták-elő, mellyekről az Anyaszentegyház-

nak itéletit nyilván nem tudták. A' minémű jelenségekkel *Vithaker* és *Hunnius*

kárhoztatták a' *Machabaeus* könyveit, meg-mutatá *Albericus Gentilis*, " Angliai *Calvinista*, bölcs ember, " *Libello edito Ha-*

hogy azok, csak erőtlen gyanuságok. *novia*, An. 1664.

NEGYEDSZER, azt mondom: Hogy az Uj Tanítóok, semmi módot nem adhatnak a' szent könyvek ismerésében. I. Mert azt vitatták, † hogy a' Hit dolgaiban, nem kel bé-venni, valamit a' Sz. Irásban nem olvassunk. Sohult pedig a' Sz. Irásban nem olvassuk, hogy ezeket a' leveleket, mellyek Sz. Pál nevével viselik, éppen, és változást-nélkül Sz. Pál írta. Er-
 † *Vide hujus libri caput 3.*
 * *Suprà, fol. 10. go, &c.* II. Calvinustól hallók, * hogy, *NON ALITER, QUAM PATRUM TRADITIONE*; nem különben, hanem az Atyák *Traditio*jából tudhattuk, mellyik könyvet irtak a' Proféták. A' *Traditio*kat " pedig, és a' régi Atyák tanítását, bizonytalannak tartják az Uj Tanítóok. Tehát a' Sz. Irás könyveit-is csak kétséggel hiszik.

Ezt hogy világosan érted; Azt kérdem, Vagyon-e valami csalatkozhatatlan tanú, a' ki előnkbe adgya, mellyek a' Sz. Irás könyvei, vagy nincsen? Ha nincsen: Tehát ily nagy dologban oly tanúnak hiszünk, a' kiről nem tudjuk ha igazat mond-é, vagy hazud; és így, lelkünk üdvösségét bizonytalan fundamentomra rakjuk. Ha tántorodhatatlan tanú vagyon, a' ki a' szent könyveket meg-ismérteti: azt mutassák-meg az Ellenkezők, kik az *Ecclesiának* nem hisznek.

Itt lásd az ördögnek csalárd mesteriségét, " mellyel az Uj Tanítókat játszottattya. El-hiteti vélek, hogy az *Ecclesiának* tanítása nem bátorságos, mivel emberekből ál, és tévelygésre vihet. A' *Traditio*kat-is bizonytalanná téfzi. De a' mennyei Mannát megvetvén, büdös hagymára szorúl lelkek. mivel azt akarják, hogy, a' minémű hiteles méltoságtul az *Ecclesia* meg-fosztatik, azt ki-ki magának tulajdonítsa; és a' mit az *Ecclesiának* tiszta forrásából bátorságoson mérhetnének, annak békét hagyván, a' magok gondolatlyok

" *Vide infra, lib. 1. c. 4. S. 4.* Lásd-e.

lattyok zavaros töcfájából poshatt vizet igyanak, így tellyesedvén fejekre, a' mit Sz. Pál ira: † *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent; ideo mittet illis DEVS operationem erroris, ut credant mendacio.* † 2. Theff. 2. 9. 10.

Mi-képpen azért *Montanus*, ki akarván fefelni minden *disputatióbul*, csak azzal erősitette tanítását, hogy őtet erre *Paracletus*, a' *Vigasztalo Sz. Lélek* tanította belső-képpen: Ugy az Uj Tanítók azt vitatták, hogy az ő benne szóllo Sz. Lélek sugallásából, kel a' szent könyveket meg-ismérni: * *Propheta & Apostoli Sacrum DEI nomen proferunt. non temerè, nec fallaciter obtendi DEI nomen, altiùs quàm ab humanis rationibus, vel judicijs petenda est persuasio; nempe ab arcano testimonio Spiritus.* Mint-ha az *Ecclesiát* nem tanítaná a' Szent Lélek: vagy ottan hitelt érdemlene, a' ki magát Szent Lélektül tanúlnak mondgya.

* *Calvin. lib. 1. 6. 7. n. 4. Similia. cap. 8. n. 13.*

III. RESZE: AZ Istenkönyvének börtüjét, honnan és mint ismerhesük?

AZ Sz. Irásnak *Originalis Textus*sa, a' *Proféták* és *Apostolok* kezével iratott börtüje, semmi-féle nyelven nincs közönségesen nállunk; hanem egyebek kezével le-iratott, vagy (közel kétfáz esztendőül-fogva, minek-utánna a' nyomtatást találák) ki-nyomtatott börtüjét olvassuk. Azért, hogy bátorságosok lehessünk a' Sz. Irás börtüjéről; Elsőben, arról kel bizonyosnak lennünk, hogy az *Apostoli kéz-irásból*, igazán és változáf-nélkül írták-ki azokat a' könyveket, mellyek kezünkben vannak: úgy hogy, sem tudatlanságból, sem gonoszságból cforba nem esett benne. Másodsor; mivel a' Sz. Irást, *Sido, Chaldáica,*
vagy

vagy Görög nyelven írták a' Proféták és Apostolok, (csak az egy Sz. Márkról gyanakodnak némelleyek, hogy Deákul írta Evangeliomát) ha a' Szent Irásnak igaz bőrtűjét akarjuk ísmérni, bizonyosoknak kel abban lennünk, hogy igazán és változáf-nélkül fordította-tott, Deák, Magyar, és egyéb nyelvre. Mert valamíg ezt a' két dolgot bizonyoslan nem tudgyuk, csak bizonytalan, és ok-nélkül-valo vak hiedelemmel, vagy vélekedéssel vehettyük a' Sz. Irást. Itt-is azért meg kel vitatni ama' kérdést, mellyet nem régen hallánk, tudni-illik: Ha vagyon-e oly meg-tántorodhatatlan Tanító, ki a' Sz. Irásnak igaz bőrtűjét meg-ísmértesse, vagy nincsen. Ha nincsen: Tehát soha bátorságoon nem tudhattyuk, mellyik igaz bőrtűje a' Sz. Irásnak. Ha vagyon; azt mutafsák-elő az Uj Tanítók, kik még annyira ki nem öltöztek a' szemérmetségből, hogy magokat csalakozhatatlanoknak mernék hirdetni.

ELŐSZÓR, azt mondom: Hogy az Uj Tanítók, a' Sz. Irásnak minden bőrtűjét bizonytalanná tézlik. Nem meré az ördög igyenesen egy-általlyában azt mondatni, hogy a' Sz. Irás bőrtűje bizonytalan: hanem, kerülő mesterséggel akará ezt végbe vinni az Uj Tanítók-által. Mert, az Anyaszentegyház méltóságát kétség tévén, és a' Traditiókat kárhoztatván, semmi útát és nyílást nem hagyta, mellyen bátorságoon végére mehefsünk, hogy az Apostolok keze-írásából, igazán írták-le a' szent könyveket. Azon-képpen, az *Ecclesiá*-nak bizonyság-tétele-nélkül, abban links bátorságoos mód, hogy a' Sidóbul és Görögbul-valo fordításoknak igazságát bizonyoson tudhaslúk. Mert, csak emberi gyanúsággal itilhettyük, hogy *Tremellius*, vagy *Munsterus*, vagy más valaki, oly tekéllatesen tudta a' Sidó és

Görög nyelvet, hogy annak értelmében meg nem csalatkozhatott; és oly jámbor volt, hogy szánt-szándékkal meg nem csalt. Azért, ha valamely Új Tanítótul kérde: Honnan tudgya hogy *Tremellius*, vagy *Károlyi* igazán fordította a' Bibliát? Nem mutathat az *Ecclesiára*. mivel ennek tanítását tekéletes hitre elégtelennek itéli: hanem, vagy magára, vagy Sidóul, Görögül-tudó Predikatorokra mutat. és így, csak annyira bizonyos abban, hogy ez a' Sz. Írásnak igaz bőrtűje, menyire bizonyos hogy maga, vagy Predikator tárfa, meg nem csalatkozhatik a' Görög és Sidó nyelvnek tulajdon értelmében; és hogy akarattyok-szerént senkit ebben meg nem csálnak.

Lásd itt-is az ördögnek álnakságát. Azt a' hitel-re-való méltóságot, melyet az *Ecclesiának* nem engednek, magoknak koporítták a' Predikatorok; és azt akarják, hogy az ő itileteknek kétségtelen hitele legyen ily nagy dologban, melyben az *Ecclesiának* tanítását bizonytalanná tészik. és így, a' kik téj-felt nem akarának enni, szérdékre szorúlnak. Vide supr. fol. 14.

Ezen-rúl: Mál-képpen-is fel-forgattyák az Új Tanítók minden bőrtűjét a' Sz. Írásnak. Mert eggyenként minden nyelven-valo bőrtűt vétkefitnek és fogyatkozásokba kevernek. I. A' Sido bőrtűl azt írja *Calvinus*, hogy azt a' Sidók el-változtatták: † *Oblatrant hic quoq;* † *Cal. lib. 2. c. 13. n. 9.* *Judaei, & lectionem invertunt.* II. A' Görög bőrtűl, számtalanszor írja *Beza*, * hogy hamis; mint meg-lát-hatod *in cap. 1. Luca, v. 35. In cap. 7. Actor. v. 14.* Vétkefiti *Calvinus*-is a' Görög fordítást, “ *Lib. 3. c. 17. n. 7.* III. “ *Vide suprà, fol. 7.* A' magok saját fordítását-is fogyatkozotnak mondgyák: nyilván hirdetvén, hogy a' Bibliának, csak egy tekéletes fordítása sincs nállok. A' *Tigurinusok* errúl

“*Præfat. Bibl. Tigur. Leonis Iuda.*

igy szólanak: “ *Scriptura majestas inviolata esse debet. Verum addimus, eam majestatem in ipsis fontibus esse. Nam verso, semper fuit libera: neq̄, Ecclesia ulli certæ translationi fuit alligata.*

† *Beza, Præfat. Nov. Test. ad Regimam Angl.*

Kalanz, fol. 349.

Beza † kettőt mond: Egyiket, hogy köz akaratból kellene egyfzer a’ Bibliát oly-képpen fordítani, hogy, a’ menyire lehet, bizonyos hitelű volna: mert ezt, még most-is keresik az emberek. Másikat, hogy sem ő, sem fenki más a’ Bibliát tekéltetesen nem fordíthatta.

Ládd-e, mely fundamentomát veté az ōrdög annak, a’ mi ezekből igazán következik; tudni illik, hogy a’ Bibliának csak egy bizonyos bőtüje sincsen: és így, a’ bizonytalan bőtüből semmit bátorságon nem tanulhatunk!

MÁSODSZOR, azt mondom: Hogy a’ Sz. Irás bőtűjét, az Új Tanítók alkatmatlanul fordították.

I. Fogyatkozása fordítóknak az; hogy, a’ mint

* *Beza, Actor. 10.*

Digress.

Kalanz, fol. 349.

“ *Præfat. Tigur. Biblior.*

* *Beza* * írja, szórul szóra nem fordították az Isten szavát, hanem a’ magok értelmét toszfák - elő Isten igéjegyánánt. A’ *Tigurinusok*, *Leo Judasiól*, ki a’ *Biblia* *Tigurinát* fordítá, így szólanak: “ *Invertendo, non fuit superstitiosus: SENSVM enim reddidit, VERBIS non nimium affixus inbasit; orationis incommoda & salebras sarpsit, hiatus explevit, brevitatem mediocri illustravit copia: Sicubi unum atq̄, alterum verbum ADIICERE oportuit, illud suum supplementum notis inclusit.* Im hallod, hogy az Új fordítók, nem az Isten szavát, hanem annak oly értelmét foglallyák, mellyet a’ fordító javall. Hallod, hogy *sarciant, explent, adyciunt, supplent*; meg-töldgyák, és hozzá adnak az Isten szavaihoz: mint-ha a’ Sz. Lélek, tudatlanságból, vagy irigységből, azokat a’ szókat hozzá nem adhatta volna, ha szükségesek volnának. Szép

pél-

példánk vagyon erről a' hozzá-adáfrul, a' *Károlyi Magyar Bibliájában*. " Christus azt mondá, hogy, Valaki férjétül el-hagyott afzonyt véfzen, paráználkodik. Ez, ha így helyén marad, kárhoyzatni kel a' *Calvinista Predikatorok* dolgát, kik minden esztendőben, sok házasokat el-válatztnak, és új házafságra szabadítanak. azért a' Christus mondásához, írá *Károlyi*, és *Molnár*, ama' két szót, *Ok-nélkül*, mely két szót, a' Magyar fordításon-kivül, semmi-féle Bibliában nem olvasok.

II. Fogyatkozása fordítáfoknak az; hogy Christust, és az ő Apostolit, tudatlanná akarják tenni. Mert *Tremellius* (hogy-már a' Sidó bővíjtérül) *Iesust*, Jeshuá-nak; *Moysest*, Mosché-nak; *Ierusalem*, Jeruschalaim-nak, *Simon Pétert*, Schemeum-Cyphának; *Tyrust Sidont*, Tzur Tzaidon-nak; *Isaiast*, Jeshahiaá-nak; *Jeremiaast*, Iirmeia-nak nevezi. maga † Christus Urunk, és az Apostolok az Új Testamentomban, ezeket csak úgy neveztek, mint most nevezik az együgyű Pápisták. *Károlyi*, a' Magyar Biblia-elött-való írásában, azt fogad-gya, hogy a' *Tremellius* fordítását követi: de azért, este-le rúc neveket nem mere ki-irnyia; félvén, hogy a' Magyarok el-ifzonyodnak tőlők.

III. Fogyatkozása fordítáfoknak az; hogy, noha minnyájan azzal dicfékednek, hogy bővíjtérül-szerént igazán fordíttyák a' Bibliát: de azon igéknek fordításában, igen mezfíze járnak egy-mástul; mint meg-mutatá * *Cochleus*, a' száz-kilenczedik Soltárnak harmadik versében. Es hogy egyéb példát erre ne keressünk, nállam vagyon egy új fordítáfo a' Bibliának, melyben az *Isaias* Profeciajának első része így vagyon: *Vifio Jeshajahu filij Amos, quam vidit super Jehudáth, & Jerusalaím, in diebus Uzijáhu, Jothám, Abaz, & Jehizcujáhu, regum*

" Vide Kalauz, fol. 338.
Matth. 5. v. 22.

† Christust és az apostolokat corrigállják az Új fordítáfo. sőt tudatlanná téfzik; mint ha jobban tudának olvasni Christuánál.

* Vide Kalauz, fol. 354.

Jehudáh. Azt alítá *Tremellius*, hogy ő jobban talállya a tárgyat, azért így fordítá ugyan azon szöveget: *Visto Jeshabiah filij Amotzi, quam vidit super lehuda, & Jeruschalaimis, temporibus Huzzija, Jothami, Achazi, Jechizkija regum Jehuda.* *Munstérus*, és egyebek egyéb-képpen fordíttyák. Kiből meg-tetozik, hogy ezek a nagy tudós *Grammaticusok* olvasni sem tudgyák a Sido bőttűt. Gondold, mit tudnának nagyobb dolgot el-igazítani, a kik csak a bőttűk olvasásában sem egyezhetnek. Es a mi nagyobb, inkább akarják a Sidók áltmát követni, hogy sem Sz. Mátét, † ki ezeket a neveket úgy olvassta a Szent Lélek vezérléséből, mint a Pápisták olvasták.

† *Matth. 1. ita leguntur: Iuda, Ierusalem, Ozias, Iosabab, Achaz, Ezechias.*

HARMADSZOR, azt mondom: Hogy az *Ecclesiá*-túl kel a *Bibliá*nak igaz bőttűjét venni. Ezt ugyan azon bizonyságokkal állatom, * mellyekkel a szent könyvek ismerését erősítém. Mert, I. Az Anyaszert egyház, " Igazságnak oszlopa és erőssége, mellyen a pokol ereje " győzedelmet nem vehet. Azért, minnyájan köteleztetünk, hogy, † ha Pogányok nem akarunk lenni, tanításának engedgyünk. Tehát ettől, bátorságon vehettyük a Sz. Irás bőttűjét. II. Akár-minémű utat és módot gondollyunk, mellyen egy-valaki, meg-ismérheti az Irásnak igaz bőttűjét, ugyan azon úton, annyival bátorságosban meg-ismérheti az *Ecclesia*, menyivel nagyobb, és nyilvánban-való ígreti vannak Istentől. III. Ha az *Ecclesiá*nak tanítáfa bizonytalan a Sz. Irás bőttűjének ismerésében: kétes lézzen a szent könyvek ki-mutatásában-is. mert ugyan azon *Traditió*-bul vetrük, mellyik igaz bőttűje a *Bibliá*nak, melyből meg-ismértük a szent könyveket. Azért, vagy mind a két dologban egy-aránt bé kel venni az *Ecclesia* bizony-

* *Suprà fol. 10. 11.*

" *1. Timoth. 3. v. 15*

" *Matth. 16. v. 18.*

† *Matth. 18. v. 17.*

zony-

zonyságát, vagy mind kettőben meg kel vetni. IV. Nem csak a' tanultak, de a' tudatlan kőtség is köteles, hogy tudgya mellyik a' Sz. Irásnak igaz bővűje: mert, ha ezt nem tudgya, akár-mely gaz bővűt, Szent Irásgyanánt vehet, és így minden tévelygésre hanyat-homlok ragadtatik. Nem tudgya pedig ezt a' kőtség másképpen, hanem az Anyaszentegyház tanításából, Mert Görögül, Sidóul, nem tud: lelkét sem bizhattya bátor-ságon valamely tudománya-mutogató Predikatorra, a' ki meg-cfalathatik, és meg-cfalhat. Mi-képpen azért az Oo Testamentomban azt parancsolta Isten, hogy a' Papoktul vegyék a' Sz. Irást, † *Accipiens exemplar* † Deut. 17. v. 18. *Sacerdotibus*: úgy most-is, csak azt a' bővűt kel Isten szavának tartani, mellyet az *Ecclesia* ad előnkbe.

NEGYEDSZER, azt mondom: Hogy, a' mely Deák Bibliával Ezer elztendőnél többig élt, és él most-is a' Romái Anyaszentegyház, az a' Bibliának igaz bővűje. Bizonyítom;

I. Az Ellenkezők vallásával. Mert a' *Tiguri* Bibliának elől-járo levelében, ezt olvasom: *Inculcarnus, manere Veterem Vulgatam, editionem per nos, omnino integram, atq; intactam: quippe quam nos, hac nostrâ, neq; mutamus, neq; damnamus. Legatur illa in Scholis, canatur in Templis, citetur SOLA in Concionibus Sacris, nullus obstat.*

* Beza azt írja, hogy annak, a' ki a' régi fordítást szer-zette, tisztáb és job Görög könyvei voltak, hogy-sem a' mostaniak: *Emendatius exemplar nactus est.* azért nem esüda, ha fok helyen " jobban vagyon a' Deák for-dítás, a' Görög bővűnél. Jóllehet két régi Görög Bi-bliám vagyon, " ugmönd *Béza*, mely csudálatoson eggyez a' régi Deák fordítással.

* *Beza, Prefat. Novi Testam. ad Reginam.*

" *Beza Luc. 1. v. 35. Kalaur, fol. 352.*

" *Beza, Lucæ & v. 54*

II. Ha ebben a' Bibliában, mellyel Ezer Elztendő

dőtül-fogva él a' Keresztyén világ, hit-ellen-valo hamiság találatnék: következnék, hogy az egész Keresztyén Anyaszentegyház tévelygésben völt. mert, hová lehet annál nagyobb tévelygés, mint-ha Isten igéje-gyanánt hirdettecnék a' hamiság? Bizonyos pedig, hogy az Igazságnak oszlopa és erősege, tévelygésbe nem eshetik; és, a' *Calvinus* szava-ként, az *Ecclesia* semmit nem tanít, Isten igéjének igazsága-ellen:

† *Calvin. lib. 4.*
c. 8. n. 15.
Supra. fol. 11.

† *Ecclesia numquam nisi in veritatem verbi DEI consentit.*

III. Ha az *Ecclesiának Traditiója* kételessé tételik a' Bibliának bőrtje-felől, nem lehet bátorságos a' Bibliának könyveiről. Azért, vagy mind a' kettőben helyt kel adni tanításának, vagy mind a' kettőben egyaránt meg kel venni.

Supra. fol. 13.

Az Ellenkezők csak abban triomfálnak, hogy Deákalan szók és mondások vannak a' mi Bibliánkban. De, ugyan azon *Albericus Gentilis*, Angliai tudós *Calvinista* ember, kit ez-előtt említünk, egy egész könyvben meg-mutattya, hogy, a' mely mondásit a' mi Bibliánkbanak vádollyák az Ujitók, azokhoz hasonlókat találni a' régi Deák emberek írásiban; és hogy a' *Grammatikához* sem tudnak, a' kik gyalázzák a' régi fordítást.

IV. RESZE: A' Szent Irásnak igaz értelmét, honnan kel venni?

§. I. *Mely szükséges tudni az Irásnak igaz értelmét.*

V Alami vitatásban vagy azok-között kik Keresztyén nevet viselnek, ennek a' kérdésnek igaz fejtegetéséből kel el-igazodni. Mert az

Írás

Irás szavait böcsüllettel vélfzik, és javallyák minnyájan, akár-mint ellenkedgyenek-is egy-mással: hanem, ennek értelmén és magyarázásán, nem alkodhatnak. Azért, az Isten igéjéről vallyuk minnyájan, hogy az, világság, élet, üdvösség, ha igazán értyük: ha pedig ezt hamisra magyarázzuk, és idegen értelemre cfigázzuk; bezzeg így immár fetétség, halál, nyak-fzakasztó árok. kire nézve, azt írja Sz. Agoston, hogy nem hasznos a' Sz. Irás, ha azt jól nem értyük: † *Ipsa Scriptura Sacra, nisi eas rectè intelligas, utiles esse non possunt.* Mert a' bõtu * meg-õli, és kárhoztattya azokat, kik jól nem értik; és, a' mint Sz. Péter " írja, ebben sok nehéz dolgok vannak, mellyeket a' tudatlanok, magok kárhoztattára facsarnak. Minek-okáért, Sz. Jeronymus azt mondgya, hogy a' Sz. Irás, nem a' bõtûben ál, hanem annak igaz értelmében. és, noha a' Tévelygõk, sõt még az õrdõg-is, Sz. Irás szavait forgattják, de semmit azokból nem bizonyítanak: " *Ne putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla: alioquin est ipse Diabolus, qui loquitur de Scripturis, et omnes hæreses, inde sibi † consuunt cervicalia, quæ ponunt sub cubito universa carnis.* Sz. Agoston-is sokszor írja, hogy a' Keresztyének-kõzdött, nem abból vagon az Eretnekség, hogy a' Sz. Iráit meg-vetnék, hanem hogy azt nem jól értik: * *Neg enim nata sunt hæreses, nisi dum Scriptura bona, intelliguntur non benè.* " *Non possent oboriri error, palliatus nomine Christiano, nisi de Scripturis non intellectis.* " *Omnes hæretici, qui Scripturas in auctoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potius sectentur errores: ac per hoc, non quod eas contemnant, sed quod non intelligant, Hæretici sunt.*

† Aug. epist. 222. ad Consentium.

* 2. Cor. 3. v. 6.

9°

" 2. Petr. 3. v. 15°

" Hier. ad Galat. 1. v. 11.

† Zach. 13. v. 18.

* Aug. tract. 18. in Ioan.

" Tom. 4. lib. 83.

99 quest. 69.

" Epist. 222. ad Consent.

Nem elég tehát a' Sz. Iráit emlegetni, és azzal akár-

mint

† *Matth. 4. v. 6.* mint bizonyítani; holott az ördög-is † Christuf-ellen Sz. Irást támasztás és minden régi 's mostani Tévelygők, Sz. Irás mondásával ostromolják az Igazságot: Hanem azt kívánja Szent Péter, hogy mindeneknek-előtte annak mennyünk végére, Honnan kellyen az Irás értelmét venni, * *hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia Scriptura, propria interpretatione non fit.* mert, a' ki ennek elsőben végére nem mégyen, csak tétováz; és mennél tovább mégyen, annál inkább tévelyeg, maga feje gondolatit követvén Sz. Irás-gyanánt.

§. 2. Bizonyos mód vagon a' Sz. Irás igaz magyarázattyának ismerésében.

HÍszük minnyájan, hogy csak az igaz, a' mi eggyez a' Sz. Irással. De addig ezt az eggyezést nem tudhattuk, míg a' Sz. Irásnak igaz értelmét nem tudgyuk. Es így, Elsőben-is azt kel meg-vizgálni, Ha az Ur Isten, hagyott-e bátorságos csalatkozhatatlan Vezetőt és Tanítót a' Sz. Irásnak igaz értelmére? vagy, senkit effélét nem rendelt, hanem csak kinek-kinek magára hatta a' Sz. Irás magyarázattyát? Mert, Ha csalatkozhatatlan Vezetőt hagyott; annak tanításából bizonyos értelmet vehetünk, és bátorsággal nyugodhatunk. Ha pedig csak " emberi eszeskedésre, gyanuságra, vélekedésre hatta Isten az Irás értelmét, úgy hogy ki-ki magyarázza a' mint néki tetszik; az egész Keresztyénség (mely az Irásnak igaz értelmén ál) csak emberi gyanakodás léfzen: semmi abban bizonyos nem léfzen. mert a' kétséges magyarázaton, Keresztyén Hit, és bizonyos tudomány nem éppítettik, hanem csak emberi vélekedés.

" *Calvinus, lib. 4. c. 9. n. 12.*
Verba vide hoc capite §. 4. initio.

Azt mondom azért, hogy az Isten bizonyos módot hagyott, a' Sz. Irás igaz értelmének meg-ismérsében. *Suetonius* † írja Caligula Császárrul, hogy erős büntetés-alatt, nagy adókat vetett a' Romaiakra, és, hogy többen vétkoznének parancsolattya ellen, kibőrsarczoltathatna, oly apró bőrtükkal íratta, és oly helyre ragasztatta parancsolatit, hogy senki le ne írhatná, ne tudhatná. Nem cselekszik így mi-velünk az Isten: hanem, a' mely Sz. Irást előnkbe adott, azt akasztja, hogy meg-is érthessük: * *Quare dicta sunt, nisi ut fiat?* * *Quare audita sunt, nisi ut intelligantur?* Mert még ama' Pogány bölcs-is fel-találta, hogy job halgatni, hogy-seni olyat mondani, a' mi senki nem érthet: " *Satius est esse mutum, quam loqui ea quae nemo intelligat.* " Es Augustus Császár, balgatagságnak kiált *Aetna* szoban, hogy olyakat írt, mellyeket csudáltak de nem értették az emberek.

† *Suet. in Calig. cap. 41.*

* *Aug. tract. 21. in Ioan. in fine.*

* *Cicero Philipp 3. Suet. in Augusto, 6. 86.*

Hogypedig bizonyos mód vagon a' Sz. Irás értelmében, ki-tetczik ezekből. I. Mert, ha bizonyoson nem tudhattuk a' Sz. Irásnak igaz értelmét, nemcsak haszontalan a' Sz. Irás (mint a' Polgári társaságban, hiuságos az a' Törvény, melynek értelmét senki nem tudhattya) de bizonytalan a' mi Hitünk, melynek Isten szavából keléppülni: mert az Isten szava, nemkülömben Isten szava, hanem annak igaz értelmeférent. Tehát, mind addig bizonytalan Hitünk, valamíg az Isten igéjének igaz értelmét bizonyoson nem tudhattuk. II. Nemcsak azt parancsolja Isten az ő híveinek, hogy † egygyésben maradgyanak, idegen és különböző tudományoktul el ne ragadrasztanak: hanem azt-is kívánnya, * hogy a' hamiság hitegetőket el-kerülfyűk. Ezeket bé nem télyesíthettyűk, ha

* *Rom. 10. v. 17.*

† *Ephes. 4. v. 3.*

Hebr. 13. v. 9.

1. Cor. 1. v. 10.

* *Rom. 16. v. 17.*

1. Tim. 6. v. 20.

Tit. 3. v. 10.

bizonyos mód nem adatik a' Sz. Irás értelmének ifjúságban. mert ki-ki elmélkedése-szerént magyarázná a' Sz. Irást; és nem tudhatnók, mellyik igaz, vagy hamis magyarázat: Azért, sem az igazságban való egység meg nem tartathatnék, sem őrizkedni né tudnánk a' hamiság hintegetőkről. Mi-képpen azért minden *Republicában*, országokban, birodalmokban, a' Törvény mellé, bizonyos Itélők rendeltetnek, kiknek értelmén és magyarázatján tartoznak meg-állani mindenek, és e' nélkül minden Törvény csak játék volna: Ugy az *Ecclesiában* szükség, hogy a' Törvénynek bizonyos magyarázója találatsék. Mert különben, minden világi birodalomnál alkalmatlamb volna az

† *Lib. 2. cap. 3. §. 3. Ecclesiának* állapotja; a' mint ez-után † bővebben meg-magyarázom.

§. 3. A' Szent Irásnak értelme nehéz.

AZ Szent Irás bőrtüje, sok helyen nehéz értelmű, és maga finyességével ki nem mutattya igaz értelmét. Ezt a' Sz. Irásban olvassuk. Mert Sz. Péter írja, hogy Sz. Pálnak minden leveleiben, * *in omnibus Epistolis*, oly dolgok vannak, mellyeket nehéz meg-érteni, *sunt quaedam difficilia intellectu*. Az Apostolokról, sokszor olvassuk, hogy az Urunk mondásit nem értették, *Luca 18. v. 34. Joan. 16. v. 18. Matth. 16. v. 11. &c.*

† *1. Cor. 13. v. 30.* A' Szerecsen, azt mondá Filepnek, hogy " *Isiaist* nem értheti, míg valaki meg nem mutattya ennek magyarázatját. Ha azt feleled, hogy vannak a' Sz. Irásban homályos mondások, de nem oly dolgokról, mellyek üdvösségünkre szükségesek; káromlást mondasz: mert a' Sz. Lélek, hiúságot és hazontalant nem

íratott

íratott a' Bibliába, és Sz. Pál nyilván mondgya, hogy valamit a' Sz. Lélek íratott, † *Omnis Scriptura, divinitus inspirata*, hafznos üdvösségünkre. Szent Péter-is, oly dologrúl mondgya hogy a' Sz. Pál levelei nehéz értelműk, mellyeknek hamis magyarázattya, kárhoztattya embert. A' Szerecsen sem érti vala *Isaiásban* üdvösségünk fundamentomát. Sz. Agoston magárúl írja, hogy több vagyon a' mit nem ért a' Sz. Írásban, hogy sem a' mit értene. és sok helyen (ugymond) csak gyanakodni sem tudnak sokan, mit mondgyon a' Sz. Írás:

* *In ipsis sanctis Scripturis, multò nescio plura, quàm sciam.*

“ *Quibusdam locis, quid vel falsò suspicientur, non inveniunt; ita obscure quadam dicta, densissimam caliginem obducunt.* Végezetre, noha *Calvinus* egyfütt azt írja, hogy a' mely könyű a' fejték feketétül, az édest keserűtül megválasztani; oly könyű az Írás igaz értelmét megismérni: “ *Non obscuriorem veritatis suae SENSUM ultrò Scriptura præsert, quàm coloris sui res alba & nigra; saporis, suaves & amara.* † *Si puros oculos, & integros sensus illuc afferimus, statim occurrit DEI Majestas, quæ nos sibi parere cogat.* De másutt, száját megűti, és ezt illyen képpen visza-mondgya: * *Captui nostro perplexa in Scripturis impedita, sunt.* “ *Quotidie legendo, in multis OBSUROS locos incidimus, qui nos ignorantia coarquant.* Ugyan-is csupa bolondság volna, ily nagy könyveket írnyia, ennyi Predikatorokat tartani a' Sz. Írás magyarázására, ha ennek bőrtűje homály-nélkül volna. Az Isten-is heába hatta volna az *Ecclesiában* az Írás magyarázásnak ajándékát, melyrül ezennel szöllünk. Es ha oly könyű a' Sz. Írás, mond-meg kérlek, mit téfzen ama' mondás; “ *Iob a' férfiúnak gonoszsága, hogy-sem a' jo-téví a'zony?* Talám azt érted ezen, hogy job a' férfi

† 2. Timot. 3. v. 16.

* Aug. Epist. 119. cap. 21.

“ Lib. 2 de Doctr. Christ. c. 6.

“ Calvin. lib. 1. c. 7. n. 2.

† Ibid. n. 4.

* Calvin. lib. 1. c. 13. n. 3.

“ Lib. 3 c. 2. n. 4.

Vide finem hujus capituli.

“ Eccli. 42. v. 15.

- lopása, hogy sem a felesége imádkozása? Mit értesz
 † 1. Corint. 7. v. 14. amazon; † *A hitetlen férfit, meg-szenteltetik a hív feleségben.* Vallyon szent-e a Iator, gyilkos, kinek jámbor a felesége? Fejts-meg, mit akar Sz. Pál, midőn így szól; * *Lehetetlen, hogy, a' kik egyszer meg-világosítottak, és meg-köszölték a' mennyei ajándékot, ha el-estek, hogy ismét meg-újittassanak a' penitenciára?* Azt érted-e rajta, hogy a' ki egyszer vétkezik, kétségbe kel esni hogy meg nem térhet? Ugyan ezen Sz. Pál írja, hogy Christus-eleibe
 “ Ephes. 4. v. 13. “ *megyünk minnyájan teljéletes férfiak: Mond-meg, hol léznek az afzonyok, ha minnyájan férfiak lézünk?*
 “ 1. Cor. 15. v. 29. *Másutt, azt írja Sz. Pál, hogy némelyek “ meg-kereszteltek a' holottakért: Vallyon, egy ember másért meg-keresztelhetni-e? vagy a' holt Töröknek használ-e ha téged meg-keresztelnek érette? Beza, magyarulván a' Szent Péter első levelét, meg-vallya, hogy igen homályos mondások vannak abban: † *Non alius locus in Novo testamento OBSCURIOR. Dicam quid mihi videatur: si quis rectiora docuerit, non invitus de sententia meâ sum discessurus.* Egy-nehány száz, egy-nehány ezer efféle homályos mondások, sőt első tekintet-szerént, * ellenkezést mutató bőrtük vannak a' Sz. Írásban; mellyekben a' ki nehézséget nem ismér, hézag az agyaponyája.*

Mikor pedig a' Sz. Írás bővűjében, nehéz és homályos mondásokat tanítunk lenni; nem a' Sz. Írást gyalázzuk, vagy ennek fogyatkozását jelentjük: hanem az Isteni dolgoknak felségét, és a' mi elménknek tapasztát állattjuk; a' mint magok az Ellenkezők ilyen szókkal tanították: “ *Quidquid in Scripturis est aut ambiguum, aut occultum, id partem nostrâ cæcitati tribuamus, partim ad acuendam nostram diligentiam à DEO factam agno-*

agnoscamus. Nem is különben mondgyuk a' Sz. Írás bő-
tűjét homályosnak, hanem, ha csak magán, és Isten-
től előnkbe adatott magyarázó-nélkül véterik. Mert
bezzeg, mikor az Anyafizentegyház magyarázásának
gyertya-tartójában helyhezterik, világoson f'nyeskedik
minden szükséges tanuságokkal. és így † világosság
's égő lámpás azoknak, kik az Anyafizentegyház magya-
rázást halgattyák: azoknak pedig, kik magok elmé-
jével vizsgállyák, olyan mint a' verőfény sűgára a' ba-
golynak, mert * *Omnis Prophetia Scriptura, propriâ in-
terpretatione non fit*; a' Sz. Írás tickainak értelme, ma-
gunk tulajdon magyarázásából nem lehet. Magya-
rázvan azért Sz. Dávid, mint légyen világosság az Isten
igéje, azt mondgya: " *Declaratio sermonum tuorum il-
luminat, & intellectum dat parvulis*, hogy az Isten igéjé-
nek magyarázattya (ládd-e hogy nem magyarázat-nél-
kül) világosít, és értelmet ad a' kisdedeknek. Azért,
csak azóktul " rejtetik-et a' Sz. Írásnak igazsága, a' kik
nem akarják venni az igaz magyarázatot.

† 2. Petri 1. v. 19.
Psal. 18. v. 9.
Psal. 118. v. 105.

* 2. Petri 1. v. 20.

" Psal. 118. v. 130.

" 2. Cor. 4. v. 3.

*§. 4. A' Sz. Írásnak bizonyos értelmét, ki-ki
maga lelkének itéletiből bátoráságon nem
veheti.*

L Atván az Uj Tanítóok, hogy, ha valami bizonyos
Tanítót nem mutatnak az Írás magyarázásban, csak
bátortalan vélekedés minden dolgok; fundamento-
múl vetik, hogy az Írás magyarázásban, nem kel a' *Con-
ciliomokra* és *Atyákra* nézni, hanem inkább, ezeknek
tanítását, a' Sz. Írásból kel meg-itilni: † *Nulla Conci-
liorum, Pastorum, Episcoporum nomina nos impediunt, quò
minus omnes omnium spiritus, ad Divini Verbi regulam exi-*

† Cal. lib. 4. c. 9.
num. 12.

† num. 8. *gamus, & probemus. † Quod statuerint Concilia, velim ad*
 * Cal. lib. 11. 13. *Scripturæ amussim examinari. * Nego quòd vera sit & cer-*
 ta Scripturæ interpretatio, quæ Concilij suffragijs fuerit rece-
 pta. Azt mondgyák azért, hogy a' szent Léleknek
 belső tanítása, meg-ismérteti híveivel az Isten szavai-
 nak igaz értelmét. Calvinustul hallók ez-előtt, " hogy
 Persuasio petenda est ab arcano testimonio spiritus; a' Lélek-
 nek titkos bizonyítása szerez hitelt az Isten igejéről.
 Az-is ő mondása, " hogy, a' kinek tisztá szeme nagyon,
 mindgyárt meg láttya a' Sz. Irásban az Isteni igazsá-
 got. Es mind ezeket azzal fejezi-bé, hogy az Irásban
 azt a' magyarázatot kövefsük, mellyet sugall a' Szent
 Lélek? † *Sensum amplectimur, quem Spiritus DEI sug-*
 gerit; quo freti, despiciamus ex alto, quicquid terrena sapien-
 tia contrà opponatur.

Ennek a' tudománynak hamiságát, sok-képpen
 meg-mutathatjuk. Es hogy most az *Ecclesiának*, és
 Szent Atyáknak méltóságáru ne szóljunk, mivel ezek-
 rül ennek-utánna léssen tanuságunk: Hogy kinek-ki-
 nek belső sugallásából, bizonyosok nem lehetünk a'
 Sz. Irásnak igaz magyarázásában, bizonyítom;

Először: Mert minden Szakadáfok, Sz. Lélek ta-
 nításával kelletik magokat; és a' Sz. Lélekre fogván
 magok álmát, bátran beszélik, hogy annak indításá-
 ból vészik tanításokat. Tehát azt kel meg-mutatni,
 Minémű csalharatlan Jelenségből tudhasuk, hogy a'
Calvinista nem csak mondgya (a' *Lutheristák*, *Arianu-*
fok, *Vízfza-kereftelők* szokása-szerént) hogy Sz. Lé-
 lek óltotta-belé a' mit hiszen; hanem való bizonynyal,
 ugyan a' Sz. Lélekrül vette tudományát. A' több Ver-
 fengők pedig (noha az Irás forgatásban, vagy meg-
 düllyák a' *Calvinistákat*, vagy nem hátráb maradnak
 nállok-

nálloknál,) csak színnel, és hamissán dicsekednek a Szent Lélekkel. Nem adhattya pedig senki ezek-közül semmi hihető okát, miért kellyen inkább *Calvinus*, hogy sem *Luther*, vagy *Arius* követni az Írás magyarázásban. holott ennek állatasára, eggyik ollyat nem mond, a' mit a' másik szinte oly bátran nem mondana; mert mindenik a' Sz. Léleknek belső tanítását, és az Írásnak finyességét mutogattya. Kiknek azt mondhattjuk, a' mit Sz. *Ieronymus* némely tévelygőknek: † *Meletius, Vitalis, atq. Paulinus, tibi harere se dicunt. Possẽm credere si hoc unus assereret; nunc autem, duo mentiuntur, aut omnes;* hogy vagy minnyájan, vagy egynehányan közzüllők hazudnak.

† Hieron. Epist. 57. ad Damas.

Másodszor: A Szent Lélek azt meg-jelentette, hogy a' közönséges igazságot, és Írás magyarázást, magán mindenekre, úgy-mint meg-tanitorodható, és igazság helyébe hamissat válafztható emberekre, nem bizza. Ezt így bizonyítom. I. Sz. Péter írja, hogy a' Sz. Írás titkainak, semmi része, tulajdon magyarázából nem lehet: * *Omnis Prophetia Scriptura, propria interpretatione non fit.* Az Írás magyarázátra sem mindenek adatik ajándék: “ *Alij datur interpretatio sermonum.* ” Numquid omnes interpretantur? Mely dolgot így erősít *Calvinus*: † *Tametsi omnium Pastorum est, docere, peculiare tamen est donum interpretanda Scriptura, ut dogmatum sanitas retineatur.* és utánna veti; hogy kevélyek, vagy bolondok, a' kik magoknak tulajdonítják, hogy ők az Írást jobban értik 's fejtegetik. II. Isten a' végre rendelt az *Ecclesiában* *Dozorokat* és *Pásztorokat*, hogy a' tévelygések szelétül meg őriztessenek a' Hívek. Ugyan ezen okért parancsolá, * hogy *Lelki pásztorinknak* engedgyünk, és hogy “ az *Anyaszentegyház* szavát

* 2. Petri 1. v. 20. Omnis non, id est, nulla.

“ 1. Cor. 12. v. 2. “ Vers. 30.

† Calvin. Ephes. 4. v. 11.

Ephes. 4. v. 14.

* Hebr. 13. v. 17.

“ Matth. 16. v. 18.

fogad-

fogadgyuk. Mely dologról, merő Pápista módon, így
 † Calvin. lib. 4. ir Calvinus: † *Sicut olim DEVS non contentus fuit solâ*
 c. 1. n. 5. *Lege, sed Sacerdotes addidit Interpretes, ex quorum labijs*
 Deuter. 17. v. 10. *populus inquireret verum illius sensum: Ita hodie, non tantum vult nos esse lectioni attentos, sed Magistros etiam praeficit: Optimo examine obedientiam nostram probat, ubi ejus ministros, non secus atq. ipsum loquentem audimus. Multos impellit vel superbia, vel fastidium, ut sibi persuadeant, privatim legendo, & meditando se posse satis proficere. Ilnéc:*
 * Calvin. l. 4. c. 1. * *Videmus omnes cogi in eundem ordinem, ut mansueto &*
 num. 5. *docili spiritu regendos se Doctoribus in hunc usum creatis permittant.* Az Ecclesiának engedelmességére-is mint
 " Vide infr. lib. 2. kötelez Calvinus, ez-után " meg-halljuk. Ha minden ember a maga lelkétől úgy viseltetik, hogy az Isten szavának igaz értelmét tudgya: nem székség az Igazságnak tanítását Páfztoroktól és Ecclesiától várni. mivel akár-ki a lélek vezetéséből meg-láthattya az Isten igéjének titkait: és így, hiuság a Páfztorok rendelkezése, hiuságok az Irás magyarázó fok könyvek, hiuság az Ecclesia tanítása. III. Nem csak azt mondgya a Sz. Irás, hogy semmit nem lát, a ki maga lelkét követi:
 ** Ezech. 13. v. 3. ti; " *Va, qui sequuntur Spiritum suum, & nihil vident:*
 † i. Ioan. 4. v. 1. *de azt-is parancióllyá, † hogy ne hidgyünk minden léleknek, hanem meg-probállyuk, ha Istentől vagyon-e.*
 * 2. Cor. 11. v. 13. *mert* * a' hamis Tanítók, Christus Apostolinak tette-cik magokat, mint a' Sátán Angyallá tünik. Valamely Lelket meg kel próbálnunk ha Istentől vagyon-e, arra nem hagyhattjuk bátorságoson az Isten igéjének magyarázását: mert csak azt kel meg-probálnunk, a' ki meg tántorodhatik, és igaz helyébe hamissat mond-hat.

Ezekből által-értik magok-is az Új Tanítók, hogy,
 sem

agnoscimus. Nem is különbben mondgyuk a' Sz. Irás bő-
tűjét homályosnak, hanem, ha csak magán, és Isten-
től előnkbe adatott magyarázo-nélkül vétetik. Mert
bezzeg, mikor az Anyaszentegyház magyarázásának
gyertya-tartójában helyhezterik, világoson fnyeskedik
minden szükséges tanuságokkal. és így † világosság
's égő lámpás azoknak, kik az Anyaszentegyház magya-
rázást halgattják: azoknak pedig, kik magok elmé-
jével vizsgálják, olyan mint a' verőfény ságára a' ba-
golyoknak, mert * *Omnis Prophetia Scriptura, propria in-*
terpretatione non fit; a' Sz. Irás titkainak értelme, ma-
gunk tulajdon magyarázásából nem lehet. Magya-
rázván azért Sz. Dávid, mint légyen világosság az Isten
igéje, azt mondgya: " *Declaratio sermonum tuorum il-*
luminat, & intellectum dat parvulis, hogy az Isten igéjé-
nek magyarázattya (ládd-e hogy nem magyarázat-nél-
kül) világosít, és értelmet ad a' kisdedeknek. Azért,
csak azóktul " rejtetik-et a' Sz. Irásnak igazsága, a' kik " 2. Cor. 4. v. 3.
nem akarják venni az igaz magyarázatot.

† 2. Petri 1. v. 19.
Psal. 18. v. 9.
Psal. 118. v. 105.

* 2. Petri 1. v. 20.

" Psal. 118. v. 130.

" 2. Cor. 4. v. 3.

*§. 4. A' Sz. Irásnak bizonyos értelmét, ki-ki
maga lelkének itéletiből bátoroságon nem
veheti.*

L Atván az Uj Tanitók, hogy, ha valami bizonyos
Tanitót nem mutatnak az Irás magyarázásban, csak
bátortalan vélekedés minden dolgok; fundamento-
múl vetik, hogy az Irás magyarázásban, nem kel a' Con-
ciliomokra és Atyákra nézni, hanem inkább, ezeknek
tanítását, a' Sz. Irásból kel meg-itilni: † *Nulla Conci-*
liorum, Pastorum, Episcoporum nomina nos impediunt, quò
minus omnes omnium spiritus, ad Divini Verbi regulam exi-
gamus,

† Cal. lib. 4. c. 9.
num. 12.

- † num. 8. *gamus, & probemus. † Quod statuerint Concilia, velim ad*
 * Cal. lib. 4. c. 13. *Scripturæ amussim examinari. * Nego quòd vera sit & cer-*
 ta Scripturæ interpretatio, quæ Concilij suffragijs fuerit rece-
 pta. Azt mondgyák azért, hogy a' Szent Léleknek
 belső tanítása, meg-isméreteti híveivel az Isten szavai-
 nak igaz értelmét. Calvinustul hallók ez-előtt, " hogy
 Persuasio petenda est ab arcano testimonio spiritus; a' Lélek-
 nek titkos bizonyítása szerez hitelt az Isten igejéről.
 Az-is ő mondása, " hogy, a' kinek tisztá szeme vagyon,
 mindgyárt meg láttya a' Sz. Irásban az Isteni igazsá-
 got. Es mind ezeket azzal fejezi-bé, hogy az Irásban
 azt a' magyarázatot kövefsük, mellyet sugall a' Szent
 Lélek? † *Sensum amplectimur, quem Spiritus DEI sug-*
 gerit; quo freti, despiciamus ex alto, quicquid terrena sapien-
 tia contra opponatur.

Ennek a' tudománynak hamiságát, sok-képpen meg-mutathattyuk. Es hogy most az *Ecclesiának*, és Szent Atyáknak méltóságáru ne szóllyunk, mivel ezek-ről ennek-utánna léssen tanuságunk: Hogy kinek-kinek belső sugallásából, bizonyofok nem lehetünk a' Sz. Irásnak igaz magyarázásában, bizonyitom;

Először: Mert minden Szakadáfok, Sz. Lélek tanításával kellek magokat; és a' Sz. Lélekre fogván magok álmát, bátran beszéllik, hogy annak indításából vészik tanításokat. Tehát azt kel meg-mutatni, Minémű csálhatatlan Jelenségből tudhafsuk, hogy a' *Calvinista* nem csak mondgya (a' *Lutheristák*, *Arianusok*, *Vizfsza-keresztelők szokása-szerént*) hogy Sz. Lélek óltotta-belé a' mit hízen; hanem való bizonynal, ugyan a' Sz. Lélektől vette tudományát. A' több Verféngők pedig (noha az Irás forgatásban, vagy megdüllyák a' *Calvinistákat*, vagy nem hátráb maradnak nállok-

fem a' község, sem a' Tanítók nem érkeznek arra, hogy a' Sz. Írásnak bizonyos magyarázását magoktól végbe vigyék: de attúl félnek, hogy, ha bizonyos módot mutatnak az Írás értelmében, ottan nyaka szakad az ő pántolódásoknak, és az el-szélledett nyáj egybe-győl a' Christus aklába. Azért azt akarják, hogy menyi ember, annyi értelem légyen, ki-ki maga úttján bolyongjon, és, a' mint Sz. Agoston írja, az ő értelme Sz. Írás légyen: † *Videtis, id vos agere, ut omnis de medio Scripturarum auferatur autoritas, & suus cuiusq; animus, auctor sit, quid in unâquaq; Scripturâ probet, quid improbet: id est, ut non authoritati Scripturarum subjiciatur ad fidem, sed sibi Scripturas ipse subjiciat.*

† Aug. 32. könyv.
Faust. c. 19.

D. 5. Az Anyaszentegyháztul kel az Írásnak értelmét venni.

AZ Szent Írásnak igaz értelmét, és bátorságos magyarázattát, az Anyaszentegyháztul kel vennünk. Ezt bizonyítom;

I. Keresztyén hitünk, és üdvösségünk, a' Sz. Írásnak igaz értelmén fondáltatik. Tehát, nem emberi gyanuságból, hanem ugyan azon igaz-mondó Sz. Lélek tanításából kel az Írás értelmét venni, melytől eredeti vagyon a' bötünek. Tehát csak attúl vehettyük az Írásnak bátorságos értelmét, a' kirül Isten ő-maga bizonyosságot mondott, hogy Igazságnál egyebet nem taníthat. Ezt pedig a' bizonyosságot, az *Ecclesiá* rül mondotta, midön ezt * Igazság erőségének nevezvén, * *1. Timor. 3. v. 5.* reá felelt, hogy " az ördög^{ok}tül meg nem gyözetik; és " *Matth. 16. v. 18.* minket arra kötelezett, hogy, " ha Pogányok nem *Matth. 18. v. 16.* akarunk lenni, tanításának engedgyünk. Ezekből,

E

igazán

† Calvin. lib. 4.
cap. 8. n. 15. Suprà,
fol. 22.

igazán és jól következik, a' mit nem régen hallánk Calvinustól, † *Ecclesia numquam nisi in veritatem Verbi DEI consentit*, hogy soha az *Ecclesia* Isten igéjének igazsága-kivül nem lépik. Ebből az jő-ki, hogy szinte oly bátorságozon követhettyük az *Ecclesiának* tanítását, mint az Apostolok szavát: mivel az Istennek ígérete bátorságozá tett az ő tanításául. Ezt Sz. Agoston, így magyarázza: * *Si aliquis Sapiens extitisset, cui Dominus teste Eccles. 6. 19. Christus testimonium perhiberet, & de hac questione consuleretur à nobis; nullo modo dubitare deberemus id facere, quod ille dixisset. Perhibet autem testimonium Christus Ecclesia sua.* Ha Isten, egy tudós emberre igazítana (ugymond) hogy a' vetekedésben-lévő kérdéfről, annak ítéletit vennők; kételkedés-nélkül azt mivelnők a' mit mondana. Bizonyoságot tett Christus az ő *Ecclesiájául*: Tehát azt kel halgatnunk.

II. Sz. Agoston, ilyen bizonyoságot támaszt: " Aug. cont. Epist. Fundam. cap. 5. " A' mely *Ecclesiátul* vettük, hogy az Apostolok valamit írtak, és hogy ezeket a' könyveket írták, és hogy éppen úgy írták mint most olvaszuk: ugyan attúl kel vennünk minémű értelemben írták. Mert, ha az *Ecclesia* hamis tanú lehet az Irás értelmében, nem lehetünk bizonyosok, hogy a' Sz. Irás könyveiről hamis bizonyoságot nem mondott. Azért, vagy mind a' két dologban egy-aránt hiteles, vagy egy-aránt kétes tanu-bizonyosága. Ebből azt hozza-ki Sz. Agoston, hogy inkább semmit nem hinne, hogy-sem annál külömbet hinne, a' mit attúl az *Ecclesiátul* tanúlt, melynek tanításából hitte hogy Christus valamit tanított: " Aug. De Vrilitate credendi. 6. 14. *Christum ego non vidi. cur non apud eos requiram quid te credendi. 6. 14. Christus praceperit, quorum autoritate commotus, Christum aliquid pracepisse jam credidi? Multò facilius mihi persuaderem.*

rem , Christo non esse credendum , quàm de illo quidquam , nisi ab ijs , per quos ei credidissim , discendum .

III. A' mely úton és módon , egy-valaki , a' Sz. Írásnak igaz értelmét meg-ismérheti , ugyan azon úton és módon sokkal bátorságosban meg-ismérheti az *Ecclesia* , és a' közönséges Gyölekezetek , mellyekben e' világnak esze , bölcsesége , szentsége jelen szokott lenni . Mert az Ujítók sem tagadhattyák , hogy az *Ecclesiában* , nagyob Isteni bölcsesség , nagyob méltóság van , hogy-sem egy akár-kiben : † *Non nego* , ugy mond Calvinus , *quin tota fidelium societas , longè ampliori & uberiori caelestis sapientia thesauro praeclata sit , quàm seorsum singuli* . * *Multò plus ponderis habet ejusmodi definitio , in quam communiter Ecclesiarum Pastores consenserint , quàm si quisq; seorsim , domi conceptam tradat* . “ *Concilij definitio pondus suum habeat , sitq; instar praëjudicij* . Másutt , csüfölyla azokat , kik az Írás magyarázattyának ajándékátul meg-akarják fosztani az Anyaszentegyházat : “ *Nempe ipsis conceditur , donum interpretationis ex Ecclesia profligare , quod lucem Verbo affert* . AZÉRT , akár az Írásnak világosságát ; akár a' Szent Léleknek belső tanítását ; akár a' Sz. Írás eleinek , utólljának , és külömb helyeken-való szavainak , őszve-hordását , egybe-verését , egymással magyaráztatását ; akár-mi egyéb módot mutatson valaki az Írás értelmének ismerésében : ugyan bátorságosban hihetünk ezekrűl az *Ecclesiának* , hogy-sem egy akár-mely elmés vargának , cfatázo mezei hajdúnak , vagy imillyen amollyan Predikátornak .

Ebben vagyon azért minden közbe-verésünk az Uj Tanítókkal , hogy mi , a' Sz. Írás értelmét attúl veszűk , † a' kitűl a' Sz. Írás könyveit , és bőrtűjét vettűk ; † *Vide supr fol. 24.* és így , szinte oly bizonyosok vagyunk , hogy a' Sz. Írást

† Calvin. lib. 4.
6. 8. n. 11.

* Cap. 9. n. 13.

“ Ibid. n. 8.

“ Calvin. lib. 4. c.
17. n. 25.

25.

úgy kel érteni mint mi értyük, mely bizonynal tudgyuk, hogy ezek Sz. Irások. mert ugyan azon folyáson, kézzül kézre adáí-által érkezett mind a' kettő hozzánk. Az Új Tanítók pedig, a' Sz. Irás könyveit és bőrtűjét az *Ecclesiátul* vészik; annak értelmét nem akarják attúl venni, hanem magok akarnak Új értelmet koholni: és így, egy-felől rontyák, más-felől állattyák, az *Ecclesiának* hiteles tanu-bizonyosságát.

† *Vide fol. 14. 17.* Ládd-e mely csúfoson jáczottattya az őrdög az embereket? Azt a' hitelre való méltoságot, † mellyet az *Ecclesiának* nem akarnak engedni, magokra hárintyák a' cfalókák, mint-ha ők az *Ecclesiánál*, és Sz. Atyáknál szemesbek, Sz. Lélekkal bővelkődőbbek volnának, és a' Sz. Irás értelmében bátorságosban forgódnának.

* *Suprà, fol. 29. 30.* - Azért, a' mint eléb * hallók, azt akarják, hogy minden ember az *Ecclesiának* és Sz. *Doctórok*nak Irás magyarázattyát gyepűn hordozza, meg-itillye, a' Sz. Irás kővén meg próbálja. Mely szinte annyi, " mint-ha el-hiternék a' szegény tudatlanokkal, hogy ők minden bölcsfeknél tudósbak, minden *Doctórok*nál értelmesbek. Mert, a' kinek irásán, vagy tanításán, vizsgálásra, és meg-itülésre- való tehetséget, és méltoságot vészzen valaki magának; annak bölcsébbnek, és jobbnak kel magát alítani, és azt el kel magával hitetni, hogy az Irást ő jobban érti, hogy-sem azok a' kiknek magyarázását meg-itéli. En pedig, e' világon eztelemb *Persuasíót*, cflatkozást, nem tartok, mint, ha egy vékony elméjű Tanító, leg-inkáb a' kőtség, el-hiteti magával, hogy ég-alatt nem vólt, 's nem léfzen ő-nállanái értelmésb az Isteni dolgokban; és így, őtet illeti, hogy meg-itillye, ki magyarázza jól, 's ki gonoszuúl, a' Sz. Irást. El-hidd bizonynal, hogy ki-fzőktek ott a' felső várbol, a' hol efféle *persuasíó* helyét találhattya. Bez-

" *Vide lib. 2. c. 3.*
§. 1.

Bezzeg az Isten nem arra tanít, hogy magunk agyaskodását kövefsük az Írás magyarázásban, hanem, Először: Mind rúdóst tudatlant kötelez, hogy barommódra ne tódúllyon akár-mely Uj tanitáfra: hanem † meg próbálly a' lelkeket, mindent meg- vizsgállyon; † 1. Ioan. 4. v. 1. és a' mi jo, azt köveffe. Ezt pedig arrul a' tudomány- 1. Theffal. 5. v. 20. rul mondgya, mely Uj, és kétséges; mert próbáláf-nélkül, csak az szükölködik. A' mi pedig * elégségesen * Kalauz fol. 407. meg- próbáltatott, és az Anyaszentegyháztul előnkbe 626. adatott, azt nem szüktség más próbára vinnünk: mivel ezt Isten ő-maga *approbálta*, hitelesé tette, mikor azt fogadta, hogy az Anyaszentegyház meg nem győzerik a' hamilságtul. Másodszer: Azt mondgya a' Sz: Irás, hogy " ki-ki tulajdon értelmének fontyán, és " 2. Petri. 1. v. 20. próba-kővén, meg nem válafzhattya az Isten szavának igaz értelmét. Harmadszer: Nem csak az *Ecclesiáinak* engedelmeségére kötelez az Irás, de világos ígével parancfolly, hogy az Isten ígéjének líbbolhatatlan mélységét és titkát, a' Hit folyásfzerént értsük, úgy hogy ezzel eggyezzen: " *Prophetiam secundum rationem, Analogiam fidei.* mely mondáfbol, *Calvinus* ilyen Regulát szab: † *Omnis Scriptura* † *Calvin. lib. 4. c. 16. n. 4.* *interpretatio ad Fidei proportionē* (" *Analogiam & amussim*) *exigendá.* Tehát csak azt a' magyarázatot kel követnünk, mely az Anyaszentegyház vallásának sínórán jár. A' mely pedig ezzel ellenkezik, azt bátran kel kárhoztatni. Ezt szépen így tanitgya Sz. Agoston: * *Scripturarum à nobis tenetur veritas, quum hoc facimus, quod contra Crescon c. 33* *universa placuit Ecclesia. Quisquis falli metuit obscuritate questionis, Ecclesiam de illâ consulat.* Ez amaz igaz próbakő, mellyet a' Sz. Irás fok helyen állat, midön azt parancfolly; hogy, ha ki Ujságot, és attúl külömbözöc

tanít a' mit a' Keresztyénség követett; tartóztatáf-nélkül meg-vefsük: † *Si quis vobis Evangelizaverit, prater id quod accepistis; anathema sit.* Ezen a' próba-kövön, akár-mely együgyű meg-probálhattya a'Sz. Irás magyarázattját. Mert, mihelyen eszébe vészi, * hogy valakinek tanítása ellenkezik az előtte-valókkal, és a' törvény-szerént-valo Tanítókkal; ottan meg-ismérheti, és kárhoztathattya az Ujítást. Erre a' próbára kellett volna bezzeg vinni a' *Luther*, és *Calvinus* tanítását, mikor elsőben kezdének Ujítani, és e' szerént el kellett volna nyomni, s meg kellett volna fojtani.

Ellenzik ezt, a' míg lehet, az Uj Tanítók: de végre meg-vallyák, hogy ugyan csak nincs egyéb út az Irás értelmében, hanem, hogy elménket meg-köfsük, és az Anyaszentegyház tanításához csatollyuk: “ *Equidem non inficior (qua sumus ignorantia circumsepti) quin plurima nobis implicita nunc sint, & etiam sint futura, donec deposita carnis mole, propius ad DEI presentiam accesserimus. In quibus, nihil magis expedit, quam iudicium suspendere, animum autem affirmare ad tenendam cum Ecclesia unitatem.* Adná Isten, hogy ezt követnék minnyájan, nem volna ennyi szákadás e' világon.

§. 6. *A' meg-magyarázott igazságokból kitéczik, hogy az Ujítókat méltán Evangelikusoknak nevezhetni.*

AZ *Lutherista*, *Calvinista*, és *Protestans* nevet meg-únák az Ujítók, és nem régen nevet változtatván, *Evangelicus*oknak kezdék magokat hivatni. Mely nevezetet, igaz és józan értelemmel, igen méltán viselhetnek. Sőt nem csak *Evangelicus*oknak, hanem *Epistolicus*oknak, *Apocalypticus*oknak, *Biblicus*oknak mondat-

dathatnak. Mert, Leg először; az Anyaszentegyház-
nak régi szokása-szerént, *Sacramentarius*oknak nevez-
tetnek, a' kik tagadgyák az Oltári Szentségnek igazsá-
gát: a' kik pedig a Sz. Háromságot rontani akarják, azok
*Trinitarius*oknak mondatnak. Tehát ezen formán a'
Lutheristák és Calvinisták, *Evangelicus*oknak, sőt *Bibli-*
*cus*oknak neveztehetnek: mivel a' Sz. Evangeliomnak
mind könyveit, mind értelmét kétség, és bizonytalanná
tészik; mint meg-bizonyítók ennek a' Könyvnek máso-
dik, harmadik, és negyedik részében. Másodszor; a' Deák
nyelvnek tulajdonsága-szerént, *Scipiot*, *Africanus*nak
és *Numantinus*nak nevezzük: mivel *Africát* és *Numan-*
tiát tűzzel vastál pusztította, rabságra vetette, láb-alá
tapodta: Azon formán; a' régi Romai Császárokat,
azoktul a' tartományoktul szokták nevezni *Parthicu-*
soknak, *Germanicus*oknak, *Adiabenicus*oknak, a' mely
országokat rontottak, pusztítottak. Illyen-képpen azért
az Ujtókat, *Evangelicus*oknak, *Epistolicus*oknak, *Bibli-*
*cus*oknak mondhatyuk: mert ők-is alkalmatlan tani-
tásokkal, a' szent könyvek 's Evangeliomok laistromát,
börtűjét, és magyarázattyát tellyeséggel fel-forgatták,
bizonytalanná tették; úgy hogy, a' ki' az ő tudományok
fondamentomát követi, sem azt nem tudhattya mellyik
az igaz Evangeliom, sem annak igaz törtűjét és ma-
gyarázattyát meg nem ismérheti; a' mint † világos-
sán és bőven meg-mutatók nem régen.

† Vide Kalauz, fol.
524. & 1054.

V. R E S Z E : A z U j T a n i t ó k m e l y c s ú - f o s o n m a g y a r á z z á k a ' S z . I r á s t .

HOgy eszébe vegye minden ember, mely vesze-
delmes az Irás magyarázásban meg vetni az
Eccle-

Ecclesiának oktatás, és magunk elmékedése-után indúlni; egy-nehány Példákkal meg-isméttetem, hogy az Új Tanítók képtelen magyarázattyokkal csufsággá téfzik a' Sz. Irást, és magokra tellyesítik a' mit Sz. Pé-

* 2. Petr. 3. v. 16. ter * íra, hogy a' tudatlan és álhatatlan elméjük, magok veszedelmére vesztegetik a' Sz. Irást.

I. Mikor az Új tanítáfok óltalmazáfa azt kívánnyá; a' tóllünk El-szakadtak, oly jegyzését adgyák a' Sz. Irás szavainak, mellyet senki soha sem hallott. *Calvinus* azt hífzi, hogy Keresztség-nélkül üdvözülhet ember, mert a' hit elég üdvőtségünkre: Azért, mikor *Christus* azt mondgya, hogy, a' ki Vízből és Sz. Lélekből újonnan nem születik, nem mehet meny-országba;

† *Calvin. lib. 4. c. 16. n. 25.* azt írja, hogy *Aqua* annyit téfzen mint *Spiritus*: † *Aquā & Spiritum, simpliciter accipio pro Spiritu, qui Aqua est.*

É' *Ioan. 3. v. 5.*

Tart attúl *Calvinus*, hogy, ha egy Teve a' tő-fokon által-mehet, a' *Christus* Teste-is egy morfa kenyér színe-alatt lehet: Azért azt írja, hogy a' *Christus* mondá-

* *Calvin. Matth. 19. v. 23.* sában, *Camelus* annyit téfzen mint *Funis*: * *Cameli voce, Funem nauticum potiùs, quàm belluam notari arbitror.*

“ *Beza ibidem.*

noha ezt *Beza* “ porczogóson neveti, és név-nélkül nyakazza *Calvinust* ezért a' magyarázatért. Mikor az Irás azt mondgya, hogy a' *Christus* lelke pokolban nem maradott, mint-hogy a' *Limbus* hallani nem akarja *Beza*; azt írja, “ hogy ez annyit téfzen, hogy a' *Christus* teste nem maradott a' koporsóban; úgy, hogy *Infernus* koporsót, *Anima* testet jegyez. Ha szabad új *Dictionariomot* csinálni, és akaratumk-szérent a' szóknak új értelmét adni; kűnyű a' Sz. Irásból *fabulát* szerzeni, és akár-min akár-mit érteni.

“ *Beza Actor. 2. v. 27.*

II. Mikor az Ujitók tanítáfokat nem menthetik más úton, *Figurát* gondolnak; és azt vitattyák, hogy, nem

nem kel a' Sz. Irás szavait úgy érteni, a' mint jegyez-
nek, hanem mást kel az-alatt magyarázni. *Calvinus*
igen fél a' pokol tűzétül: Azért azt írja, † hogy mi-
kor Pokolban tüzet említ az Irás, *Metaforával* szól; és
a' Tűzön, nem tüzet ért. Mikor Urunk azt mondgya;
Ez az én testem, * *Metonymiával* szól; és a' Testen, *
nem kel testet magyarázni. Mikor Christus azt mond-
gya; hogy, Alamisnát adgyunk, és mindenek tiszták,
“ *Ironice* tréfál, pakocsál, csúfokodgya beszél. Sok he-
lyen, a' Christus szavai-felől azt írja *Calvinus*, hogy
Hyperbolicum, többet mond vóltánál, meg-halladgya
az igazat; “ *Hyperbolicè loquitur Christus*. Ha szabad
magunktúl *Figurákat* gondolnunk, és idegen értelem-
re vonnunk a' Sz. Irás szavait; naggyal tartozzam, ha
mind *Ironia*, és *Hyperbole* nem léfzen a' Szent Irás, és
játékos csúfságot nem csinálunk belőlle. mert, nincs
oly világos mondás, mellyet egy valamely *Figurával*,
neverséges értelemre nem facsarhatni.

III. A'hol a' Sz. Irás szavai-előtt nem szalad-
hatnak, azt tanittyák; hogy, Christus és az Apostolok,
a' mit mondtak, nem úgy mondták, mint-ha
magok igaznak ítülték vólna, hanem, a' goromba kőf-
ségnek balgatag vélekedése-szerént szóllottak. Nagy
különözést tén Christus az Oo és Uj Testamentom-
nak Sacramentomi-között: *Calvinus* azt írja, hogy,
† *Christus sermonem accommodat crasse eorū opinionioni*, a' Si-
dók temérdek vélekedése-szerént szól. Sz. Jakab, a' hi-
tet elégtelennek írja az üdvösségre: *Calvinus* azt mond-
gya, hogy, * *Meminerimus eum non ex proprio animi sen-
su loqui, quoties Fidem nominat*; nem a' maga lelkének
ítéleti-szerént szól. Sz. Pálról azt beszéli, hogy “ *De
Legis natura, secundum eorum errorem, ac stultam affectio-*

† *Calvin. Matth. 3.
v. 12. & cap. 25.
v. 41.*

* *Calvin. lib. 4.
c. 17. n. 21.*

“ *Lib. Concordia,
fol 113. in Apo!o-
gia.*

“ *Calvin. Matth.
24. v. 31. cap. 6.
v. 16. 18. &c.*

† *Cal. lib. 4. c. 14.
n. 25.*

* *Calvin. Iacob. 2.
v. 14.*

“ *Cal. li. 2. c. 11. n. 7*

nem disputat; az egyebek tévelygése, és bolond kívánsága-fszerent okoskodik; csak versengőlen szól:

† Calv. I. 4. c. 14. n. 25. † *In his omnibus locis, Paulus non simpliciter, sed per CONTENTIONEM loquitur.* * *Vetus & Novum testamentum,*

* Lib. I. c. 11. n. 7. *per CONTENTIONEM inter se componit.* Másutt azt írja, hogy csak gyanuság a' mit Christus beszél, nem

„ Calv. Matth. 12. v. 25. erős bizonyítás: *“ Memoriá tenendum est, vulgò receptis Proverbijis ita usum esse Christum, ut tantum essent probabi-*

„ Calv. Matth. 9. v. 5. *les conjectura, non autem solidè probarent. “ Videtur Christus parum solidè ratiocinari: sed in promptu solutio est, quòd Christus ad eorum captū sermonē accommodet. Æsopus Fa-*

Vide Kalauz, fol. 488. *buláit sem kellene ily rúttul gloszálni, nem hogy az Isten szavát; melyben semmi bizonyos nem lehet, ha ez ilyen magyarázálnak helye legyen. Mert akár-ki mit hozzon-elő az Irásból, a' ki bolondozni akar azt mondhattya, hogy a' Proféták, és Apostolok, nem a' magok tetczését írják, hanem egyebeknek bolond vélekedéseket.*

IV. Ha külömb menedéket nem találnek a' Sz. Irásnak világos szavai-előtt, azt mondgyák; hogy, más idegen dolgot kel azokon érteni a' miket az Irás mond, nem azt a' mit mond. Mikor Christus a' Böjtnék jutalmat ígír, mikor a' Hitet cselekedetnek nevezi, *Improprie loquitur*, nem úgy szól a' mint azt érteni kel: † *Quòd Jejunijis mercedem à DEO promittit, impropria est locutio.* * *Satus constat, Christum improprie loqui.* Ezzel az egy gloszával, az egész Sz. Irást fűttbe bocsáthattjuk: mert a' ki játczani akar, künnyű akár-mire azt mondani; hogy, *Impropria est locutio.*

† Calvin. Matth. 6. v. 18.

* Ioan. 6. v. 29.

V. Mikor szoros a' kapcza, és nem szaladhatnak az Igazság-előtt, azt mondgyák; hogy a' Sz. Irás szava, igaz, emberek-előtt, de nem Isten-előtt. *Daniel*

azt

azt mondgya, hogy a' bűnt Alamisnával meg-váltjuk; Emberek-előtt, ugymond * *Calvinus*, de nem Isten-előtt. *Salamó* írja, hogy a' Szeretetet bé-fedi a' bűnt; *non apud DEVM, sed inter homines*; nem Isten-előtt, hanem emberek-előtt, ugymond † *Calvinus*. Christus azt mondgya, hogy a' mely szóló-vefzű nem gyümölcsözik, ki-vágatik: *Calvinus* azt vitattya, hogy a' ki egyfzer bé-óltatott, soha ki nem vágatik. azért, így magyarázza a' Christus szavát: “ *Qui in vite censetur, opinio-* *ne hominum.* Ha szabad így játczani a' Sz. Írással, jert ne mondgyunk semmit ebben igaznak, Isten-előtt, hanem csak az emberek vélekedése-szerént. Ládd-e, hová viszi embert az Anyaszentegyház oktatásának meg-vetése?”

* *Cal. lib 3. cap. v. 36.*† *ibid.** *Calvin. Ioan. 15. v. 2.*

VI. A' mit az Uj Tanítók a' Sz. Írásban nem szeretnek, magok kedvéből, minden könyvek-ellen azt irják felölle, hogy azt, valaki más írta a' Szent Könyvbe, nem az Apostolok. *Beza* .. gyanakodik, hogy a' könyv széliről mászott a' *textus*ba, a' mit Sz. Lukác ír, hogy a' *Pohár vér, öntetik. ki mi-érettünk.* *Calvinus* azt vitattya, hogy ama' mondáft, Sokan vannak hivatalosok, kevesen választottak; valaki más írta a' Christus szavaihoz: † *Minimè quadrat, quæ à quibusdam inferitur* *sententia, Multi sunt vocati, pauci electi.* *Beza* írja, * hogy a' hol Sz. Máténál, Péter neveztetik elsőnek az Apostolok-között, ama' szót, *primus*, valaki más tóldozta az Evangeliumhoz.

* *Beza, Luca 22. v. 20.*† *Cal. v. Matth. 20. v. 16.** *Beza, Matth. 10. v. 2.*

Több efféle mestertelen találmányokkal bővelkednek az Uj Tanítók, mellyekkel a' Sz. Írást hiusággá tézik. De ez az Istennek igaz ítéleti, hogy a' kik az *Ecclesiának*, és Sz. Atyáknak igaz magyarázását nem vé-
szik, “ a' magok gondolatának moslékában zabállya-
nak.” *2. Theff. 2. v. 10.*

VI. RESZE: A'Szent Irás magyarázásban, minémű bõcsülletet érdemelnek a'Sz. Atyák.

AZ Szent Atyák emberek voltak, és magán kinek-kinek közzülök nem adatott oly ígíret Istentül, hogy meg ne csalatkozhasfék tanításában. Azért, mikor ezek-közzül valaki cfák magán, a' közönséges értelem-kivül tanít, nem tartozunk õtet követni. mert cfák a'Sz. Irásnak vagyon oly méltósága, hogy a'kik azt írták, meg nem tántorodhattak: *† Solis Canonis Scripturarum libris didici hunc timorem honorémq; deferre, ut nullum eorum auctorem, scribendo aliquid errasse, firmissimè credam.* Mikor tehát a'Sz. Atyákkal bizonyítunk, nem azért emlittyük õket, mint-ha mondáfokat Sz. Irással egyenlõ bõcsülletre vinnök: hanem, hogy az õ mondáiokból meg-tesfék, mit valott és tanított õ idejekben az *Ecclesia*. Ezt Sz. Agoston szépen így magyarázza: * *De Sanctorum literis, qui antè famâ celeberrimâ, & ingenti gloriâ tractaverunt, aliqua proferam: non quò Canonis libris à nobis ullius disputatoris aquetur authoritas; sed ut admoneantur, quemadmodum de his rebus, ante nova istorum vaniloquia, Catholici Antislites, eloquia Divina secuti sint. Et sciant, à nobis restam, & antiquitus fundatam Catholicam fidem, adversus recentem hereticorum præsumptionem defendi.* Tõrvényben-is, az éleletes, értelmes, jámbor, fedhetetlen ember bizonytsága, bõcsülletesb, hogy sem a' szeles ifiúnak, vagy tudatlan feslett vakmerõnek mondása. Nagy tekintet vagyon a' tõrvényben azokra a' tanúkra, kik egy-mástül távul lévén, és egybe nem szólhatván, egy nyomban járnak: kik sem gyűlölségtül, sem barátság-

† *August. epist. 19. initio.*

* *August. lib. 4. contra duas Epist. Pelag. c. 8.*

tul,

tul, vagy acyafiuságról nem viseltetnek : kik közel voltak a hoz, a' miről bizonyóságot tévznek. Méltó tehát, hogy az Apostolok idejéhez közel-élő régi Szent Jámiborok tanu-bizonyosága, nagy hitelt nyerjen. Mert ezek, † külömb üdőkben, külömb országokban éltek : *Hilarius* Galliában, *Agoston* Africában, *Cyillus* Jerusálemben, *Chrysofomus* Costanczinápolyban, *Ambrús* Mediolánumban, *Leo* Romában, *Hieronymus* Palaestinában : de a' tudomány dolgában egy szóval, egy szüvel szólottak : * *Ecquid verisimile est, ut tot ac tanti in unam fidem erraverint? variasse debuerat error doctrina. Caterum, quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.* Továb : Ezek, sem barátságbol, sem gyűlölségből nem szólottak : mert, minek-előtte a' mostani vesfengések támadtak, annak-előtte mondtak bizonyóságot. Mely dologról szépen így ír Sz. Agoston : “ *Nulas nobiscum, vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt; neq; nobis, neq; vobis irati sunt; neq; nos, neq; vos miserati sunt. Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt: Nondum vobiscum apud istos Judices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra: nondum vobiscum certabamus, & eis pronuntiantibus, vicimus.*

† Kalauz, fol. 181.

* Tertull. de Pra-scriptio. c. 28.

** Aug. lib. 2. contra Iulianum, c. 10.

Azért a' Sz. Atyák írásából, Négy-képpen vehetünk győzedelmes bizonyóságot:

I. Bizonyithatunk ö-véllek, úgy mint az *Ecclesiá*-nak Páfztorival. Mert, a' mit a' Sz. Atyák ellenzénélkül hittek, hirdettek, írásokba foglaltak, oly bizonyos hogy abban hamiság nem lehet, mely bizonyos, hogy a' pokol kapuja meg nem győzi az *Ecclesiát*. Mert Egy az, hogy Isten a' végre † rendelt: *Doctórokat* és Páfztorokat, hogy az igazságban meg-öltalmazta-

** Matth. 16. v. 18.

† Ephes. 4. v. 12.

ának a' hívek: kit végbe nem vihettek, ha magok tévelyegtek. Más az, hogy ha minnyájan a' Pásztorok hamislat tanítottak; nem volt tehát az *Ecclesiában* igaz hirdetése az Isten igejének, és így igaz Hit sem volt, melynek † az Ige-hirdetésből kel származni.

† Rom. 10. v. 14.

II. Bizonyíthatunk a' Sz. Atyákkal, mint Tanúkkal, kik az ő idejekben virágzó *Ecclesiának* vallásáru bizonytságot tévznek. *Calvinus* írja, * hogy az Apostoli tudomány, Sz. Agoston idejéig tisztán maradt az *Ecclesiában*. Mit vallott pedig akkor az *Ecclesia*, senkitől jobban nem tudhattyuk, mint azoktól az Atyáktól, kik akkor éltek, és az *Ecclesiának* tekintetes Pásztori, és óltalmazói voltak.

* *Cal. lib. 1. c. 11.*

n. 13.

Lib. 4. c. 2. n. 3.

Vide infra, lib. 2.

cap. 4. §. 2.

III. Bizonyíthatunk a' Sz. Atyák irásival, úgy mint Isten-előtt kedves, Szent emberek szavaival. Mert ezeknek szentségét az Ellenkezők sem tagadgyák, mint ez-után " meg-hallyuk. Ha ezek Szentek voltak: Tehát igaz hitűek voltak. mert igaz " hit-nélkül senki Isten kedvében nem lehet. Tehát a' mit ők hittek, azt mi is bátorságon hihettyük; abban a' hitben szentekké lehetünk: és, ha bolondok nem vagyunk, azon a' törött úton járunk, mellyen ők meny-országba mentek.

" *Lib. 2. cap. 5.*

" *Heb. 11. v. 6.*

IV. Bizonyíthatunk az Atyák irásival, úgy mint az *Ecclesiátul* bé-vett és jóvá hagyott tanítással. Mert, a' mely régi *Doctorok* a' hitben meg-botlottak, azoknak irásit, az *Ecclesia* meg-bélyegezte, tanításat tévelygések laistromába írta, *Conciliomok* végezésivel ellenzette. Ha azért az *Ecclesia* nem tévelyeghet; következik, hogy jóvá sem hagyhattya azoknak irásit, a' kik tévelygéseket tanítottak.

Nem szükség pedig, az Atyák irásit mind által-forgatni, mikor az ő tanításokból akarunk bizonyítani

Mert.

Mert, a' miről némely Sz. Atyák úgy emlekeznek, mint ő idejekben versengéſ-nélkül bé-vett tudomány-rul; A' miről fel-jegyzik, hogy a' kik azt tagadták, eretnek számban írtak; A' miről nyilván írják, hogy azt, ő idejekben, az *Ecclesia* hitte, és hirdette; A' miről úgy emlekeznek, mint a' hívek között szokott dologról; Mikor ollyat tanítanak, a' miért őket az *Ecclesia* nem kárhoztatta, sőt személyekben és tudományokban bőcsüllötte, és jó bajnakoknak tartotta: Bizonyos, hogy efféle tudomány, az *Ecclesia* tárházából költ. Mert, szinte mint azoknak eszereket fel-jegyezték, és megfeddették, a' kik valamiben meg-botlottak, úgy-mint, *Cyprianus*-ét, *Tertullianus*-ét, *Origenes*-ét: úgy Sz. Agostonnak, és egyebeknek ellene-állottak volna, ha a' boldog Szentek legítéségül-hívását, a' Halottakért-valo imádkozást, és hasonló dolgokat, magok kezdetek volna, az *Ecclesiának* szokása és tanítása-ellen.

Hogy pedig néha a' Szent Atyák egy-mással ellenkeztek, meg nem kel abban akadni: mert oly dolgokban ellenkeztek, mellyekről ő idejekben szabad volt vélekedni, mivel ezekről akkor az *Ecclesia* nem végezett. Mint szépen írja Sz. Agoston, szólván az Eretnekek kerefszteleéséről, mellyet Sz. Cyprianus jóvá nem hagyott: † *Si aliud aly de ista questione, salva pace, sentirent, donec Vniversali Concilio, unum aliquid eliquatum, contra Donat. c. 18. syncerum placuisset, humana infirmitatis errorem cooperiret charitas unitatis.* * *Vniversa Ecclesiae concordissima auctoritati, Cyprianus sine dubio cederet, si jam illo tempore questionis hujus veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium solidaretur.*

Ugy vagyon, hogy az Új Tanítók, sokszor a' Sz. " *Supràfol. 29 30.* Atyák tanításit " semmiré bőcsüllik: de mikor eszerekre jönnek,

1.

2.

3.

4.

5.

† Aug. 1. de Bapt.

* Ibid. lib. 2 c. 41

*Patribus & Eccle-
sia tantū credunt,
quantū Mahometo:
Vide lib. 2. c. 2. §. 1.*

jönnek, meg-vallyák, hogy ördögi kevélység vagy onabban, a' ki az Isten Igejének fejregetésében többet tulajdonít magának, hogy-*sem* azoknak, kikről a' Kereszttyénség, és az Isten Igéje reánk szállott. Es hogy menthetetlen vakságban vannak, a' kik, vagy magokat, vagy minapi egy-néhány Tanítókat, hitelesbeknek itilnek a' Hit dolgaiban, hogy-*sem* a' Szent Mátyrokat és Doctorokat; hallyad mely szépen irnak e' dologról: † *Veteribus pietas, eruditio, sanctimonia, etas deniq̄, tantum auctoritatis fecit, ut nihil, quod ab ipsis profectum sit, contem- nere debeamus.* * *Quidam audacissima temeritate, Veteres illos, & doctrina, & pietate præstantissimos Patres, quorum inexhaustis laboribus detectas hæreticorum fraudes, & conservatam in Ecclesia, secundum DEVM, veritatem, debemus; ausi sunt (proh indignum facimus!) quasi extra DEI Verbum vagantes, accusare.*

† Calvin. *Præfat. epist. ad Romanos, ad Grinam.*

* Beza, *Epist. 81. Theolog. Vide Calvinum, (suprà. fol. 32.*

*Socrates, lib. 5. c. 10.
Sozom. lib 7. c. 12.
Versionis Christo-
phorsoni.*

Ezekből meg-érthettyük, mely okos tanácsot ada *Sisinnius*, *Theodosius Császár*nak. Mert azt mondá, hogy; ha ki akarja gyomlálni az Eretnekséget, ne bo-csássa a' dolgot *disputaciora*; *quoniam disceptationes, non solum non reconciliant schismata, sed hæreticos ad contentio- nem multò magis accendunt*: hanem, csak azt kérdgye; Ha bé-vészik és böcsüllik-e, vagy meg-verik a' régi Sz. Doctorokat? Ha ezeket meg-verik: ottan kárhoyzatni kel őket. Ha bé-vészik: az Atyák könyveit kel reájok forgatni, és azokból állatni az Igazságot. Ezt a' tanácsot kövervén *Theodosius*, minden Eretnekséget hamar ki-gyomlálta birodalmá-
ból.

☩)†(☩

VII. RESZE: AZ ÚJ TANÍTÓK, A'SZ. Irással vallásokat nem bizonyították: de Sz. Írás-elleneket tanítanak.

MInnyájan az Új, és magok-között ellenkező Tanítók, azzal dicsekednek, hogy semmit a' tiszta Sz. Írásnál egyebet nem tanítanak: † *In tota Religionis doctrinâ, aliud non loquimur, quàm quòd DEI Verbo fuerit nobis traditum.* Maga bizony, ha ezzel igazán dicsekedik *Calvinus*, hazudnak a' *Lutheristák*. De hogy meg-értsük mely hamisán kellek ezzel magokat az Újítók;

† *Calvin. lib. 1. c. 14. n. 4.*

Vide Hier. supr. fol. 31.

ELŐSZÖR, azt mondok: Hogy, valamit a' Római vallás-ellen hisznek, és hirdetnek az Új Tanítók, abban semmi sincs a' Szent Írásban. Azért, csak szín és kép-mutato tettetés, hogy a' Sz. Írást mutogatták az együgyű kölség-előtt. Ezt így bizonyítom:

Valami a' Sz. Írásban foglaltatik, azt a' *Catholicusok* úgy hiszik és vallják, hogy ugyan átok-alá vetik, a' ki leg-kisebb czikkelyt meg-vetne a' Sz. Írásban. Ha azért Sz. Írásban találhatik a' mit az Új Predikátorok ellenünk tanítanak és vitatnak; egyéb nem kel hozzá, hanem, vegyük-elő a' Sz. Írást: mutassák-meg, Hol vagyon írva, hogy a' boldog Szenteket nem szabad kérnünk hogy érettünk imádkozzanak; hogy Purgatorium nincsen; hogy a' Halottakért nem jó imádkozni; hogy csak két Sacramentó vagyon; hogy csak magán a' Hit igazít? Ezekben egyet, vagy mást akár-mit, azok-közzül mellyek vitatásban vannak, mutassanak-meg a' Sz. Írásban: és, ha csak egyet meg-mutatnak, a' Sz. Irással ellenkező vallás-mellől. mingyárt el-állunk. Mert, valamint hiszük hogy Isten vagyon meny-or-

számban úgy hiszük, hogy ördögi vallás az, valamely csak egy dologban a Sz. Irással ellenkezik.

Ha pedig azokban, a' miket ellenünk tanírnak, semmit a' Sz. Irásban nem találnak, mint-hogy soha nem-is találhatnak: Tehát, csak emberi találmány, valamit a' Romai hit-ellen hintegetnek. Mert, a' Sz. Irás bőrtüjéből nem bizonyíthatván, magoktúl gondolt magyarázattal, vagy okoskodással, és *Consequentiával* bizonyítanak: és a' kőtségnek, Igazság-helyében, üresdiót nyújtván, el-hitetik, hogy az ő magyarázattok és tettezések Sz. Irás. Azért, akár-mit mondgyanak a' Szent Atyák, és *Conciliomok*, ha nem tettezik nekik, az mind csak emberi vélekedés, és azok mind emberek voltak 's el-tévelyedhettek: de a' magok tettezése mind Sz. Irás; mert, † ők láttyák mit mond az Irás, és vak a' ki azt nem láttya a' mit ők mondanak. Ez minden-bizonyítások a' Sz. Irásból, mert * az Irásnak magok fejéből gondolt magyarázattával, úgy bizonyítanak, mint-ha ez volna a' Sz. Irás.

Bezzeg a' mi dolgunk különbben vagyon. Mert a' Szent Irásnak oly magyarázattával bizonyítunk, mellyet nem mi gondoltunk, hanem ugyan azon úton, és oly bizonyoson " vettünk az *Ecclesiástól*, mely bizonyos úton meg-tanúltuk, hogy ezek az Apostoli irások.

MASODSZOR, azt mondom: Hogy az Új Tudományok, sok dolgokban, igyenesen ellenkeznek a' Sz. Irással. Ezt egy-néhány Példákkal bizonyítom:

I. A' Szent Irás parancsolja, hogy ne csak azt tarttjuk a' mit írva olvastunk, hanem az " eleven szóval előnkbe adatott *Traditiókat*-is óltalmazzuk. Az

Uj

† *Gal. supra, fol.*
27.

* *Vide infra lib. 2.*
ca. 4. §. 1. ARG. 3.

" *Vide fol. 36.*

" 2. *Theff. 2. v. 15.*

Uj Tanitók azt vátattyák, hogy semmit nem kel bé-
venni, a' mit írva nem olvafunk.

II. Sz. Pál a' Házafafágot *Sacramentom*nak nevezi. *Ephes. 5. v. 32.*
Az Ujitók nem hízik hogy *Sacramentom* légyen, ha-
nem a' Kerefszféget, és Ur Vacforát mondgýák *Sacra-*
*mentom*nak. noha a' Sz. Irás fohultezeket nem nevezi
*Sacramentom*oknak.

III. Sz. Jakab írja, † hogy cfelekedetböl igazúl † *Jacob 2. v. 24.*
ember, nem cfák hitböl. Az Ujitók azt vátattyák, hogy *21. 14.*
Solá fide, egyedül Hit-által igazúlunk.

IV. Azt írja Sz. Iános, * hogy az Isten paran- * *1. Ioan. 5. v. 3.*
cfolati nem nehezek. Az Ujitók azt befzéllick, hogy
az Isten parancfolati el-vifelhetetlenek.

V. Sz. Péter írja, “ hogy a' Sz. Irásban nehéz értel- “ *2. Petr. 3. v. 14.*
mü dolgok vannak. Az Ujitók azt mondgýák, “ hogy “ *Cal. lib. 1. c. 7.*
oly künýü a' Sz. Irás értelmét meg-ísmérni, mely künýü *v. 2. relatus supra*
a' fejték feketétül, az édest keferútül meg-választani. *fol. 27.*

VI. A' Szent Irás nyilván mondgýa, hogy, mikor
Isten embert meg-igazíttya, * el-vézfzi, és le-törli bünét, * *Ioan. 1. v. 29.*
Tollit, delet. Az Uj Tanitók azt hízik, hogy cfák bé- *Actor. 3. v. 19.*
födözi, és bennünk hadgya.

VII. Az Apostolok írják, hogy ember nem vét-
kezik a' Jo cfelekedetben, *2. Petri 1. v. 10. 1. Cor. 7. v. 28.*
Az Uj Tanitók azt állattyák, hogy embernek minden
cfelekedete bün.

VIII. A' Szent Lélek, azt mondattya Sz. Dávid-
dal, hogy ő meg-tartotta az Isten parancfolatit; † *Ser- † Pfal. 118. v. 168.*
vavi mandata tua. Szent János írja, hogy a' hívek meg-
tartyák az Isten törvényét; * *Mandata ejus custodimus.* * *1. Ioan. 2. v. 5.*
Es az Apostolokrúl így fzol Christus: “ *Sermonem tuum* “ *Ioan. 17. v. 6.*
servaverunt. Az Uj Tanitók azt vátattyák, hogy meg-
sem tarthattya, 's meg sem tartya senki az Isten paran-
cfolatit.

† *Matth. 16. v. 18.*

IX. Christus azt mondgya, hogy † az ő-tölle építetett *Ecclesiát*, az őrdög meg nem gyözi. Az Uj Tanítók azt beszélik, * hogy a' Christus Jegyefe, őrdög kurvája vólt, egy-nehány száz efsztendő forgásában.

* *Ita Calvinus, relatus infra, lib. 2. cap. 2. initio.*

X. Világos szókkal tanította Sz. Pál, hogy job embernek Házaság-nélkül élni, és bődögb léfzen a' ki igy marad; *1. Cor. 7. v. 38. 40.* Az Uj Tanítók, a' házasulást parancsolatnak tartják.

† *1. Cor. 8. v. 13.*

XI. Szent Pál azt tanította, hogy jó embernek húst nem enni; *Rom. 14 v. 21.* és, hogy " ha hús ételből valaki meg-botránkoznék, toha húst nem ennék. Az Uj Tanítók kárhoztatnak minket, mikor húst nem észünk.

Sok több efféle dolgokat találunk az Uj Vallásokban, mellyek a' Sz. Irással ellenkeznek. De ezekkel meg-elégfzem. Mert bizonyos, hogy, valamely Vallásban, nem több, hanem csak egy dolog, ellenkezik a' Sz. Irással, az nem Istentül vagy, hanem őrdögtül.

VIII. R E S Z E: Minden szükséges tudomány úgy találtatik-e a' Sz. Irásban, hogy hinni ne kellyen a' mi nincs írva?

Világ kezdetitől-fogva, közel Két-ezer öt-száz efsztendő folyásában, Szent Irás-nélkül, *Traditiókkal* igazgatta Isten az ő *Ecclesiáját*. Moyses

† *Vide Kalauz, fol. 558.*

lőn első, " a' ki irásban foglalá azt az Isten igéjet, mellyet *Traditió*ból vett vala a' régi Atyáktul; a' mint

† *Cal. l. 1. v. 8. n. 3. Et c. 6. n. 1.*

Calvinus illyen szókkal írja: † *Moyfes, quod de aeterno DEO, longá temporum ferie à Patribus quasi per manus*

Vide supr. fol. 10.

TRADITVM acceperat, Israël propofuit. Az Uj Testamen-

tomnak fel-állatása-után, mivel az Apostoloknak nem azt parancsolta-va Isten, hogy könyveket írjanak, hanem † hogy predikállyanak, sok ideig Írás-nélkül építettett az *Ecclesia*; úgy hogy *Irenaeus* idejében-is, Keresztyén nemzetségek voltak, mellyekre a Sz. Írás nem terjedt-va, hanem azzal voltak erősek, hogy,
 * *Veterem Traditionem diligenter custodiebant, a' régi Tra-* * *Iren. lib. 3. cap. 4.*
ditionem szorgalmatoson őltalmazták.

† *Marci 16. v. 15.*
Matth. 28. v. 19.

Ebből két dolog következik: I. Hogy, a' mit Isten meg jelentett, ha szinte írásban nem foglaltatik-is, úgy kel hinni, mint ha írva volna. mivel az Isten szavának, nem a' ténátul, vagy papiroftul vagyon ereje; hanem csak tulajdon attul, hogy Isten mondotta. Azért a' Christus szavának, és a' Sz. Pál tanításának, minek-előtte írásba foglaltatnának, szinte annyi méltosága volt, mint minek-utánna meg-irattanak. Mert a' világi Fejedelmek-is, akár írva 's akár szóval parancsollyanak valamit, egyenlő engedelmeiséget kívánnak. Azért, valamely tudományrul, ugyan azon bizonyos úton és módon tudhattuk, hogy az Apostoloktul származott, mellyen az ő íráfokat meg-ismérjük; azt a' tudományt oly bizonyoson tartozunk hinni, bár írásban ne légyen-is, mely bizonyoson hiszük a' mit Sz. Írásban olvalunk. II. Következik; hogy, a' mint régen, az-Istennek bölcs gond-vifelő vezérlése, Írás-nélkül meg tartotta választottiban az igaz tudományt; szinte úgy, világ végéig meg-tarthattya fogyatkozás-nélkül, ha valamit Írás-nélkül akar hívei-eleibe adni; mint a' *Credet*, és *Evangeliumi* könyvek lastromát, ez-ideig meg-tartotta.

A' Kérdés azért abban vagon: Ha most, minek-utánna a' *Biblia* írva adatott, fel-találunk-e mindent,

valamit hinnünk kel, az Isten könyvében; úgy hogy, a' mi ott irva nincsen, azt ne kellyen hinni?

Az Ellenkezők azt tanítták, hogy csak azt kel hinnünk a' mit a' Sz. Írásban találunk. Ezt írja Calvinus, *lib. 1. c. 14. n. 4. Lib. 3. c. 17. n. 8. cap. 21. n. 2. & 3. Lib. 4. c. 8. n. 8. cap. 10. n. 30. &c.* Mi pedig,

E L Ö SZ Ö R, azt mondgyuk: Hogy, valamí üdvösségünkre szükséges, azt a' Szent Írásból megtanúlhattjuk. Mert, jöllehet minden hiendő dolgok, tulajdon neme és nevezete-szerént, vagy, a' mint a' Deákok szólnak, *explicitè, expressè, in specie*, Írásban nem találtatnak; de azért, némely közönséges tanítá-fok és parancsolatok erejében, bé-takarva, *implicitè*, minden hiendő dolgokra megtanít a' Sz. Írás. Elő-

I.

† *Matth. 18. v. 16.*

ször: Mert bizonyos Tanítót mutat, úgy-mint az *Ecclesiást*, és annak engedelmeségére kötelez, *asscurálván*, bátorságofsá téven, hogy ezt † az ördög meg nem tántorítja, meg nem éjri. Mi-képpen tehát igazán mondhattjuk, hogy az Atya Isten parancsolta, valamit Christus parancsolt, mivel azt hadta, hogy Christust halgassuk, * *Ipsum audite*: úgy mondhattjuk, hogy a' Sz. Írás parancsolta, valamit az *Ecclesia* hagyott. mivel a' Szent Írás, Pogánynak itili a' ki nem enged az

* *Matth. 17. v. 5.*

2.

“ *2. Thess. 2. v. 19.*

Anyaszentegyháznak. Másodsor: Mert a' Sz. Írás parancsollja, hogy “ az Írás-nélkül hirdetett *Traditio*-kat meg-tartjuk. Tehát ezzel-is útát mutat, honnan kellyen vennünk, a' mit nyilván ki-irva nem olvasunk. Így azért, a' Sz. Írás megtanít minden szükséges tudományra. és e' szerént szállottak a' Sz. Atyák, midőn azt mondták, hogy a' mi szükséges üdvösségünkre, azt a' Sz. Írásban fel-találjuk.

Malè ergo hii Patribus probant Novatores suam imaginationem.

MÁS ODSZOR, azt mondgyuk: Hogy fok dolgokat

kat tartozunk hinni, mellyekről a Sz. Irás nevezet-
szerént nem emlekezik. Bizonyítom ezt,

Elször, Szent Irásból: Mert Sz. Pál parancsallya,
hogy, akár szóval adott *Traditio*, 's akár Irás legyen,
meg-tartjuk a' mit tanúltunk: † *State, tenete Traditio-* † 2. Theff. 2. v. 14.
nes quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam no-
stram. Tehát, Sz. Pál idejében nem volt igaz, hogy
Írás-nélkül nem kel semmit hinni: Tehát, a ki többet
hiszen Sz. Pálnak, hogy sem az Uj Tanítóknak, nem
csak az Írást, hanem a' szóval adott *Traditio*kat-is kö-
veti 's bőcsüllí, és el-kerüli az Uj Tanítókat, mivel
ugyan azon helyen, azt parancsallya Szent Pál, hogy
úgy járjunk azoktól, a' kik efféle *Traditio*kat nem kö-
vetnek: * *Subtrahite vos ab omni fratre, ambulante non* * 2. Theff. 3. v. 6.
secundum Traditionem, quam acceperunt à nobis. A' Co-
rintus-bélieket dicséri Sz. Pál, † hogy az ő-tőle vett † 1. Cor. 11. v. 2.
*Traditio*kat követik, mely *traditio*kat Írás-nélkül vettek
vala. mivel az Első levél-előtt, nem adott Sz. Pál sem-
mi tudományt írva a' Corintus-bélieknek.

Másodszor, bizonyítom ezt nyilván-valo Példák-
kal: Mert fok dolgokat tartozunk hinni, és hisznek
az Ujítók-is, mellyek nevezet- szerént a' Sz. Irásban nem
találatnak. I. A' Szent Irás könyvei, és ezeknek igaz
bőcsüi mellyek legyenek, különbben nem tudhattuk,
hanem csak az Anyaszentegyház *Traditio*jából, a' mint
ez-előtt meg-bizonyítók. Azon-képpen, mellyik legyen
a' Sz. Irás szavainak igaz értelme, ki nem írja a' Szent
Írás (noha, az igaz értelemben áll a' Sz. Irás tanítá-
sának igazsága) hanem, az Anyaszentegyház *Traditio*-
ja-által kel ennek végére mennünk. A' Hiszek egy-
Istent-is, írás-nélkül, *traditio*val terjesztették az Apo-
stolok a' Keresztýénségre. II. Azt a' Szombatot,
mellyet

mellyet a' Sidók illenek, Tíz-parancsolatgyában hadta Isten hogy meg-illyük. Es jöllehet egyéb részeit a' Tíz-parancsolatnak helyén hadgya a' Keresztyénség, de errül azt hifzi (és *Calvinus* sem tagadgya,) hogy ezt Christus el-változtatta: † *In Christi adventu, cum reliquis figuris abolitum* (Sabbatum) *verè dicitur*. noha az egész Sz. Írásban nincs emlékezet arrúl, hogy Christus a' Szombat helyébe, a' Vasárnapot parancsolta illeni: hanem ezt, csak az Anyaszentegyház *Traditiojából* tudgyuk. Ha azért a' nyilvánvaló Tíz-parancsolat-ellen, az *Ecclesia Traditioj*át helyén hadgyák az Ujítók; mit ényelegnek egyéb, és talám kifsebb dolgokon? **III.** Az Apostolok * Sz. Lélek tanításából végezzék, és, mint szükséges dolgot, né egyszer kétfzer parancsolák, hogy vérest és fojtottat ne egyenek a' Hívek. Ez a' parancsolat hogy fel-szabadított, sohült nem olvaslúk a' Sz. Írásban; hanem, az Anyaszentegyház *Traditiojából* tudgyuk, hogy immár nem kötelez. mert csak bizonyos üdöre szolgált, melyben a' Sidók meg-térésére alkalmas volt. Ha azért az Apostoloknak nyilvánvaló parancsolatgya-ellen, az *Ecclesiának Traditioj*át követik az Ujítók, és meg-éfszik az vérest és fojtottat: miért nem követik ugyan ezen *Traditio*t azokban, mellyek ily világos parancsolattal nem ellenkeznek? **IV.** A Szent Írásban nem olvaslúk, micfoda a' *Sacramentom*? hány *Sacramentom* vagyon? mellyek a' *Sacramentomok*? Arrúl sem találunk Írást, hogy egy-szer-nél töbfször nem szabad Kereszteltetni, mint szabad az Uj Vacforáját gyakorfani: hogy az Uj Testamontomban egy feleségnél többet nem szabad vénni, mint szabad volt a' *Patriarchák* idejében. Ezeket, és töb efféle derék dolgokat, *Traditio*bol véfszünk minnyájan.

† *Calvin. lib. 2.*
c. 8 n. 28.

* *Actor. 15. v. 20.*
29. 41. c. 21. v. 25.
cap. 16. v. 4.

Harmadszor, bizonyítom ezen igazságot Szent Atyákkal. Sz. Agoston, az Anyaszentegyház Tradíciójából erősfíti, hogy Húfvétet, Aldozót, Pünkösdsőt meg kel illeni. és így fejezi-bé: † *Ille, quæ non scripta, sed tra-* † Aug. Epist. 118. *cap. 1.*
ditæ custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum observantur,
dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs,
quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, statuta. Sicuti,
quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in calum,
& adventus Spiritus Sancti, anniversaria solemnitate cele-
*bratur. * Quod tota per orbem frequentat Ecclesia, quin* * Ibid. cap. 5.
hoc ita faciendum sit, disputare, insolentissima insanie est.
 Arany-száju Sz. János írja, “ hogy annyi hitelt kel ad- † Chrysof. 2. Theff. 2. homil. 4.
 ni az Anyaszentegyház Tradíciójának, menyit a Sz. Iráf-
 nak. és így végezi mondását: *Traditio est; nihil queræ*
amplius. Sz. Basilius írja, “ hogy, a’ ki meg-veti a Tra- † Basilius, de Spir-
 ditiót, az Evangeliomot-is semminek tartya, noha nem tu S. cap. 27.
 rettetí. Tertullianus, Tradícióbul bizonyította, † Tertull. de Cor-
 a’ Halottakért áldozatot kel szolgáltatni; és, hogy min- na milit. cap. 3.
 den cselekedetünket szent Kereszt jegyével kel kez-
 denünk.

Ennyi fok nyilván-való Jelenségektül meg-győ-
 zertvén az Ujitók, sokszor jóvá hadgyák a’ Tradíciókat.
 Calvinustul * hallók, hogy az igaz Tudomány, Moy- † Suprà, fol. 52. & 10.
 sésig, Tradícióval tartatot-meg; és hogy nem külömben,
 hanem Tradícióbul tudgyuk, mellyek az Apostolok és
 Evangelisták iráfí. Végezetre, “ *Divina traditiónak,* † Calv. l. 4. c. 10. n. 30.
 Isteni traditiónak mondgya, hogy a’ Hívek győlekezeti-
 bé, térden-álva kel imádkozni. noha most ezzel nem
 fárasztják térdeket a’ Calvinisták.

••) † (••

H

EL-

ELLENVETÉSEK.

AZ Új Tanítók, igen erőtlen bizonyságokkal ostromollyák a' *Traditiókat*.

† *Matth. 15. v. 9.*
Marci 7. v. 8.

I. Azt forgattyák, † hogy Christus, heába-valo tisztelotnek mondgya az Emberi tudomány tanitást.

F E L E L E T. Az *Ecclesiának Traditiója*, nem emberi tudomány: mert, a' mely Isten bizonyosá tett,

* *Matth. 16. v. 18.*

* hogy az őrdögül meg nem győzetik az *Ecclesia*, és

“ *Matth. 18. v. 16.*

“ ennek engedelmeségére kötelezett; azon Istennek tanitása forog abban, a' mit az *Ecclesia* előnkbe ad. Szinte mint az Apostolok tanitása, nem emberi tudomány; mivel Isten arra felelt, hogy az ő vezérleséből szóllanak az Apostolok.

Deut. 4. v. 2. Pro-
verb. 30. v. 6.
Apocal. 22. v. 8.

II. Említik azokat az iráfokat, mellyek tiltják, hogy az Isten igéjéhez semmit ne adgyunk. **F E L E L E T.** Tiltja Isten, hogy az ő könyvéhez, a' *Bibliához*, semmit ne írjunk, se abból le ne törőillyünk; hanem éppen, tisztán, úgy hadgyuk a' mint Isten íratta: De azt sohült nem mondgya, hogy semmit egyebet ne hidgyünk, hanem csak azt, a' mit világos szókkal írva olvasunk a' *Bibliában*.

“ *2. Timot. 3. v. 16.*

III. Szent Pált “ említik, ki, a' Sz. Irást hasznosnak mondgya, hogy tekélleres legyen ember. **F E L E L E T.** Senki nem tagadgya az Irásnak hasznosvólrát. Mi-keppen azért, semmire-kellőjül bizonyítana, a' ki igy okoskodnék: Hasznos az étel táplálásra, hasznos az imeg melegítésre; hasznos a' fejsze éppítésre: Tehát, nem szükséges az ital, a' mente, a' fűrű, vagy fűrész. Azon-képpen, nem következik a' Sz. Irásnak hasznosvóltából, a' *Traditiók* haszontalansága.

IV. Azt mondgyák, hogy, ha a' *Traditióknak* helyt

helyt adunk, akár-mely hiúságot elő-töszharnak *Traditio*-gyanánt. FELELET. A' mely *Ecclesia*, Sz. Lélek vezérléséből, tisztán tartotta a' Sz. Irást, az Apostoli *Traditio*kat-is meg-örizte. azért, szinte oly bizonyosok vagyunk, hogy az Anyaszentegyház *Traditio*i meg nem mocskoltattak, mely bizonyos hogy az Isten könyvét meg nem vesztegették. Es mi-képpen sok hamis irásokot † akartak régen Apostolok neve-alatt elő-tösz-[†] *suprà*, fol. 9. ni a' Tévelygők, de azokat az *Ecclesia* ki-hánta: úgy, a' hamisán költött *Traditio*knak sem adott helyt és hitelt. Végezetre, a' mint *Adámtul*-fogva *Moyse*sig, az igaz tudomány *Traditio*-által tisztán maradt: úgy most-is tisztán maradhat. mivel Isten fogadással igrte, hogy a' pokol-béli ördög hamisága, * meg nem győ-^{* Matth. 16. v. 18.} zi az Anyaszentegyház igazságát.

MASODIK KÖNYV.

Az Anyaszentegyházrul.

AZ *Credó*ban vallyuk, és *Christus* üdvözítők-rül tanúltuk, " hogy e' földön Istennek Anyaszentegyháza, híveinek gyölekezete vagyon, mellyet a' Sz. Irás, " *Christus* Jegyesének, † *Christus* testének, * Isten házának, " Országának, " Várasának, † *Templom*ának, * † *Ephes. 5 v. 24 32* † *Ephes. 1. v. 22.* † *1. Timot. 3. v. 15.* † *Luca. 16. v. 16.* † *Hebr. 12. v. 12.* † *Ephes. 2. v. 21.* † *1. Joan. 10. v. 16.* † *1. Timot. 3. v. 15.* † *Ita Calv. explicat. l. 4. c. 1. n. 1.* † *Matt. 18. v. 16.* nézve pedig, nem csak Anyánknak mondatik, " *Galat. 4. v. 26.* de oly *Tanitón*knak-is, † melynek tartozunk engedni.

Ezekkel a' böcsülletes nevezetekkel tanittatunk, mely szükséges az *Ecclesiát* ismérni, és annak tagjai-közzé számláltatni. Mert, a' mint írja Cypriánus, *De Utilitate Ecclesie*, n. 20. Sz. Agoston, *lib. 4. de Symbolo*, c.

† Calvin. lib. 4.
c. 1. n. 1.

11. 13. sőt † Calvinus-is, Isten fia nem lehet, a' kinek nem anyja az *Ecclesia*: *Habere non potest DEVM Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem*. Es mivel Christus pa-

* Matth. 18. v. 16.

rancsólyya, hogy * Pogánynak tartfuk a' ki szó-foga-datlan az *Ecclesiának*, méltán írja *Calvinus*, hogy meg-tagadgya az Istent, és Christust, a' ki el-szakad az *Ec-*

† Calvin. lib. 4.
c. 1. n. 10.

clesiátul: † *Discessio ab Ecclesia, DEI & Christi abnegatio est*. Szent Agoston sem tartya Keresztyénnek, a' ki az *Ecclesiában* nincsen: “ *Quisquis ille est, qualiscumq; ille est, Christianus non est, qui in Ecclesia Christi non est*.

“ August. Sermo-
ne 181. de Tempore.

Azért, a' láthato *Ecclesiának* Anyai nevezete, előnkbe adgya, ugymond *Calvinus*, hogy Lélek-szerént nem születünk, fel sem néveltetünk, ha az *Ecclesia* méhé-ben nem fogad, tejével nem tart, gond-viselésével nem

• Calvin. l. 4. c. 1.
n. 4.

öltalmaz: “ *De Ecclesia visibili, discamus vel uno Matris elogio, quàm necessaria sit nobis ejus cognitio; quando non alius est nobis in vitam ingressus, nisi nos ipsa concepiat in utero, ipsa pariat; nisi nos alat uberibus; deniq; sub custodia, ac gubernatione sua nos teneat. Adde, quod extra ejus gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus; az ő kebelén-kivül, reménség nem lehet a' bűn bocsánatrul, és üdvöségrül*. Mert olyan az *Ecclesia*,

† Confess. Helvet.
art. 17.

(ugymond a' *Helvetiai Confessio*) † mint a' Noë bárká-ja, mely-kivül minnyájan el-vesztek. A' Hitben-valo egyyességnek fines semmi bizonyos módgya, ha meg

* August. lib. con-
tra Epist. Parme-
niani, cap. 5.

nem ismértetik az *Ecclesia*: * *Nulla est securitas Unitaris, nisi Ecclesiâ declaratâ, qua super montem constituta abscondi non potest; & ideo necesse est, ut omnibus terrarum*

parti-

partibus nota sit. Végezetre, a' mint éléb meg-mutatuk, a' Szent könyveket, és azoknak igaz értelmét meg nem ismérhettyük, ha az *Ecclesiát*ul nē tanulunk. Ezért írja Sz. Agoston, hogy mindē ember köteleos az *Ecclesiát* ismérni: † *Ecclesiam ignorare nulli licet; ideo secundum* † Aug. Epist. 170. *verbum Domini abscondi non potest.* Mert, a' Sz. Cyprianus mondása-szerént, * Mi-képpen a' Majmok, noha * Cypr. Epist. 73. ad Iubaian. nem emberek, de emberhez hasonlítyák magokat: úgy minden tévelygő gyölekezet, magát *Ecclesiának* nevezi, és efféle nevezettel veremre viszi azokat, kik vólta-képpen nem isméri az igaz *Ecclesiát*.

Tudgyák az Új Tanítók, hogy, ha meg ismértetik az igaz *Ecclesia*, nem szükség egyéb kérdéseken egyenlenkedni: hanem, a' Christus mondása-szerént, " a' min nem alkodhatunk, abban az *Ecclesia* útát mutat, mert ez az Igazságnak gazdag tárháza: " *Non oportet apud alios quarere Veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cum Apostoli, quasi in depositarium dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sunt Veritatis, ut omnino, quicumq; velit, sumat ex ea potum vita.* " Annak okáért, minden mesterségeket arra fordíttyák, hogy az *Ecclesiát* el-rejtsék, ennek hiteles tanítását kételsé tegyék, ezt hamis tévelygésekbe keverjék; és oly jeleket adgyák, mellyekből fenki meg ne ismérhesse. Noha mind ezekben, oly álhatatlan habozásokkal bolyonganak, hogy csak abból-is meg-ismértetik vesztett igyek.

" Matth. 18. v. 16.

" Irenaeus, lib. 3. c. 4

I. RESZE: Az igaz Anyaszentegyház- zat meg-ismérhetni.

IM hallók, hogy lelkünk vesztése-alatt tartozunk a' Christus *Ecclesiájában* lenni. Azért, ha ezt meg-ismér-

mérhetni, nem kel az ő keresésében semmi munkát kímélleni. Ha pedig meg nem ismérhetni, heában tőrdünk azon, minémű jelei és ismértető tulajdonsági légyenek az Anyaszentegyháznak. mert az ismérhetetlen dolognak ismértető jelei nem lehetnek. Hogy pedig ebben a' kérdésben, szón ne akadozzunk; érteni kel, hogy, mikor az *Ecclesiat* Láthatónak nevezik a' *Doctorok*, nem azt jelentik, hogy külső látásból, testi szemmel meg-választhattjuk mellyik az igaz *Ecclesia*; hanem csak azt mondgyák, hogy oly külső, és szemmel látható győlekezet az *Ecclesia*, melyről bizonyoson tudhattjuk, hogy ez az igaz *Ecclesia*. mivel Isten oly jelenségit adta az igaz *Ecclesiának*, mellyeket szemünkkel látott dolgokból, vagy szemes Tanúk vallásából, meg-tapasztalhatunk ő-benne:

Az Új Tanítók azt hirdetik, hogy Istennél egyéb, senki nem ismérheti mellyik az igaz *Ecclesia*: † *Invisibilis appellatur Ecclesia, non quod homines sint invisibiles ex quibus colligitur, sed quod oculis nostris absconsa, DEO autem SOLI nota.* * *SOLI DEO permittenda est cognitio sua Ecclesiae.* † *Nobis invisibilem, SOLI DEI oculis conspiciam Ecclesiam, credere necesse est.* Ezt pedig, nem azért tanították, hogy valami jelenséget látnak a' Sz. Írásban. mivel az egész Írásban csak leg-kiseb szó sincsen, mely az *Ecclesiát* láthatatlannak jelentené: hanem e' Két okért akarnák el-rejteni az Anyaszentegyházat: I. Mert, mikor kérdik tőlők: Hol volt az *Ecclesia* Luther szakadása-előtt, melynek száz tizen-öt esztendeje alég vagyon, ha azoknál nem volt, kiktől el-válék Luther, mikor a' Barát csuklyát el-hagyá? Erre egyebet nem mondhatnak, hanem, hogy az ő *Ecclesiájok* volt akkor is; de: *In latebris, titkon lappangott, senkitől nem látta-*

† *Confess. Helvetica, Art. 17.*

* *Calv. lib. 4. c. 1. n. 2.*
" *num. 7.*

.. *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 2.*
Vaj volna ugy most-ís!

látatott; sőt Christus ő-maga is, akkor félig el-remet-
tetett volt: † *Sub Papatu, semisepultus latuit Christus*, † *Calv. lib. 4. c. 2.*
obrutum Evangelium. II. Mert félnek attúl, hogy, n. 12.
ha az igaz Ecclesia meg ismértetik, ottan el-öszol mint
egy pára az ő vallások. Azért, el-hitetik a' kősséggel,
hogy senki nem tudhattya Istennél egyéb, mellyik az
igaz Ecclesia, és az Isten nyáját a' farkasoktul ki nem
választhatni: * *Nullum sepē discrimen inter proprium ejus* † *Calv. lib. 4. c. 1.*
gregem, & fera animalia, notari potest. Ezek-ellen n. 2.

Mi azt taníttyuk: Hogy a' Christus Ecclesiáját, min-
den időben meg ismérhetni: és ilyen értelemmel, az
Anyaszentegyház látható. Bizonyítom:

I. Azokból az ígéretekől, mellyeket az Őo Te-
stamentomban olvastunk a *Messias* vásárául. *Isaias* azt
írja, hogy ennek kapui mindenkor nyitva lésznek, hogy
ő-belé mennyenek a' Nemzetségek: és valaki ebbe
nem mégyen, el-vész: " *Aperientur porta tua jugiter,* " *Isai. 60. v. 11.*
die & nocte non claudentur; ut afferatur ad te fortitudo Gen-
tium. Gens & Regnum, quod non servierit tibi, peribit.
Utánna veti, hogy, valaki szemét fel-nyittya, meg-í-
méri a' Christus népét: " *Scietur in gentibus semen eo-* " *Cap. 61. v. 9.*
rum. Omnis qui viderit eos, cognoscet, quia isti sunt semen
cui benedixit Dominus. Es azzal fejezi bé, † hogy ennek
az Isten Várasának falait, éjjel nappal, örökkön örök-
ké, őrző vártárok állják, kik meg nem szűnnek az
Isten nevének hirdetésétül. Szent *David* írja, * hogy * *Psal. 18. v. 8. &*
a' *Messias*, Napban helyhezreti Sátorát; és az ő Királyi-
fzéki, olyan lészzen mint a' Nap, vagy a' tellyes Hóld: 88. v. 36.
Mely mondást így magyaráz Sz. Agoston, in *Psal. 18:*
In sole posuit tabernaculum, in manifestatione Ecclesiam: non
in occulto, non qua lateat, non velut operta. Quid tu, here-
tice, fugis in tenebras? quid per angulos fugis? quid latitare
conaris? Stultus ut Luna
mutatur; Eccl. 27.
v. 12.

narú? Es őtszörnél többször olvasom a' Sz. Agoston írásiban, hogy, † *Abcondi non potest Ecclesia*, az Ecclesia el nem rejtethetik. * *Certum signum hoc habet, quod abcondi non potest. Nota est omnibus gentibus.* Ezek a' Sz. Irás mondái mellyeket elő-számlálánk, mind helytelenek, ha az *Ecclesia* el-rejtetett, és ismérhetetlen. Mert, vallyon, mint ál kapuja nyitva? mint mehetünk belé? mint ismérhettyük őtet? mint őrizhetik ezt az ő-állók, ha senki nem tudhattya hol légyen, és mellyik légyen a' Christus Várasa? mint fenyegetheti Isten azokat kik ebbe nem mennek, ha nem tudhattyák hol légyen? Bezzeg valóba Tyrannus volna, a' ki híveinek, feje jószága vesztésében parancsolná, hogy az ő-tölle nevezett Várasba mennyenek: és oly Váraszt nevezne, mely láthatatlan volna, és senki nem tudhatná hol légyen. Igy bánik Isten velünk, veszedelemmel fenyegetvén azokat kik az ő Várasába nem mennek, ha ez a' Váras láthatatlan, ismérhetetlen.

II. Az Új Testamentomból, ezen igazság kiet-
 " *Matth. 18. v. 16.* czik: Mert, Előszőr: Christus parancsollya, hogy " a' min nem alkhatunk, az Anyaszentegyház eleibe terjeszszük: *Dic Ecclesia.* és a' ki az ő ítéletinek nem enged, Pogánynak tartjuk. Itt Christus, az igaz, és nem a' tévelygő *Ecclesiá*ról szól: mert a' tévelygő *Ecclesiá*nak nē tartozunk engedni. mivel " a' Christus Juhai, az idegen szavát nem fogadgyák. Ezt pedig oly *Ecclesiá*nak mondgya, melynek eleibe adhattyuk dolgunkat, és tanítását meg-érthettyük. Mert csúfság-is volna, oly *Ecclesiá*hoz igazítani tanuságért, mellyet meg nem ismérhetnénk; és, nem tudván hol légyen, vagy mellyik légyen, néki nem szólhatnánk, tölle nem tanulhatnánk. Másodszor: Szent Pál írja, † hogy a' Christus
 † *Ephes. 4. v. 12.* Testét

Testét (mellyet *Ecclesiának* nevez, *Ephes. 1. v. 22.*) Christus el-jöveteléig, az-az, világ végéig, Pásztorok és *Dóktorok* éppítik, és őrzik a' tévelygéstül: Es, a' mint má-sutt † szól, Istentül rendelt Püspökök igazgattyák azt † *Actor. 20. v. 28.* az *Ecclesiát*, melyet Christus vérevel magának nyert. Mind két helyen, az igaz *Ecclesiárul* vagyon szo: mert, csak ez a' Christus Teste, csak ez óltalmaztatik a' tévelygéstül, csak ennek rendelt Christus Pásztorokat, csak ez az ő vére húllásának nyeresége. Ezt azért az igaz *Ecclesiát*, nem éppíthetik, sem őrizhetik a' Pásztorok, ha meg nem ismérhetni: Mert bolondság volna, valamely Pásztorra oly nyájat bíznyia, melyet nem látna, 's nem tudna hol 's mellyik légyen. Végezetre: Christus az ő *Ecclesiáját*, * hegyen éppített Vá-^{*} *Matth. 5. v. 14.* rafnak nevezi. Kiből Sz. Agoston azt hozza-ki, hogy, " *Ecclesia vera neminem potest latere; az igaz Ecclesia sen-* ^{" *Aug. De Unitate Eccl. 14. 16.* ki-előtt el nem rejtetik.}

III. Ezent bizonyíthatjuk igaz Okoskodással. Először: Mert az Anyaszentegyház-kivül, senki nem üdvözül; és kárhozat-alatt tartozunk az igaz *Ecclesiá-*ban lenni. Tehát, ezt meg-ismérhettyük. Mert, nem a' kegyes Istenhez, hanem kegyetlen Tyrannushoz illik, oly dologra kötelezni örök veszedelem-alatt, mely lehetetlen. Másodszor: Ha nem tudhatjuk mellyik az igaz *Ecclesia*; a' Sz. Irás könyveirül, bőűjérül, értelmérül, bizonyost nem érthetünk. mert ez-előtt megbizonyítók, hogy egyébűnűn csálatkozhatatlanul ezeknek végére nem mehetünk, hanem csak az Igaz *Ecclesiátul*. Harmadszor: Ha az igaz *Ecclesia* láthatatlan; követezik, hogy a' *Lutherista* és *Calvinista* gyöleke-^{vaj volna láthatatlan!} zet, nem igaz *Ecclesia*: mivel ezek most igen láthatók. Es által-szóval, azt kérdem: Tudgyák-e az Ellenkezők,
I hogy

hogy az ő gyölekezetek igaz *Ecclesia*, vagy né tudgyák? Ha tudgyák: tehát ismérhető az igaz *Ecclesia*, és né csak Isten egyedül isméri azt. Ha, nem tudgyák: tehát sem Isten, sem az emberi okosság nem szenved, hogy kockára vessék lelkedet, és abban a' gyölekezetben maradgyanak, melyrül magok sem tudgyák ha igaz-e, vagy hamis. A'z-is temérdek gondolatlanság, hogy magok sem tudván mellyik az igaz *Ecclesia*, mi-tőlünk azt kívánnyák, hogy ő-hozzájok álljunk, és az ő gyölekezetekkel tárfalkodgyunk.

Meg-győzervén ezekkel a' bizonyosságokkal *Calvinus*, azt mondgya; hogy, noha a' Választottak *Ecclesia*-ját csak egyedül Isten láttya: de azért, Istennek e' földön, Látható, és emberektől meg-ismérhető *Ecclesiája* is vagyón, melynek engedelmeségére, és eggyeségére kötelezterünk. † Errül a' Látható *Ecclesiá*rul írja, hogy vallást téfzünk a' *Credóban*. * Ezt írja, hogy Anyánk, mellyen-kivül üdvösségünk nem lehet: "*Hanc, quae respecta hominum Ecclesia dicitur, observare, ejusq; Communionem colere jubemur.*" Ezek mind *Calvinus* szavai. Mellyekből ki-tetczik, hogy a' mely *Ecclesia* Istennek fiakat szül, a' mellyen-kivül senki nem üdvözülhet, a' melynek engedelmeségére és eggyeségére kötelezterünk, az az *Ecclesia*, *Visibilis*, Látható, és meg-ismérhető. Ezen-kivül pedig, más Anyaszentegyháza Istennek nincsen. mivel az Isten *Ecclesiája* csak Fgy, mint ezentül " meg bizonyíttyuk. Es, hogy a' *Calvinus* csavargásának eleit vegyűk, azt kérdem: Ha a' Választottak gyölekezete, ebben a' Látható *Ecclesiában* vagyón-e, úgy, hogy ennek enged, ezzel eggyez, vagy ezen-kivül lézzeg? Ha ezen-kivül vagyón: Tehát nem üdvözülhet: mert *Calvinus* igazán írja, hogy a' Látható *Eccle-*

† *Calv. lib. 4. c. 1.*
n. 2. & 3.

* *Ibid. n. 4.*
Verba vide. fol. 60.

" *Ibidem, n. 7.*

" *Inferius, cap. 3.*

Ecclesián-kívül, senki nem üdvözülhet. mivel e' nélkül, sem a' Kereszttségnek, sem az Ur Vacforájának szolgálatása, sem Tanító páfztorok, sem Isten igejének hirdetése, sem sok különböző tagoknak egyyefsége nem találhatik. Ezek-nélkül pedig, sem igaz Hit, sem Rom. 10. v. 15. Fides ex auditu. *Ecclesia* nem lehet. Ha pedig a' Választottak fokasága, a' Látható *Ecclesiának* tagja: Tehát ennek *Sacramentum*-it gyakorlyá, tanítását fogadgyá, rend-tartásit követi. És így, ha a' Látható *Ecclesiának* tanítása hamis, (zinté oly Hit-árulók a' *Calvinus* választotti, mint a' ki Törökhöz és Sidóhoz adná magát, és azok módgyára rendelné Isteni szolgálattját,

E L L E N V E T E S E K.

A Z Ellenkezők, erőltlen bizonyossággal állattják az *Ecclesiának* láthatatlanságát:

I. Azt forgattják, † hogy *Illyés*-idétt, az *Ecclesia* † Calvin. lib. 4. c. 1. n. 2. láthatatlan volt; és azért panaszolkodik a' Proféta, 3. Reg. 19. v. 10. hogy ő egyedül maradott az Isten szolgai-közzül. 3. Reg. 12. v. 21. **L E L E T.** *Salamon* halalá után, két Királyságra oszlott a' Sidóság: A' *Juda* Királynának, *Jerusalem*-ben volt székes helye: az *Israël* Királynának, *Samariában*. *Illyés* Proféta, *Achab* idejében, nem azon panaszolkodik, hogy az egész Sidóságban, csak ő egyedül szolgál Istennek. mert jól tudta, hogy, midőn *Achab*-idétt az *Israël* Királyságában el-áradott vala a' bálványozás, akkor a' *Juda* Királyságában *Jerusalem*-ben, *Josafat* országlott; kinek idejében, felette virágzott az *Ecclesia* és az Isteni szolgálat: kiért úgy meg-áldá Isten *Josafatot*, * hogy, * 2. Paralip. 7. rizen-egyfzer száz hatvan-ezer mezei vitézi voltanak; azokon-kívül, kik minden Városok őrzésére othon maradtak. Azért, *Illyés* Proféta, nevezet-szerént csak

* Rom. 11. v. 2. az *Israël* Országáról szól, a' mint Sz. Pál-is * fel-jegyzi: és azt mondgya, hogy az *Israël* Királyságában, egyedül ő maradt a' Profeták-közzül; noha egyébűtt az *Ecclesia* nyilván virágzott. Ezen formán mondhatná Bihar vár-megyében egy jámbor Pap, hogy egyedül maradt az Isten szolgái-közzül azon a' földön; noha másűtt a' Keresztyénségben, sok ezer Papok vannak.

Heb. 11. v. 1.

II. Azt beszélik, hogy a' mit hiszünk, azt nem láttyuk. De az *Ecclesiát* a' *Credóban* hiszük: Tehát nem láttyuk. FELELET. Ha ez helyes: Tehát az Apostolok, kik látták Christusnak kínnyát, feszítését, halálát, temetését, fel-támadását, menybe-menését, nem mondhatták a' *Credot*. Továb: *Calvinustól* † hallók, hogy a' *Credóban*, a' Látható *Ecclesiáról* tészünk vallást: meg kel tehát néki-is fejteni ezt az Ellen-vetést.

† Calvin. lib. 4.
c. 1. n. 2. § 3.

Azt mondom azért, hogy, a' Sz. Pál mondása-szerént, a' Hit, még azoknak-is erős bizonyága, mellyeket nem látunk: de azért, a' mit nyilván * tudunk vagy látunk, azt hittel-is valharttyuk, az Istennek tanu-bizonyoságáért; mint az Apostolok hitték a' Christus halálát, és Sz. Tamás " látta, és hitte az Urunk fel-támadását.

* Ut Deum esse:
Unum esse: Omnipotentem, &c.

" Ioan. 20. v. 29.

Noha az *Ecclesiában*, más a' mit hiszünk, más a' mit látunk. Mi-képpen azért a' Bibliát, és a' Keresztségben a' vízzel-mosást, láttyuk: de hogy a' Biblia Isten könyve, a' Keresztség lelki ujulás, azt hittel vallyuk. Ugy, a' külső gyölekezetet láttyuk: de hogy ez, Christus *Ecclesiája* legyen, szemmel nem láttyuk, hanem Istenűl mutatott, és hittel vallott jelenségekből ismérjük, mikor ezeket a' jeleket bizonyoson láttyuk az igaz *Ecclesiábá*.

III. Azt mondgyák, hogy az *Ecclesiában* csak a' Választottak vannak: Senki nem láttya pedig, kik légyenek választottak: Tehát, az igaz *Ecclesiát* sem láthatni.

FE-

F E L E L E T. Ez szinte annyi, mint-ha így okoskodnál: Csak az ember, a' kinek lelke nagyon: Senki nem látja a' lelket: Tehát az embert sem láthatni. Az sem igaz, hogy az *Ecclesiában* csak válaftottak vannak: mert Christus az *Ecclesiát*, hasonlítta † Szűrűhöz, melyben a' tiszta szemnél több polyva nagyon: * Há-
lóhoz, melyben jó és rossz halakat fognak, és csak a' parton válogatják-el egy-mástul: " Menyegzős ház-
hoz, melyben ruhátalanok-is találtnak, és kínra vet-
tetnek: " Szűzekhez, mellyek-között esztelenek van-
nak, és ki-rekefztetnek: † Nagy házhoz, melyben
tiszta és mocskos edények vannak: * Szőlőhöz, mely-
ben a' gyümölcstelen vefzszők le-vágnak a' törül.
Egy szóval, az *Ecclesiának* isméréséhez, nem szűkség
tudni, kicfodák a' Válaftottak; hanem elég azt tud-
ni, a' mit Isten meg-jelentett, hogy az *Ecclesia*, igaz
hitnél egyebet nem taníthat, és hogy ő-benne vannak
a' Hívek és válaftottak, nem ő-kivül.

† *Matth. 3. v. 12.** *Matth. 13. v. 47.*" *Matth. 22. v. 12.*" *Matth. 25. v. 1.*† *2. Timot. 2. v. 20.** *Ioan. 15. v. 2.*

II. RESZE: Az Anyaszentegyház el nem fogyhat, 's nem tévelyeghet.

§. I. Az Ujítók vélekedése e' dolgról.

L Attyák az Ellenkezők, hogy, ha az *Ecclesia* Győz-
hetetlen, és mindenkor fen áll, az ő győlekeze-
tek (melynek *Luther*-előtt híre sem volt,) Chri-
stus *Ecclesiája* nem lehet. Azt-is értik, hogy, ha az
Ecclesia Tévelyedhetetlen, bolonság annak tanítá-
rásán meg nem nyugodni. Azért azt vítatják, hogy
el-tévelyedhetik, és el-fogyhat az *Ecclesia*. Sőt ollyat
beszélnek a' Christus Jegyeséről, mellyet egy bőcsül-

letes ember nem ízenedie feleségérül mondani. Mert azzal mofsák szájokat, hogy egy-néhány száz esztendő forgásában, Házasság-törő kurva volt az *Ecclesia*: Christus országából az igazság ki-gyomláztatott: az Isten igejének tiszta hirdetése meg szűnt: minden nemzetek, kicsintül-fogva nagyig, *AntiChristus* szolgai voltak: Christusnak csak egy igaz szolgája, egy Lelki pásztor nem maradt, hané a' minap támadott Predikátorok akarják újonnan fel-állatni a' Christus Országát.

† Calv. contra Sa-
doletum.

Ezeket mind Calvinus írja: † *Innumerabilibus superstitionibus prostituta Ecclesia, foedissimo Adulterij genere inquinata*

* Calv. lib. 1. c. 11.
n. 9.

*fuit. * Execrabili Idololatria, multis ante hęc saculis, vera religio submersa, subversa, fuit. " Alta errorum nocte immersti*

" Calv. lib. 3. c. 5.
n. 1.

fuerunt aliquot saculis homines. " Pura Verbi predicatio, aliquot saculis evanuit. † Romanus AntiChristus imbuerat

" Lib. 4. c. 1. n. 11.
† Cap. 18. n. 1.

*TOTUM orbem eâ opinione, Missam esse opus, quo Sacerdos Christum offert. * Missa abominatio, OMNES Reges terrę,*

* Ibid. n. 18.

& populos, à summo usq; ad novissimum inebriavit. " Ita saculis aliquot dissipata fuit Ecclesia, ut destituta fuerit veris

" De Eccles. Reform.
man. ratione, ini-
tio.

Pastoribus. " Volumus everso regno AntiChristi, verum Christi regnum iterum ERIGERE. Annak-okáért, Cal-

" Lib. 4. c. 11. n. 5.

vinus a' Romai vallást azért nevezi Tyrannif-nak, hogy az Ecclesiát Tévelyedhetetlennek hirdeti: † Quo minus

† Calv. in Matth.
28. v. 20.

ferenda est Cleri Papalis improbitas, dum sacrilega sue Tyrannidi hunc colorem inducunt: Negant Ecclesiam errare posse. Eő pedig, a' Helvetiai Confessióval azt hirdeti,

* Vide supr. fol. 29.
30.

** hogy az Ecclesia tanítását, meg kel vizgálni, ha egy finóron jár-e a' Szent Irással; és csak akkor kel néki*

hinni, mikor szava eggyez az Irással.

NOTA.

Mely tudományból következik: I. Hogy az *Ecclesiának*, csak annyi hitele vagyon ő-nállok, menyi *Mahometnek*, vagy az *ördögnek*. mivel ezek szavát-is el-

el-hízzik, mikor eggyez a Sz. Irással. II. Hogy a tanúlatlan kőtségnek kel meg-ítülni az Ecclesiát, ha eggyez-e, vagy külömböz tanításában a Sz. Irással. mint-ha töb tudomány, és Isteni ajándék volna akár-kiben, hogy sem az Ecclesiában: a' vagy a' kőtség, sőt még a' tanultak is, elérkezhetnének arra, hogy minden tudományt a' Sz. Irás próbájára vigyének. Vide supr. fol. 36. & 35.

Ebben a' Kérdésben, helyén hadgyuk mi-is, hogy az ollyan Ecclesia, mint az Ellenkezőké, fok hamis tévelygésekbe eshetik. mivel ezt magok sem tagadgyák. sőt Calvinus, világos igékkel imigyé tanította: * ERRORES saepe Fidei permixtos esse. † In cunctis semper mixta est Fidei IN CREDULITAS. * Ecclesia (Calviniana) abjicienda non est, etiamsi multis VITIIS (sateat. Poterit vel in Doctrina, vel in Sacramentorum administratione, VITII quidpiam obrepere, quod alienare nos ab ejus communione non debet. " Ecclesia, leuiusculis ERRORIBVS non vitiatur. " Lib. 4. c. 2. n. 1. n. 31. † num. 4. * Lib. 4. c. 6. n. 12. A' kinek az Ur Isten ezét meg-tartotta, itillye-meg, ha lehet-e ennél nagyob vakság, hogy a' Calvinisták oly hitet követnek, és oly Ecclesiában maradnak, melyrül magok is az hirdetik, hogy tévelygésben, hitetlenségben, tudomáynak és Szentségek szolgáltságának vétkes fogyatkozásiban, elegyítettett. Vide infra, cap. 4. §. 2. arg. 2.

A' mi pedig a' Christus igaz Ecclesiáját illeti, arról így tanítunk.

§. 2 AZ Anyaszentegyház, mindenkor meg-marad.

A Z Christus Anyaszentegyháza, világ végéig el nem fogy; Bizonyítom ezt: I. Christus mondgya, hogy Ecclesiáját nem fővenyen, hanem kő-szálon építi, " Mattli. 16. v. 18.

píti, és ez-ellen győzedelmet nem vészén a' pokol kapuja, az ördög hatalma, és csalárdsága. Ezt pedig oly *Ecclesiárul* mondgya, melynek gond-viselését Péterre bízá, néki adván a' meny-ország kulcsát, az-az, Látható *Ecclesiárul*: mert fenki annak gondgyát nem viseli, a' kit nem ismér. Ezen fogadását meg-ujtá, † mikor azt igéré, hogy oly Szent Lelket ad, mely örökké velünk marad, és minden igazságra tanít. sőt magais velünk lészén világ végéig. Ezek mind hamisflak, ha az ördög el-fogyatta, és e' világból ki-gyomláta valaha az Anyaszentegyházat. II. Azt írja Sz. Pál, * hogy a' Christus Testének (az-az, *Ecclesiának*, *Ephes. 1. v. 22.*) éppítő *Doctóri* és Pásztori lésznek, mind a' Christus eljöveteléig, kik óltalmazzák a' hamis tudományok szelétül, és tévelygések csalárdságátul. Ez nem igaz, ha valamely üdőben el-fogy az *Ecclesia*. mert azt fenki nem éppíti, sem örzi, a' mi el-fogy, és nincsen. Másutt, ezen Sz. Pál, “ az Anyaszentegyházat, Igazság ofzlopának és erőségének nevezi: jelentvén, hogy, ha

† *Ioan. 14. v. 16.*
Cap. 16. v. 13.
Matth. 28. v. 29.

* *Ephes. 4. v. 12.*
 & seq.

“ *1. Timot. 3. v. 15.*

* *3. Esdras, 4. v. 35.*

Osea 2. v. 19.

“ *Luc. 1. v. 32.*

† *Daniel. 7. v. 14.*

* *Cap. 2. v. 44.*

“ *Isa. 59. v. 21.*

“ *Psal. 88. v. 63.*

az Igazság mindeneknél * erősebb és győzhetetlemb, az *Ecclesiának*-is győzhetetlennek kel lenni. Ezeket pedig Sz. Pál, nem valami el-rejtett *Chimerárul* mondgya, hanem oly Látható *Ecclesiárul*, mellyet Pásztorok őriznek, és óltalmaznak tévelygéstül, melyben *Timotheus* egyebekkel társfokodott, *conversátus*. III. A' Sz.

Irás mondgya, hogy az *Ecclesia*, igaz Hit-által örökös Jegyése Istennek; és hogy a' Christus országa soha el nem omol: “ *Regni ejus non erit finis.* † *Regnum ejus, quod non corrumpetur.* * *In aeternum non dissipabitur.* “ *Spiritus meus non recedet de ore seminis tui in sempiternum.* “ *Thronus ejus sicut Sol in aeternum.*”

Ezekkel meg-győzöttvén az Ujítók, meg-vallyák nem

nem örömezt, hogy mindenkor vólt, és világ végéig marad, a' Christus Ecclesiája: † *Nullum fuit ab orbē condito tempus, quo Ecclesiam suam Dominus non habuerit: nullum etiam fore, ad consummationem usq; sæculi, quo non sit habiturus.* * *Fatemur omnes, Ecclesiam DEI sic propagatam fuisse, ut continuo seculorum ordine usq; ad nos duraverit.* " *Oportet omnino semper fuisse, nunc esse, & ad finem usq; sæculi futuram esse Ecclesiam.* Azért még akkor is, mikor az *AntiChristus* idejében, három éftendeig és hat hólnapig, az ördög meg-óldatik, meg-marad, és harczol az *Ecclesia*. Ez-okáért szól így Sz. Agoston: " *Ecclesiam Diabolus nec solutus utiq; seducturus est.* Szent Ambrüs azt írja, † hogy a' habok el nem merithetik az *Ecclesiat*: mert az ö árbocz-fája a' Christus Kereszte, kórmányosla az Atya, hajó orrára vígyázo a' Sz. Lélek.

† Calvin. lib. 4. c. 1. n. 17.

* Calv. De Eccl. Reformatione.

" Confess. Helvetica, art. 17.

" Aug. 20. Civit. c. 8.

† Abr. de Salomone, c. 4.

Vide Kalauz, fol. 177. 664.

§. 3. Az Anyaszentegyház, nem tévelyeghet.

Azigaz *Ecclesia*, a' Sz. Irás-ellé, az Igazság-ellen, semmit nem taníthat: hanem, mint a' Profetákat és Apostolokat Isten úgy vezérlette, hogy hamislat ne írának; az *Ecclesiát*-is Sz. Lelkével minden Igazságra vizsgálja. Ezt a' Pogány népekkel külömben el nem hithette az *Ecclesia*, hanem Isteni csudákkal; mint szépen írja Sz. Agoston: * *Miraculis conciliarit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem; quam non solum Hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec Gentium quidem veterinosus error, violenter adversans, aliquâ ex parte convelleret.* De azok-ellen, kik a' Sz. Irásnak hifznek, künnyű ezt meg-bizonyítani.

* August. De Utilitate Credendi, c. 14.

- † *Matth. 16. v. 18.* tani. I. Azt igéri Christus, † hogy az ő *Ecclesiáján*, a' pokol kapuja, az ördög ereje, és csalárdsága, hatalmat nem vészen. Igen-is hatalmat venne, ha hamis
- * *Ioan. 14. v. 16. Cap. 16. v. 13.* tévelygésre vinné. Az-is Christus szava, * hogy oly Sz. Lelket ad, mely örökké velünk marad, és minden
- “ *Matth. 28. v. 19.* igazságra tanit, sőt “ maga-is velünk léfzen világ végéig. Ezekben semmi sem költ, ha az *Ecclesia* tévelygést tanithatott és tanított. Végezetre, az egyfzer bé-
- “ *Matth. 13. v. 30.* vetett jó magrúl “ azt mondgya Christus, hogy nevedik világ végéig. Tehát, soha ki nem gyomláztatik.
- * *Matth. 18. v. 16.* II. Azt parancsolgya Christus, hogy, ha valamin meg nem alkatunk, jelentsük meg az *Ecclesiának*: és, * valaki ennek szavát nem fogadgya, Pogánynak tartjuk. Ha az *Ecclesia* meg-csalatkozhatik, és meg csalhat, illyé parancsolatot nem adhatott Christus: mert ezzel, arra kötelezternénk, hogy, ha tévelygést tanit az *Ecclesia*, azt-is kövefsük. Tudva vagyon pedig, hogy a' Christus Juhai, † nem kötelesek az idegen szavát halgatni:
- † *Ioan. 10. v. 6.* és az Isten parancsolattya sem vihet gonoszra: * *Ne-*
- * *Eccli. 15. v. 21. Iacob. 1. v. 13. Ephes. 4. v. 12.* *mini mandavit impiè agere.* III. Sz. Pál írja, hogy az *Ecclesiában*, világ végéig *Doctörök* és *Páfztorok* léfznek, kik azt éppítik, és óltalmazzák a' hamiságtul. Ha az *Ecclesia* tévelyeghet: Tehát az ő *Páfztori* hamiságot tanitván, rontyák a' Christus házát, nem óltalmazzák, *à circumventionè erroris*, a' tévelygésnek csalárdságtul.
- “ *1. Timor. 3. v. 15.* IV. Az *Ecclesiát*, “ *Igazság o'fzlopának*, és erőiségének nevezi Sz. Pál. Ha hamiságot tanit, nem erőstídjé, hanem rontója az *Igazságnak*. V. Hamis nem lehet, a' mit Hitünk ágazattyában vallunk. De a' *Credóban* azt valljuk, hogy Szent az *Ecclesia*; *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam.* Tehát, az *Ecclesiának* mindenkor Szentnek kel lenni. Ha pedig tévelygésbe es-
- nék,

nék, szent nem lehetne: mivel † igaz hit-nélkül, fenki Isten-előtt nem lehet kellemetes. VI. Ha az Anyaszentegyház tévelygésbe esnék, követhetnék, Először: Hogy a' Christus Ecclesiája el-fogyna. mert, mihelyt a' hamiság-által ördög aklává lenne, ottan nem volna Christus Ecclesiája. Másodszor: Hogy elfszel 's okkal fenki a' maga vallásában bátorságos nem lehetne. mert akár-ki, méltán így gondolkodhatnék: Im halom, hogy a' Christus Ecclesiája, mikor azt véli hogy igazságot követ, akkor tévelyeg: Tehát én, más, harmad, ezen-képpen járhatunk. holott fenki, néked 's nekem nem adott bátorságosb állapotot, hogy-fem az Anyaszentegyháznak. és talám, a' mely Ecclesiában most vagyok, az-is úgy járt mint a' Christus Ecclesiája; és tévelygven, azt alittyta hogy jól vagyon dolga. Ha azért ez meg-történhetik, sőt a' Christus Ecclesiáján meg-történt; ki tétzen bizonyosá, hogy meg nem történt azon-is az Ecclesián melyben vagyok? VII. Azt kérdem az Ujitóktul: Ha vagyon-e, a' ki az újonnan támadott kételkedések-felől, oly méltosággal tanitáft adhaslón, és végezést teheffen, hogy ezen mindenek tarrozzanak meg-állani; vagy nincsen? Ha vagyon: mutassák-meg, kicfoda ez, ha nem az Ecclesia; és oly Ecclesia pedig, mely hamiságra ne viheffen? Ha pedig ilyen Tanító nincsen: véghetetlen kételkedés, ver-sengés, egyenetlenkedés, átad e' világra.

Suprà, fol. 24

A' régi Atyák-is bizonyságok, az Ecclesiának álhatatos Igazságáru. Szent Cypriánus írja, hogy a' Christus Jegyessé, házasságát meg nem ronthattya: * *Adul-*

* *Cypr. de Unit. Eccles. n. 20.*

terari non potest Sponsa Christi; incorrupta est; pudica est. ugyan ezent írja " Sz. Agoston. Es azt fokszor álhatatoson mondgya, hogy akkor tartjuk igazán a' Szent

" *August. in Psal. 103 in illud, Fudit davit terram.*

- Irált, mikor az *Ecclesiának* tanítását követtyük. mely-
† *Lib. 1. cont. Cre-* ellen a' ki tufakodik, ezze nincsen: † *Scripturarum à no-*
scōn c. 33. *bis tenetur veritas, cūm hoc facimus, quod univērsæ placuit*
Vide finem Capi- *Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat authori-*
tu 4. *tas. Quisquis falli metuit obscuritate questionis, eamdem Ec-*
** Epist. 118.* *Scriptura demonstrat. * Disputare contra ea, quæ univērsa*
Vide supr. fol. 34. *tenet Ecclesia, insolentissima est insania.* Ezek mind kü-
ō 37. lömben vannak, ha az *Ecclesiá* hamissát tanithat.
Vide supr. fol. 11. Meg-gyözervén ezekkel az Uj Tanítók, meg en-
gedik, hogy az Anyaszentegyház nem tanithat igaz-
nál egyebet: “ *Non est spernendus Ecclesiæ consensus, que*
Calvin. lib. 4. *NUNQUAM nisi in veritatem Verbi DEI consentit.* “ *Quod*
c. 8. n. 15. *ergo non extinguitur in mundo Veritas, sed salva persistit;*
.. Ibid., n. 12. *id fit, quod FIDAM habeat custodem Ecclesiam, cujus operâ*
† *Lib. 4. c. 1. n. 10.* *et ministerio sustinetur. † Sic Ecclesiæ auctoritatem com-*
 mendat Dominus, ut dum illa violatur, suam ipsius immi-
nutam censeat. Vocatur Columna, et firmamentum Verita-
tis. Quibus verbis significat Paulus, ne intercadat Veritas
DEI in mundo, Ecclesiam esse FIDAM ejus Custodem.

E L L E N - V E T E S E K.

AZ Szent Írásban semmi jelensége nincs annak,
hogy a' Christus *Ecclesiája* tévelyegheffén. Azért
csak ilyen gyanúsággal akarják az Ujitók állatni dol-
gokat: I. Az *Ecclesia* emberekből ál. Az emberek pe-
dig meg-csálatkozhatnak. mivel, *Omnis homo mendax.*
II. Az Oo Testamentom-béli *Ecclesia*, tévelygésbe esett,
fő-képpen mikor Christust meg-tagadta, és meg-ölte.
III. Szent Agoston írja, hogy az utóllo *Conciliomok*,
* *August. lib. 2. de* gyakran meg-jobbítyák az elébbi végezéseket: * *Ipsa*
Baptis. cont. Do- *Concilia plenaria, sæpè priora posterioribus emendari.*
nat. 6. 30.

Ezek

Ezek, igen fogatlan Bizonyosságok, és künnyű egy-egy szóval le-útni ináru mindeniket. Mert, Először; Noha az emberi gyarlóság magán meg-csalatkozhatik: de mikor Isten reá felel, hogy valakit hamiságtul meg-óltalmaz, bátorságos a' dolog. Az Apostolok és Proféták, emberek voltak; de azért, ugyan nem tévelyeghettek az Igazság hirdetésében: Ugy az Ecclesia sem léphetik az igazság vágásán-kivül. mert az Isten, igaz ígireti-szerént, ezt meg-óltalmazza. Mi-képpen azért minden ember meg-halhat, de nem lehet hogy itélet napjáig minnyájan meg-hallyanak. mivel Istennek ki-jelentett akarattya külömbet tart: úgy az Ecclesiának, mindenik tagja magán, meg-eshetik; de az Ecclesia úgy vezetetik Istentül, hogy el ne döllyön. Másodszor; Azt írja Sz. Pál, † hogy az Ecclesiának job ígireti vannak, hogy-sem a' Synagogának: mert a' Synagogáru, nyilván meg-volt jóvendölve, hogy a' Christus tagadásaért meg-vetterik, Daniel 9. v. 26. 27. és hogy Christus, a' Sidóknak borránkozás köve, Isai. 8. v. 14. cap. 6 v. 9. * és el-véteik a' Sidóktul a' törvény, Ezech. 7. v. 26. Az Ecclesiának pedig, oly ígireti vannak, hogy világ végig meg-marad az Igazságban. Es noha Christus jövele előtt-is sokszor, a' Synagogának nagy részei tévelygettek; kire nézve (" az Irás szokása-szerént) a' Proféták közönségesen mindeneknek tulajdonították, a' miben sokan voltak részefék; és azt írták, hogy minnyájan el-tévelyedtek: de azért, Christus el-jöveteléig, mindenkor meg-maradott a' Sidók-között-is a' Synagoga: hanem akkor esett-meg, mikor Isten meg-jövendöltette vala, tudni-illik, mikor Christust meg-tagadá, és kárhoztatá. Harmadszor: Az Egyházi szer tartáru, és szabados dolgokru a' Conciliomok úgy végeztek,

† Heb. 8. vers. 6.
 Similia Ierem. 31.
 v. 32.
 Isai. 54. v. 1. & sequen.

* Vide Isai. 6. v. 10.
 Ierem. 31. v. 31.
 Malach. 2. v. 10.

" Calvin. Philip.
 2. v. 21.
 Beza. 1. Timoth. 3.
 v. 16.

mint az űdöhöz és Nemzetségek erkölcséhez alkalmazottnak találák: azért effélékben, az elébbi végezését meg-jobbították, és el-változtatták. De a' Hit dolgában, soha az utolsób Közönséges *Concilium* nem károztatta, a' mit az elébbi végezett. noha nyilvánban magyarázta fokszor az elébbi végezését.

III. RESZE: Minémű Jelekből ismérhetni az *Ecclesiát*.

Vide, fol. 73.

† *Marcii* 16. v. 17.

& 20.

Heb. 2. v. 4.

2. *Cor.* 12. v. 12.

Ezek vannak a'

Kalauzban, lib. 2.

* *Aug.* lib. 1. con

tra Crescon. 6. 33.

AZ Pogányokkal, kik helyt nem adnak a' Szent Irásnak, külömben meg nem ismértetheti az igaz *Ecclesiát*, hanem, vagy Isteni csudákkal, mellyeket a' Sz. Irás, † Jeleknek, Erősítéseknek, Isteni bizonyításoknak nevez: vagy azokkal a' sok szép Jelenségekkel, mellyek a' Kerelztyén hitet, minden egyéb Vallások-felett, hihetségeseznek mutatták. De a' kik a' Sz. Irást böcsüllik, azok az Isten igejében adatott Jelekből, meg-ismérhetik az *Ecclesiát*. mert, a' Sz. Agoston mondása-szerént, bizonyoson ki-mutattya ezt, a' Sz. Irás: * *Ecclesiam sine ulla ambiguitate Sacra Scriptura demonstrat.*

§. I. AZ Ujitók nem elégséges Jeleit adgyák az Ecclesiának.

SEM el nem ronthatgyák, sem el nem rephetik az Uj Tanitók az Anyaszentegyházat; de ennek oly ismértető Jeleit mutogatták, mellyekből meg ne ismértessék; tudni-illik, az Isten igejének igazán hirdetését, és a' Szentségeknek tisztán szolgáltságát: † *Symbola Ecclesie dignoscenda, Verbi predicationem, & Sacramento-*

† *Cal. l. 4. c. 1. n. 10.*
similia n. 9.

mento-

mentororum observationem posuimus. Azt akarják azért az Uj Tanítók, hogy elsőben ember végére mennyen, mellyik az Isten igéjének igaz tanítása, és abból vizsgálja az *Ecclesiát*: mely tudománnyal, csak arra-néznek, hogy a' versengéseket véghetetlené tegyék, és az *Ecclesiának* itüldő ízéki-eleibe soha ne mennyenek, hanem inkább ők itüllyek az *Ecclesiának* tanítását.

Mi azt mondgyuk, hogy az Isteni igazságnak mértéke-mellől, az *Ecclesia* el nem távozhatik, a' mint erőssen meg-bizonyítók. Ez-okáért, mindenkor megmarad ő-benne az igaz tanítás, és a' *Sacramentomok* tisztasága. De azért ezek, nem oly Jelek, mellyekből az *Ecclesiát* meg-ismérhetsük.

I. Mert, az Ujítók tanítása-szerént, az igaz *Ecclesia*, nem egyéb, hanem oly gyölekezet, melyben az Isten Igéje igazán hirdettetik, és a' Szentségek tisztán szolgálatnak. Tehát, mikor az *Ecclesiának* ismértető Jeleit keresünk, nem egyebet keresünk, hanem oly Jeleket, mellyekből tudhassuk, hol légyen az az *Ecclesia*, mely az Isten Igéjét, és a' *Sacramentomokat*, tisztán szolgálatnya. Ha azért az ismértető Jelnek, különbnek kel lenni attúl a' minek ismértetire viszen; ha eléb, és könnyebben kel meg-ismértetni a' Jelnek, hogy sem annak a' mit ez-által keresünk: következik, hogy az igaz tanítás, nem lehet ismértető Jele az *Ecclesiának*. mivel mind egy, és együtt ismértetik-meg az igaz *Ecclesia*, és az a' gyölekezet, melyben igazán hirdettetik az Isten Igéje. Végy példát erről. Ha orvosokat akarván magadat, tudakoznál, mellyik a' leg-főbb Orvos *Doctor* Bécsben? nem adnám ismértető Jelét, ha azt módanám, hogy az, a' ki bátorságosban, könnyebben, hamarébb meg-gyógyítja a' beteget. mert, noha

Augustan. Confess.
Art. 7. 66.

*Si querat: Quae est domus tudici? in-
pre respödebit si di-
cas: Illa in qua ho-*

más

bitat.

más szóval és móddal, de ugyan csak azt adnám je-
lül, a' mit tudni akarsz.

II. Az Anyaszentegyház jelének, olynak kel lenni, mellyen közönségesen minnyájan meg-ismérhefsék az *Ecclesiát*. Mert minnyájan köteleztetünk az *Ecclesiá*-ban lenni. kire nem köteleztetnénk, ha ezt minnyájan meg nem ismérhetnök, és a' tévelygő gyölekezettül meg nem választhatnók. Bizonyos pedig, hogy közönségesen minnyájan meg nem ismérhetik az *Ecclesiát*, a' Sz. Irásnak tisztá tanításából. Mert, hogy valaki meg-ítelhessé, ha tisztán taníttya-e valamely gyölekezet a' Sz. Irást, tudni kel az egész Sz. Irásnak igaz értelmét. mivel, ha valamely részét nem érti, talám szinte abban csalatik-meg. Ennek-felette; a' mely gyölekezetnek tanítását a' Sz. Irás-mellé veti, annak minden részeit, bizonyításit, és mentségit érteni kel. mert, ha valamelyikét nem érti, ítéletet nem tehet felőlle, ha eggyez-e, vagy különböz a' Sz. Irással. Nem hogy a' kölség pedig, de még a' Tanítók-közzül sem tudom kicfoda érkezik arra, hogy a' tellyes Sz. Irásnak mély titkait tudhassá különbben, hanem ha eléb az igaz *Ecclesiát* meg-ismérvén, annak tanítását véfszi. Azért, ha én *Calvinista* vólnék, így gondolkodnám magamban. Im hallom, hogy különbben nem tudharom mellyik az igaz *Ecclesia*, hanem ha az egész Sz. Irásnak igaz magyarázattyát által-látom, és e' mellé vetem minden Vallásoknak tanítását. En pedig bizonynyal érzem, hogy arra elégtelen vagyok. Tehát, csak jáczotratnak engem a' Csalóka Predikátorok, mikor az *Ecclesiának* ismerésére oly Jelt adnak előmbe, mellyen el nem tudok indulni.

Lásd oda feljebb,
fol. 36. 71.

III. Nem mondhattya' azt ismértető Jelnek, a'
minek

minek ismerésében szinte oly könnyen meg-csalatkozhatunk, mint annak fel-találásában a' mit ez-által keresünk; és a' mit, noha hamissán, de egyenlő színnel, magokra vonhatnak az Ellenkező gyölekezetek. De bizonyos, hogy szinte oly könnyű, sőt könnyeb; a' Sz. Írátnak tiszta értelmében, mint az *Ecclesiának* ismerésében meg-csalatni; és minden hamis gyölekezetek magokra vonszák azt az Jelt, hogy ők értik igazán a' Sz. Írást, és az ő tanítások az *Evangeliumnak* tiszta forrásából merítettet. Nincs pedig semmi oka a' községnek, miért hidgyen ezek-közzül inkább egyiknek hogy-sem másiknak. mert mindenik fél, egyaránt, csak a' maga magyarázattyaóllatya tanítását. noha (a' Sz. *Jerónymus* mondása-szerént) bizonyos, *Hieron. supr. fol. 31.* hogy vagy minnyájan, vagy egy-néhányan hazudnak.

IV. Az Anyaszentegyháznak ismerésére, nagy szükségünk vagyon, hogy ennek tanításával öltalmazassék az Igazság, méltóságával rontassék a' tévelygés. Maga, ha eléb a' tellyes Sz. Írátnak igaz értelmét tudók, és ebből kellene ösztán fel-keresni az *Ecclesiát*, semmi szükségünk nem volna az *Ecclesiának* isméréti-re. mert, ha minden Isteni tudományak igazságát által-értem, minek-előtte meg-ismérjem az *Ecclesiát*; vallyon 's ha az-után fel-találom, mit tanúlok tőlle?

§. 2. Az Ecclesiának, Négy igaz Jelei vannak.

AZ *Nicaa*-béli, és *Costanczinápolyi* közönséges Gyölekezetek vallása, (mellyet † *Calvinussal* egyetem-† *Calv. lib. 4. c. 1. n. 8. Confess. Helvet. art. 11.* ben a' *Helveciai Confessio* jával) Négy fő Jeleit adgyák az Anyaszentegyháznak, tudni-illik: hogy Egy, Szent,

L

Közön-

Közönséges, Apostoli. Ezek oly Jelek, hogy mindenik magán meg-választya az igaz *Ecclesiát* valamely hamis gyölekezettül. Együtt pedig mind a' Négy jel, senkihez máshoz nem fér, hanem csak az Igaz *Ecclesiához*.

UNA.

§. 3. Első Jel, hogy EGY az Ecclesia.

1. Cor. 10. v. 17.
cap. 12. v. 12. 27.
Ioan. 10. v. 6.
Cant. 6. v. 8.

I.

† 1. Cor. 12. v. 12.
25. 27. cap. 10. v. 17.
Rom. 12. v. 4.
* Philip. 2. v. 2.
cap. 3. v. 16.

AZ igaz *Ecclesia* EGY, az az, Egy test, Egy akol, Egy galamb. E'hez az Egységhez, Három dolog kívántatik: Első: hogy az *Ecclesiának* fiai, vallásokban meg ne szakadozzanak; hanem, úgy mint azon egy † Testnek tagjai, egyet értfene, azon egy *regulában* maradgyanak: * *Idem sapiamus, in eadem permanemus regula.* és, a' mint Sz. Pál mondgya; Egy hitek legyen, * *Ephes. 4. v. 4.* Egyet mondgyanak, *In eodem sensu, & in eadem scientiâ, 1. Corinth. 1. v. 10.* Egy szívök; egy lelkek legyen, *Actor. 4. v. 34. Rom. 15. v. 6.* és ugyan Egyek legyenek, *Ioan. 17. v. 11.* Azért, valahol sok különböző tagoknak egyeisége né találtatik, ott né kel igaz *Ecclesiát* keresni. Második, kívántatik e'hez az Egységhez: hogy az *Ecclesia*, ne változtassa vallását: egy időben egyet, másban mást ne tanítson; hanem, azon dolokról állhatatoson azont tanítása. Mert, *Unum est indivisum in seipso*; azt mondhatyuk Egynek, a' mi magában meg nem oszlott. Ez az Egység, abból származik, hogy az *Ecclesiának* hiti és tanítása, " Isten szaván éppítettik. " *Mi-képpen azért az Isten szavában, " nem lehet Ugy, " s Nem úgy: azon-képpen az Ecclesiának tanítása, nem állhatatlankodik. Ezt mind a' két dolgot egybe-foglalván Sz. Athanasius, így szól: † Vera disciplina & magisterij argumentum est, ubi eadem confitentur, nec à se invicem,*

" Rom. 10. v. 17.
" 2. Cor. 1. v. 18.
1. Corint. 14. v. 33.

† Athanas. in Decret. Nicæna fidei.

cem,

sem, nec à majoribus dissentiunt. Harmadik, kívántatik e'hez az Egységhez: hogy az Ecclesiában bizonyos mód légyen, az Eggyeségnek meg-őrzésében, és a' vizsfavonyások el-oltásában. Mert kevés hafzon volna az ideig-való eggyezésben, ha ennek meg-tartására bizonyos mód nem adatnék. Isten sem kívánhatná tőlünk az eggyeséget, ha ennek meg-tartásában mód nem volna. Sőt, alkalmatlamb volna a' Christus Országga minden világi birodalomnál; Isten-is keveseb gondot viselne az Ecclesiának lelki, és üdvösségre-néző állapottyára, hogy sem a' testi és múlandó dolgaira. mert, hogy a' világi veszendő jószág-miatt, szünetlen veszekedés ne lenne az Anyaszentegyházban; ezeknek el-távoztatására, bizonyos Magisztrátókat, gondviselőket rendelt, kiknek méltóságos igaz-látások által, minden veszekedések el-igazodnak, meg-szünek. Az üdvösségre nézendő vizáltatásokban azért, ha igaz-látót nem rendelt, és módot nem hagyott azoknak le-ízállításában: keveseb gondgya volt Istennek lelkünkre, hogy sem e' világi nyugodalmunkra.

Supra, fol. 26.

S. 4. Második Jel, hogy SZENT
az Anyaszentegyház.

SANCTA.

AZ igaz Ecclesia SZENT. Ezt *Isaiás*, Szent Utnak; *Joël*, Szent Hegynek; *Sz. Pál*, Szent Templomnak, és *Macula-nélkül-valónak* nevezi. Három dologban áll pedig ez a' Szentség. Először: Hogy az igaz Ecclesiában, Szent emberek vannak, ő-kivül pedig senki szent, és † Isten-elött kedves nem lehet. Sőt Pogánynak kel tartani, a' ki ennek engedelmeségéről el-ízkad. Azért, a' mely Ecclesiának vallásában Szent

Isai. 35. v. 8.
Ioél. 3. v. 17.
1. Corint. 3. v. 17.
Ephes. 5. v. 27.
I.
† *Heb. 11. v. 5.*
Matth. 18. v. 16.

emberek találattak, bizonyos hogy az igaz *Ecclesia*. És jöllehet nehéz az emberek szentségéről itéletet tenni; de azért, mikor Isten valamely szolgájának teki-letességét csudákkal ki-nyilatkoztattya: mikor az egész Keresztyén világ valamely Istenes embert kételkedés-nélkül Szentnek itil: azt igazán Szentek-közzé szám-lálhattuk. Másodszor: Az Anyaszentegyháznak szentsége, az ő tanításának tisztaságában ál, melynek tulajdon erejéből és természetiből, az emberek szent-ségre és teki-letességre vitetnek, úgy hogy, ennek mi-vóltából semmi fesletségre ok nem adatik. Ezt jelen-ti Sz. David, mikor az Isteni tudományt; Macula-nél-kül-valónak, és Lélek-téritőnek nevezi; Sz. Jakab-is, a' mennyei tudományt, tellyesnek mondgya jó erköl-csökkel. Erről a' Jelről szólván Christus, gyümölcsé-ből mondgya hogy meg kel ismérni a' jó fát. mert a' tudománynak tulajdon erejéből származott gyümölcsé, könnyen meg-ismérteti az Igazságot. Harmad-szor: Az *Ecclesiának* szentsége, az Isteni Csudáknak fnyességében ál: mert a' csudák oly jelek, mellyek az

II.

Psal. 18. v. 8.

Jacob. 3. v. 17.

Matth. 7. v. 17.

III.

† *Mar.* 16. v. 20.

Heb. 2. v. 4.

* *Calv.* 2. *Cor.* 12.

Vide infra, cap. 4.

§. 4. in 2. proba-tions.

“ *August.* tomo 6.

cont. Epist. Funda-

menti, cap. 4.

Vide sup. fol. 73-74.

tattják. mivel a Csudák, † Isteni erőssítések, Isteni bizonyítáfok, és, a' mit *Calvinus* * szól, Isten peccéti. Tehát, valamely bizonyos hogy Isten hamissát nem bizonyíthat, oly nyilván-való, hogy a' Csudák nem erőssicnek egyebet a' szent Igazságnál. Azért, Sz. Ago-ston azt írja, hogy őtet az *Ecclesiában*, tartoztattya a' Csudák-által nyert méltóság: “ *Multa sunt, quae in Ec-clesia Catholicae gremio me justissime tenent. Tenet consen-sio populorum, atq. gentium: tenet autoritas miraculis in-choata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascebas oves Dominus com-*

men-

mendavit, usq; ad presentem Episcopatum, successio Sacerdotum. Noha pedig a' régi Csudákkal meg-erősítettett Igazságnak hitelére nem kel új csudákat kívánnunk, a' mint Sz. Agoston ilyen szókkal taníttya; *Miracula necessaria fuere, priusquam crederet mundus, ad hoc, ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquit; magnum est ipse prodigium, qui mundo credente, non credit:* De azért, az bizonyos, hogy a' mely gyölekezetnek Szentségét, és tanítását Isten Csudákkal meg-pe-csétli, abban kel az Igazságnak találatni. Es valamely gyölekezetnek vallását, soha semmi csudák nem erősítették, igaz Ecclesiának azt nem írhatja.

August. 22. Civit. cap. 8.

§. 5. Harmadik Jel, hogy K Ö Z Ö N S E G E S az Ecclesia.

CATHOLICA.

AZ igaz Ecclesiát a' Credóban, K Ö Z Ö N S E G E S nek, Catholicának, Két fő okért nevezzük:

Először, az üdöre nézve: Mert ki-terjed minden üdökre; az-az, minek-utánna egyszer fel-állatott, soha semmi üdő folyásában le nem dől, el nem fogy, hanem minden üdőben meg-marad, a' mint † ez-előtt meg-bizonyítók. Ezen a' Jelen fondálván igazságokat a' régi Atyák, mihent Új tudományt, és újonnan kezdett gyölekezetet láttak; ottan csak az egy Ujságnak jelenségével-is kárhoztatták; tudván, hogy az igazság régieb a' hamiságnál, * a' jo mag eléb vettetik az ellenség konkolyánál: és, a Sz. János mondála-szerént, a' Tévelygők szakadnak-el az igaz Vallástul, ugyanint éleb-valotul. Halljad az Atyák szavait: “ *Quid nobis adfertis novi? numquid iterum seminandum est bonum semen, quando ex quo seminatum est, crescit usq; ad messem?* ”

Perpetua.

† Suprà fol. 71. 72.

* Matth. 13. v. 25. 1. Ioan. 2. v. 19.

“ August. De Unitate Eccl. cap. 15. Matth. 13. v. 30.

† Hierony. cont. Luciferian. cap. 9.
 1. Timoth. 4. v. 1.
 * Terrull. Praescrip. 6. 31.
 Matth. 13. v. 25.
 " 1. Timot 6. v. 20
 Rom. 16. v. 17.
 Gal. 1. v. 8.
 2. Ioan. v. 10.

† Hoc ipso quod posterius instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros prænuntiat Apostolus. * Principalitatem veritatis, posteritatem mendacitati deputandam esse, ex illius parabola patrocínio, qua bonum semen à Domino seminatum primò constituit; avenarum adulterium, ab inimico Diabolo postea superinducit. A' Sz. Irás pedig, " száma-nélkül ínt, hogy az Új tanításoknak helyt ne adgyunk.

Nem mondgyuk azt, hogy mind hamis valamit újonnan kezdenek: Mert az Új Testamentom-is Új volt Christus-idétt: hanem csak azt mondgyuk, hogy az *Ecclesiának* fel-állatása-után, a' mely gyölekezet újonnan kezdetik, annak hamisnak kel lenni. mivel az egyszer fel-éppítettett igaz *Ecclesia*, semmi údöben el nem fogyhat, hogy ismét újonnan kellettnek kezdetni. Azt sem mondgyuk, hogy mind igaz a' mi régi; a'vagy, hogy csak magán a' Régiség elégséges jele légyen az Igazságnak; mert a' Pogányok bairányozása elég régi volt Christus-idétt: Hanem csak azt mondgyuk, hogy, mivel az igaz *Ecclesiának* világ végéig meg kel maradni, a' Régiség, meg-választya az Új hamis gyölekezetektül az igaz *Ecclesiát*; és, ha a' Régiség-mellé adgyuk az *Ecclesiának* több jeleit, és nevezet-szerént a' Negyedik Jelből, hogy az Apostoloktül vett tudományt meg-tartotta: így ofztán, akár - mely Régi tévelygésektül is el-választatik az igaz *Ecclesia*.

Másodszor, Közönségesnek mondatik az *Ecclesia*, helyre nézve: Mert ki-terjed minden Nemzetségekre; mellyek az Evangeliom zengését hallották; a' mint a' Régiek e'képpen magyarázzák: " *Catholica, Gracè appellatur, quod per totum terrarum orbem diffunditur.* † *Quod Ubiquè, quod Semper, hoc est verè & propriè Catholicum.* Ugyan-is meg-jövendőltetett a' Profetáctul,

Ubique.

" Aug. epist. 170.

† *Lirinensis, contra Profanas Novit. 6. 3.*

tul, hogy a' Messiás országa az egész világra terjed, *Ifai. 54. v. 2. Zach. 9. v. 10. Psal. 2. v. 8.* és az Apostolok nyilván írják, † hogy e' széles világra hatott a' Christus tudománya. Azért Sz. Agoston, *Optatus*, és több Szent Doctorok, a' *Donatisták* gyölekezetinek hamiságát az-
 zal rontyák, hogy az, *African*-kivül nem terjedett. Mi-
 kor pedig azt mondgyuk, hogy az *Ecclesia* az egész vi-
 lágra terjedett; nem azt értyük ezen, hogy egyszer 's
 mind az egész világnak minden szegeletiben találta-
 tott: hanem hogy, egy-más-után ki-terjedett minden
 nemzetségekre, valamellyek az Evangéliom zengését
 hallották.

† *Rom. 1. v. 8.*
cap. 10. v. 18.
Colof. 1. v. 6.

*Aug. in Psal. 85. in
 illud: Omnes gen-
 tes venient.*
Optat. lib. 2.

Ennek a' Jelnek erejéből vagyon, hogy az igaz
Ecclesiának kellett a' Pogány népeket Christus ismére-
 tire hozni, a' mint olvasuk * *Ifaiás* profetánál. Ugyan-
 is hihetetlen, hogy a' tévelygő gyölekezet a' Pogány-
 ságból Christus isméretire hozzon valamely nemzet-
 séget. I. Azért, mert Christus Urunk a' tévelygések-
 ről szólván, azt mondgya, " hogy a' jo mag-közzé
 veti az ellenség a' konkolyt, ugy hogy, a' jo búzának
 eléb kel bé-vetterni. II. Azért, mert Sz. János a' té-
 velygőkrül nyilván írja, " hogy mi-közzüllünk men-
 nek-ki. Tehát eléb közinkbe kel gyölekezni a' Po-
 gányoknak, és az-után kel a' tévelygésnek csírázni.
 III. Azért, mert az Ur Isten Profetái-által meg-jöven-
 döltette, hogy a' Pogányságból a' Nemzetségek az ő
 várasába és gyölekezetibe térnek; † *Semen tuum gentes
 hereditabit.* * *Erit mons domus Domini in vertice montium,
 & fluent ad eam O M N E S gentes.* " *Ambulabunt Gentes in
 lumine tuo. Aperientur portae tuae jugiter, ut adferatur ad
 te fortitudo Gentium. Gens & regnum quod non servierit ti-
 bi, peribit.* IV. Azért, mert a' Pogányok Christushoz

* *Ifa. 54. v. 3.*
cap. 60. v. 11.
Vide supr. fol. 63.

" *Matth. 13. v. 25.*

" *1. IOAN. 2. v. 19.*

† *Ifa. 54. v. 2.*

* *Cap. 2. v. 2.*

" *Cap. 60. v. 3.*

& 11.

tére-

térésében, sok nehéz, és a' romlott természettel tufakodo dolgok vannak, mellyeket emberi bölcsesség meg nem győzhet, hanem csak a' szüvekkel bíró Istennek hatalma. Es ez-okon, † Isteni erőből származott csudákat olvasunk minden nemzetségek meg-téritesében. Ezeket meg-gondolván *Tertullianus*, igazán írja, hogy az Eretnekek, nem Pogányokat térítnek, hanem Keresztyéneket tévelyítenek: * *Negotium illis est, non Ethnigos convertendi, sed nostros evertendi. Stantibus ruinam operantur, non jacentibus elevationem. Opus eorum de veritate destructione venit. Nostra suffodiunt, ut sua adificent.*

† Vide Kalauz, fol. 66.

* *Tertull. Praescrip.* 6. 42.

APOSTOLICA,

§. 6. *Negyedik Fel, hogy* APOSTOLI Gyölekezet az Ecclesia.

AZ igaz Ecclesia, APOSTOLI Gyölekezet, Kéts Okból.

Successio Sacerdotum.

Vide infra, cap. 4. §. 4. Argum. 1.

Előszőr: Mert az Apostolok idejében-való Ecclesiával ISTENTŰL KÜLDETET Pásztoroknak egymás-után, félbe szakadál-nélkül-való következésével, *Successio*jával, egybe-foglaltatott. Mi-képpen azért csak azt mondhattuk Duna vizének, mely a' Duna forrásából, az ő ágyában vagy félszkében és völgyében, szakadál-nélkül alá-folydogal: azon-képpen, csak azt nevezhertyük Apostoli Ecclesiának, mely az Apostolok idejétül-fogva, egy-más-után következő személyeknek tanítása-által, szintén mi-reánk érkezett. A' vagy, mi-képpen csak azt mondhattuk Sz. István Király nemzetségéből-valónak, a' kinek származását fel-vihertyük Sz. István Királyra: azon-képpen, csak azt nevezhertyük Apostoli gyölekezetnek, mely az Apostolok idejétül-fogva, Istentül küldetett igaz Pásztoroknak egymás-után

után szünetlen következésével terjedett. Hogy pedig így kellett az igaz Ecclesiának terjedni, ki-terczik abból, mert az igaz Ecclesia mindenkor meg-marad, a' mint eléb † meg-mutatók. Istentől küldetett Lelki pásztorok tanítása-nélkül pedig, meg nem maradhat, a' mint a' Sz. Irás nyilván taníttya, Rom. 10. v. 15. Ephes. 4. v. 12. Isa. 62. v. 6. Jerem. 33. v. 18. 21. Es meg-vallja Calvinus, imigyen irván: * *Pastoribus, & Doctoribus, carere nunquam potest Ecclesia. " Ministerio sublato, Ecclesie edificatio perit.* Sz. Jerónymus írja, hogy a' hol Pap nincsen, ott Ecclesia sem lehet: " *Ecclesia non est, quae non habet Sacerdotem.* Innen vagyon, hogy a' régi Atyák, az ő idejekben támadott tévelygések hamiságát, azzal rontották, hogy az Apostolokra fel nem vihetik Pásztoroknak származását, *successióját*, mi-képpen fel-vizsi a' Romai Anyaszentegyház. Tertullianus így szól a' Tévelygőkéről: † *Edant origines Ecclesiarum suarum; evolvant ordinem Episcoporum suorum, per successionem ab initio durantem. hoc enim modo Ecclesie Apostolica, census suos deferunt.* Irenæus, elő-számlálván Sz. Pétertől-fogva Eleutheriusig, az egy-máf-után következő Romai Pápákat, azt írja, * hogy ezzel meg-szégynítetnek, valakik ellenkezést kezdenek. Sz. Agostonról hallók, " hogy ez a' *Successio* tartya ötet az Ecclesiában. Máfutt arra ínt, hogy abban az Ecclesiában maradgyanak, melyben ezt a' Lelki pásztoroknak szakadáf-nélkül-valo következését talállyák: " *Dubitamus nos in ejus Ecclesie condere gremio, quae ab Apostolica Sede, per Successiones Episcoporum, haereticis partim Conciliorum gravitate, partim Miraculorum majestate damnatis, culmen autoritatis obtinuit?* Eggyütt ísmét, elő-számlálván † a' Romai Pápákat Anastasiussig; ezzel a' *Successio-*

† *Suprà, fol. 71. & Infrà, cap. 4. §. 4. in 2. Argum.*

* Calvin. lib. 4. c. 3. n. 4. " Lib. 4. c. 1. n. 11.

" Hier. con. v. Lucifer. in fine. Vide Cyprian. infra cap. 4. §. 4. in initio.

† Tertullian. Praescript. c. 32.

* Irenæus, lib. 3. cap. 3.

" *Suprà, fol. 84.*

" Aug. de Utilit. credendi, c. 17.

* Epist. 165.

* *Optatus, lib. contra Parmen.* val rontya a' Donatistákat, mint színte * *Optatus*-is.

Másodszor, Apostoli *Ecclesiának* mondatik az Anyaszentegyház: Mert az Apostoloktól vett tudományt meg-őrzi. Ugyan-is, csak magán a' Tanítók *Successorja* nem elégséges: hanem, kivantatik az-is, a' mit *Irenaeus* hozzá ad, † *Ut cum Episcoporum successione, Charisma veritatis acceperit*; hogy az Apostoloktól vett Igazságot kövessék. E'hez pedig nem elég, hogy az Apostoli irásokat böcsüllje: hanem szükség, hogy ezeknek értelmét úgy kövessék, a' mint az Apostoloktól vették, és követték a' hívek. Mert, más úton végre né mehetünk mit írtak, és minémű értemmel írtak az Apostolok, hanem azoktól, kik az Apostoloktól tanúlván, maradékokra szállították az Apostoli tanításnak igaz értelmét, az Apostoli irásokkal egyetemben.

† *Irenaeus, lib. 4. 6. 43.*

Secundum analogiam fidei. Supra, fol. 37. Vide supra, fol. 34. & 36.

IV. RESZE: AZ ÚJÍTÓK Gyölekezete, nem igaz *Ecclesia*.

Nem magunktól gondolt, vagy újonnan csináltatott bizonyításokkal ostromoljuk az Ellenkező gyölekezeteket: hanem, a' minémű erősségekkel a' régi Szentek rontották, és el-öltötték az ő idejekben nevekederett tévelygéseket, ugyan azokat forgattuk az Újitók-ellen. Es mivel az Istennek Atyái gond-viselése nem szenved, hogy valamely tévelygő gyölekezet, csak színnel is magára vonhassa az *Ecclesiának* ismértető Jelenségét: a' mostani Új Vallásoknak hamiságát, az *Ecclesiának* fel-jegyzett Jeleiből nyilván ismértettyük.

§. I. Az Első Jel, nem illik az Uj
gyölekezetekhez.

U N A.

BIZONYSÁG. A' mely gyölekezetnek tagjai-között Eggyeség nincsen a' tudományban, nem lehet igaz Ecclesia. De az el-fszakadott gyölekezetek tagjai-között, nincs eggyeség a' tudományban. Ergo.

Első részét, meg-bizonyítók az Anyaszentegyház Első Jelének magyarázásában. Es Sz. Pál világoson jelenti, † hogy, a' hol sok tagoknak, azon egy Hitben, egyenlő értelme és lelki eggyesége, az-az, a' Szentek Eggyesége, *Communio Sanctorum* nincsen, ott a' Christus teste, * mely az Ecclesia, nem találthatik. Annak-okaért, a' régi Atyák, azzal mutattyák hamiságokat az ő idejekben támadott tévelygőknek, hogy, ha külön meg-kérdezed őket, nem találsz kettőt, kik egy-aránt hinnének: *Cum sint duo, vel tres, de eisdem non eadem dicunt.* “ *Si quis experimentum volet accipere, separatim interroget de aliquo eos qui excellentes sunt apud ipsos; inveniet, alium quidem dicentem hoc, alium illud.* “ *Mentior, si non etiam à regulis suis variant inter se, dum unusquisq; perinde suo arbitratu modulatur quæ acceperit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui ea tradidit.*

Supr. fol. 82.

† 1. Cor. 12. v. 12.

25. 27.

cap. 10. v. 17.

Rom. 12. v. 4.

Multi unum corpus in Christo.

* Ephes. 1. v. 22.

Trenæus, lib. 1. c. 5.

“ Lib. 4. c. 69.

“ Tertullian. Pra-

scrip. c. 42.

Második részét Bizonyságunknak, magok sem tagadgyák az Uj Tanítók. Mert a' Sacramentariusok-rul, vagy Calvinistákrul, Bezánál azt olvassuk, hogy ezek fejtetlen lábok, minden tudomány szelétül térova ragadtatnak: hólnap mit fognak hinni, magok sem tudgyák: *Nostri quales sunt? Palantes, omni vento doctrinae agitati. Horum, quæ sūt hodie de Religione sententia, scire fortasse possis: sed quæ cras de eadem futura sūt Opinio, neq; illi, neq; tu certò affirmare queas.* A' Lutheristák Con-

Epist. 1. Theologica.

cordája, nagy hofzfu Laistromban írja, minémű tők
 † vizáلكodás vagy on az *Augustai Confessio* követő Tani-
 tók-között, a' jó cselekedetekről, az Igazuláfrul, az
 Eredendő bűnről, a' Szabad akaratról, az Ur Vacforá-
 járul, a' Christus személyéről: Egy szóval, valamennyin
 vannak, akár-miben-is, ki ide ki tova, annyi-felé vonfz-
 nak; és mint * a' *Samson* rókáinak, csak útzög hor-
 dozo farkok kötöttek-egybe, az Anyaszentegyház me-
 zejének perfelésére.

De hová kel erre több bizonyság annál, hogy a' *Lu-
 theristák* és *Calvinisták*-közül, fénkit nem találz a' ki
 arra merne felelni, hogy ő *Lutherrel*, vagy *Calvinus*lál,
 vagy akár-kivel másfál, minden tudományban és vallás-
 ban egyet ért: fenki nincs közzüllök, a' ki ég-álat va-
 lakihez merje kötelezni vallását; hanem annak színe-
 alatt, hogy ég-alatt minnyájan emberek, és meg-eshet-
 nek, a' *Conciliomok* és *Atyák* tanítását " csak annyiban
 követik, menyiben nekik teczik: azon-képpen, akár-
 ki tanításában csak szinte azt véfzik, a' mi nekik tet-
 czik. és, mivel a' teczés mint a' száj íz, annyi menyi
 az ember, innen vagy on, hogy az Ujítóknál annyi
 Vallás vagy on menyi ember; ki-ki magának oly hi-
 tet fóltoz, minéműt akar. és, ha szóval fogdosod őket,
 kettőt nem találz a' Tudófok-közül, kik meg-alkod-
 hassának egy-másfál: mert, mint " a' *Babyloniai to-
 rony* éppítők, nem értik egy-más nyelvét. Sőt, nem
 csak egy-másfál ellenkeznek, hanem a' magok saját
 tanítását-is gyakran arczúl verik, mint ki-teczik az
 eddig meg-magyarázott kérdésekből. Mert, I. *Calvi-
 nustul* azt hallók, † hogy a' Tíz parancsolatot rosz-
 szúl, hamisúl, Isten tanítása-ellen, rendelik számban
 a' *Catholicusok*; maga ugyan ottan, ő-maga víza-ha-
 zudgya

† *Vide Kalauz,*
fol. 285.

* *Ita August. in*
Psa. 80. Iudic. 15.

Vide Kalauz,
fol. 525.

" *Supr. fol. 29. 30.*
 § 70.

" *Gen. 11. v. 7.*

† *Suprà, fol. 5. 6.*

zudgya. II. Együtt azt hallók Calvinustul, † hogy, † *Superius, fol. 10.*
nem különbben tudgyuk, mellyek a' szent könyvek,
hanem a' Szent Atyák *Traditiojából*: * másutt, hogy * *Fol. 15.*
ezt, a' Léleknek belső süggallásából tanúllyuk. III.
Együtt azt mondá, " hogy a' Sz. Irás igen világos: " *Fol. 27.*
másutt, " hogy fok helyen igen hamályos. IV. Eg- " *Ibid.*
gyütt azt hirdeté, † hogy minden *Conciliomok* és Atyák † *Fol. 29. 30.*
értelmét, a' Sz. Iráson meg-probállyuk: másutt, * hogy * *Fol. 35. & 31. 32.*
az *Ecclesiának* adatott az Irás magyarázattyára- való
ajándék. " azért, a' homályos dolgokban, az *Ecclesia*
értelmét kel követni. V. Együtt azt vítattya, " hogy
a' Sz. Atyák nevével meg-ne tartóztassunk, hanem az
ő tanítálokat meg-icillyük: másutt, † hogy böcsüllet-
tel kel venni a' mit az Atyák tanítanak. VI. Együtt
azt vallya, * hogy csak azt kel hinni, a' mit a' Sz. Irás-
ban találunk: másutt, " hogy voltak az Oo Testa-
mentomban, és vannak most-is Isteni *Traditio*k. VII.
Együtt azt állattya, " hogy láthatatlan mi-tőlünk
az *Ecclesia*: másutt, † hogy látható. VIII. Együtt
azt hallók tőlle, * hogy az *Ecclesia* tévelyeghet, el-
fogyhat: másutt, " hogy mindenkor meg-marad, és
" soha igaznál egyebet nem taníthat. Valamint ezek-
ben a' nyolcz nevezetes dolgokban, szintén úgy a' több
Agazatokban, ellenkeznek magokkal az Uj Tanítók.
† Nem-is lehet soha semmi álhatatos eggyeség közöt- † *Kalauz, fol. 283.*
tők, ha helyén maradnak az ő tanítáloknak fonda- *431. 442. 527.*
mentomi; mint ezennel a' harmadik Bizonytságban
meg-mutatom.

II. B I Z O N Y S Á G . A' mely gyölekezetnek tani-
tása ellenkezik azzal, a' mit régen tanított az igaz
Ecclesia, az nem lehet igaz *Ecclesia*. De a' *Lutherista* és

Calvinista győlekezet tanítása, ellenkezik azzal a' mi régen tanított az igaz *Ecclesia*. Ergo.

Első része, az Isteni tudománynak álhatatosságán fondáztatik. e' világi bölcsesség-is, azt mondgya Egynek, a' mi maga-ellen meg nem hasonlott.

Második része, ki-terczik abból: Mert az Ujítók-is azt taníttják, hogy † Urunk születése-után, őt-száz esztendeig, az igaz *Ecclesia* virágzott. Akkor pedig, bizonyos, * hogy a' Halottakért imádkoztak, a' dűcsőült Szenteket segítségül hitták, " Misét mondotak. Ennek felette, magok sem tagadgyák az Ujítók, hogy az ő Győlekezetek fokszor változtattya tanítását. Azért a' Bihar Vár-megyei Tanítók, a' Váradí Sinatban, azt végezik, hogy ha mit újítani, vagy jobbítani kel a' bé vett Tudományokban, kőz akaratból légyen: " *Si quid innovandum, vel corrigendum erit in consuetu Doctrina, & Ritibus, cum totius Ecclesie consensu fiat.* Tisztes tudomány, mellyet *corrigálni* kel.

III. BIZONYSAG. A' mely győlekezetnek bizonyos módgya nincsen, az Eggyeségnek megtartásában, és a' vízfálkodások le-szállításában, nem lehet igaz *Ecclesia*. De az Uj győlekezeteknek, nincs ezekben semmi módgya. Ergo.

Első része, ki-terczik az Anyaszentegyháznak Első Jeléből, mellyet meg-magyarázánk. Mert, Isten sem kötelezné az *Ecclesiának* tagjait az Eggyeségre, ha bizonyos módot nem mutatott volna, ennek megtartásában. Nem-is volna alkalmatlamb Ország a' Christus Országánál, ha ebben bizonyos rend nem szabott, a' vízfálkodások el-óltásában.

Második része bizonyítáfunknak, ki-terczik az Uj tudományok fundamentomiból: I. Mert a' Ke-
refz-

† *Calv. lib. 1 c. 11. n. 13. Lib. 4. cap. 2. num. 3.*
* *Fatetur Calvin. lib. 3. c. 5. n. 10.*
" *Calvin. suprâ, fol. 70.*

" *An. 1591. art. 5. & de Disciplina, art. 5.*
Vide suprâ, ex Calvin. fol. 71.

suprà, fol. 83.

refztyénségben, majd minden vízfa-vonyás a Sz. Irásnak igaz értelméről vagyon. Az Uj győlekezetek tanítáfa-fzerént pedig, ég-álatt oly bizonyos Tanító nincsen, mely a' Szent Irás értelmét csalatkozhatatlanúl előnkbe adhasfa, † hanem a' Conciliomok és Lelki páfztorok tanítását ki-ki mind maga értelmével fontollya. Igy tehát, bizonyos finór után nem járhatnak, hanem a' magok tetczésének bizonytalan szelétül tértóva hányatnak. Mikor azért azt kívánnyuk tőlök, hogy mutassanak e' földön oly Tanítót, kitől a' Szent Irás értelmét, tévelygésbe eséfnek rettegése-nélkül vehesük: az együgyük ámitására, és szeme bé-körtésére, szóba keverik a' dolgot, és azt mondgyák, hogy az *Evangelium* világos: a' ki azt nem érti, vak: a' kik pedig értnek a' Szent Léleknek nyelvén, értik mit mond, 's mit nem mond az Irásban a' Szent Lélek. De ezt, minden ellenkező tévelygések Követői, * egy-aránt * hirdetik, és magokat szemefseknek alitván, egyebeket vaksággal kárhoztatnak. Veleje pedig ennek csak az, hogy, a' mi nekik tetczik, az a' Szent Irás, vagy láttya ezt más valaki, vagy nem. Es végre-végre, ugyan arra fordul a' dolog, hogy csak az a' Sz. Irás igaz értelme, a' mi nekik tetczik, a' mint ez-előtt " Sz. Agoston-ról hallók. II. Ha az Ujonnan támadott kérdések és kételkedések-felől, senki oly méltóságos tanítást nem adhat, és oly végezést nem tehet, hogy azt senki töb-fzőr vétek-nélkül meg ne indíthassa, hanem minden kételkedés-nélkül mindeneknek a' mellett kellyen maradni: nem csak véghetetlen kételkedés és bizonytalanság következik, de az Eggyeségnek meg-tartásában sem léfzen semmi mód. Mert, ha ki-ki maga dolgában igaz-láto, színte úgy nincs mód az *Ecclesiának* Eggyes-

Lásd supr. fol. 27.

† *Suprà, fol. 29. 30.*

Suprà, fol. 56.

* *Vel omnes, vel aliqui mentuntur;*
Hieron. suprà, f. 31.

" *Augustin. suprà,*
fol. 33.

Vide, supr. fol. 83. Eggyeiségében, mint e' világi országokban. Soha femmi per le nem szállana, ha ki ki magának törvényt tenne. Az Uj gyölekezetek pedig, senkit eféle méltóságos Tanítót nem akarnak ismérni: hanem csak arra mutatnak, hogy az Irás el-igazít minden egyenedeniséget. mint-ha az Irott törvény csak magán, véget szakaszthatna minden perlekedésekben.

S A N C T A.

S. 2. A' Második Jel, nincs az Uj gyölekezetekben.

I. B I Z O N Y S A G. Nem lehet szent gyölekezet, a' melynek tudományával ellenkeztek a' kiket az egész Kereszttyén világ Szenteknek tartott. De ezek ellenkeztek az Uj gyölekezetek tudományával. *Ergo.*

Első része, Sz. Pál mondásán fondáltatik. mert † *Hebr. 11. v. 5.* † igaz Hit-nélkül, szent, és Isten-elött kedves senki nem lehet. Tehát, a' kik Szentek vóltak, azoknak igaz Hitek vólt: és a' kik ezekkel ellenkeznek, azok tévelygésben vannak. Nem lehet azért annál temérdekb vak-ság, mint azoknak hitit kárhozatni a' kiket Szenteknek tartasz.

Második részét, az Ujitók tulajdon vallásfokból bizonyítom. Mert *Calvinus*, csak az *Institutióban*, legaláb Tizen-egyszer nevezi Agoston Doctort, Szentnek, úgy-mint, *Lib. 1. cap. 7. n. 3. Lib. 2. cap. 1. n. 5. cap. 3. n. 8. Cap. 7. n. 9. Lib. 3. cap. 18. n. 7. Cap. 23. n. 14. Cap. 24. n. 1. Lib. 4. cap. 10. n. 13. Cap. 13. n. 9. Cap. 17. n. 21. & n. 28.* és azt

* *Calv. lib. 3. c. 2.* írja felőlle, hogy az Irásnak igaz magyarázója, * *Fidus n. 35.* *interpres*, a' régi Igazságnak Leg-hitelesb tanítója:

“ *Lib. 4. c. 14. n. 26.* “ *Optimus ex totâ antiquitate, & fidelissimus testis: .. qui*

“ *Lib. 3. c. 3. n. 10.* *fideliter, magnaq; diligentia omnia sententias collegit. Ex illo*

illo igitur sumant lectores, si quid de sensu Antiquitatis habere certi volent. † *Augustinus sedulo excussit omnium scri-* † Lib. 1. c. 13. n.
 pta. Es hogy ő idejéig, tiszta szűz virágjában változaf-
 nélkül maradt az Apostoli tudomány: * *Extra con-* * Lib. 4. c. 2. n. 3.
troversiam est, nihil à principio usq; ad illam atatem muta-
tum fuisse in doctrina. “ *Quingentis circiter annis floruit*” Lib. 1. c. 11. n. 13.
Religio, & sincerior doctrina vigeat. Azért, a’ Sz. Agoston
 tanu-bizonyosságát, “ *Grave suffragiū, nagy böcsülletes*” Lib. 2. c. 8. n. 50.
 bizonyoságnak nevezi *Calvinus*; és istentelen latroknek
 mondgya azokat, kik Sz. Agostonnal ellenkeznek,
 † *Nebulones, insensissimi sunt Augustino.* Azon-képpen † Lib. 1. c. 13. n. 29.
Basilium, Szent, és istentül Igazság őltalmára választott
 embernek nevezi: * *Sanctus vir.* “ *Vera doctrina vin-* * Lib. 1. c. 14. n. 20.
dex à DEO excitatus. Hasonló-képpen *Zefrinus Pápa*, “ *Lib. 4. c. 9. n. 13.*
Lib. 4. c. 17. n. 46. *Ambrúst*, *Lib. 1. cap. 14. n. 20.* *Irenaeust*,
Lib. 1. cap. 13. n. 27. Szenteknek mondgya. *Athanasium*,
 és *Cyrium*, “ *Vera doctrina vindices, igaz hit őltalma-*” Lib. 4. c. 9. n. 13.
 zóinak vallyá. *Gergely Pápa*t, né csak Szentnek mond-
 gyá, *Lib. 4. cap. 7. n. 22.* és igaz *Püspök*nek, *Lib. 4. cap.*
17. n. 49. de azt is írja, hogy *Pásztori hívatallyában el-*
 járt: † *Officium Pastoris faciebat.* *Bernárdot*, Szent, és † Lib. 4. c. 7. n. 13.
 Istenes embernek nevezi: * *Sanctus vir; “ pius scri-* * Lib. 4. c. 7. v. 22.
ptor; “ pius vir. Es egy szóval, azt írja, *Libro 4. c. 11.*” Lib. 3. c. 12. n. 3.
n. 4. hogy az Apostolok idejétül-fogva, sok Szent *Püf-*” Lib. 4. c. 7. n. 18.
 pökök tündöklöttek az *Ecclesiában*.

Hasonló-képpen *Luther Márton*, *Bernárdot* Szent-
 nek nevezi: † *Bernardus vir pius, sanctus, & castus.* † *Luth. in cap. 4.*
 Szent *Ferencz*rül e-képpen szól: * *Sanctus Franciscus,* ad *Galat. poster.*
vir admirabilis & spiritu ferventissimus, sapientissime dixit, * *Lib. de Forti Mo-*
Regulam suam esse Evangelium Christi. A’ *Lutheristák* nascitū, Edit. Vir-
Concordiája, leg-aláb háromszor nevezi Szentnek, Szent temb. An. 1546.
Ferenczet; ugy-mint, *fol. 99. 226. 253.* Szent *Bernardot*, *Vide Kalauzj. 186.*

hásonló-képpen három helyen-is Szentnek mondgya, fol. 99. 253. 517. Domokost-is, Szentnek hija, fol. 99. Ezek azért, a' kiket minnyájan Szenteknek tartunk, nyilván ellenkeztek az Új tudományokkal, a' mint *Calvinus* sem tagadgya. Mert azt írja, I. Hogy a' Régiek MINNYÁJAN tétováztak, Agostontúl meg-válva; *Lib. 2. cap. 2. n. 4.* II. Senkit ki nem választván, azt írja, hogy Minnyájan, valakiknek irási nállunk vannak, tévelygettek; *Lib. 3. c. 4. n. 38.* az-az, különbet tanítottak annál, a' mit *Calvinus* igaznak alit. III. Hogy a' régi *Ecclesiának* vallási hamisák, *Lib. 3. c. 5. n. 10. Lib. 4. c. 15. n. 20. Cap. 17. n. 39. Cap. 18. n. 11.* IV. Hogy egy-re hány száz esztendő forgásában, kicsintül-fogva nagyig, Minnyájan AntiChristus szolgálai voltak, a' Misét nagy izent dolognak vallották. Ezeket *Calvinus* nem egyébért mondgya, hanem hogy az ő tanításával ellenkeztek a' régi Szentek, hik a' Halottakért imádkoztak, a' boldog Szenteket segítségül hitták, mint ezenel meg-mutattyuk. Sőt, hittül-fszakadott Eretnekek laistromába írta a' régi *Ecclesia*, † *Aëriust*, azért, hogy Epiphan: heref. 75. a' Halottakért-valo Aldozatot és imadságot tiltotta; * *Aug. heref. 82.* a' szabad Bőjtöket nem javallotta. * *Jovinianust*, azért, hogy a' Bőjtben bizonyos eledlektül-valo tilalmat gyalázta; az Apácák szüzességét, a' tisztá Házassággal egyenlő érdeműnek mondotta. “ *Vigilantiust*, azért, hogy a' Szentek tetemének böcsülletes esokolgatását, és az Isteni szolgálatnak idején, nappali Gyertya-gyújtást csufolta. “ A' *Donatistákat*, azért, hogy az Oltárokat rontották, a' kelyheket egybe-törték. Ezeket a' Vallálokat, akkor mondotta Eretnekségnek az *Ecclesia*, mikor, az Ellenkezők ítéleti-szerént, változá-nélkül, virágjában volt az Agostoli tanítás.

Vide Kalauz f 160.

Vide suprâ, fol. 70.

† *Aug. heref. 53.*

Epiphan: heref. 75.

* *Aug. heref. 82.*

“ *Ieron. Epist. 53.*

“ *Opratus, lib. 2.*

“ *6. cõtra Parmen.*

Vide plura in Ka-

lauz, fol. 297.

Kérlek, valaki ezt olvasod, itéld-meg, ha ezefé-
ség-e, az üdvösség dolgában azok-után nem járni, ki-
ket minnyájan Szenteknek tartunk: hanem oly járat-
lan útra válni, mellyen senki nem járt azok-közzül
kiket e' világ Szenteknek ítílt.

II. BIZONYSA G. Valamely győlekezetnek tani-
tása, tulajdon erejéből, és mi-voltából, testi szabad-
ságra, fesletségre, és minden jóra-valo igyekezetnek
el-oltására viszen, nem lehet szent és igaz Ecclesia.
Illyenek az Új győlekezetek tanítái. Ergo.

Első részét, ez-előtt azzal bizonyítók: Mert Sz.
Dávid, † az Isten törvényét, Lélek térítőnek nevezi. † Pjal. 18. v. 8.
Szent Jakab, az Isteni tanítást, * Jó gyümölcsökkel * Iacob. 3. v. 17.
teliyesnek mondgya. Az emberi okofság-is azt taní-
tya, hogy az igaz Religio, Istenhez viszen, nem ördög-
höz. Supra, fol. 84.

Második része a' bizonyoságnak hogy ki-tésék,
eszünkbe kel vennünk, hogy, noha az Új Tanítók a'
kőtség-előtt a' jó erkölcsöket tanácsollják és hirdetik:
de e' mellett, oly dolgokat híznak és tanítanak, mel-
lyeknek erejével, minden jóra-valo indúlatok meg-foj-
ratnak, minden gonofzságra tágas út nyittatik. és így,
quod in Conclusionem docent, in Praemissis negant; a' mit szo-
vai javallanak, tanítások következéséből el-rontják.
Mert, ha amazékesen szóllo Cicero, vagy Demosthenes,
el akarná valakivel hitetni, hogy semmi jót ne mi-
vellyen, semmi gonofztúl magát ne tartóztatá: nem
egyéb-képpen vihetné ezt véghez, hanem meg-mutat-
ván, hogy lehetetlenek a' Jo cselekedetek, nem szük-
ségesek, nem tisztességés ezeket gyakorlani, hafzonta-
lanok, és végre, hogy ezekre nem köteleztetünk, és a'
gonofz cselekedetekért büntetést nem vészünk. Mi-

hent ezeket el-hitetné, ottan el-rontaná minden jó indulatoknak tengelyét, és a' tekéletes erkölcsök folyását meg-rekesztené, bé-gátolná.

- Mind ezeket, el-hitetik követőkkel az Új gyö-
 Vide Kalauz.f.230 lekezetek: Mert, I. Azt tanították, hogy az Isten parancsolatit meg nem tarthattuk. Ezt írja a' Lutheri-
 † Fol. 566. art. 5. sták † Concordiája, és a' Helvetiai * Confessio. " Calvi-
 in Affirmatiua, nus ezent mondgya. Es azt hiszem, nincs oly Luthe-
 n. 8. rista vagy Calvinista, ki azt sokszor nem hallotta Tani-
 * Art. 12. toítul. Ha az Isten parancsolati lehetetlenek: Tehát
 " Calv. lib. 2. c. 7. a' Jo cselekedetek lehetetlenek: mert jónál egyébrül,
 n. 4. 5. Isten parancsolatot nem adott. II. Azt mondgyák,
 hogy a' Hit egyedül elégséges üdvösségünkre. Kiből
 következik, hogy a' Jo cselekedetek nem szükségesek.
 mert elégséges nem lehet, a' mihez más valami szük-
 " Calv. in Ioan. 6. séges. Hallyad Calvinust: " *Quidquid extra Fidem ho-*
 v. 29. *mines moliuntur, inutile & vanum esse; Solam verò Fidem*
 † Calv. l. 3. c. 19. *sufficere. † Christiana libertas in eo consistit, ut totam Legis*
 n. 2. *Iustitiam obliviscamur. Nam aut ab omni spe Iustificationis*
excludimur, aut ab illa nos SOLVI oportet; ac sic quidem,
ut NULLA prorsus OPERVM ratio habeatur. Sublata
igitur LEGIS mentione, & OMNI Operum COGITATIONE
seposito, unam DEI misericordiam amplecti convenit. III.
 Azt állattya, hogy az embernek minden cselekedete
 ocsmány, és vétkes. A' Lutherista Concordiát hallyad:
 * Apologia, §. de * *Ipsa Legis impletio, quæ sequitur renovationem, immun-*
 Dilectione Dei. *da est. AZ Helvetica Confessio így szól: " Sunt multa*
 " Art. 16. *indigna DEO, & imperfecta, in operibus Sanctorum. Cal-*
 " Cal. lib. 3. c. 14. *vinus* azt írja, " hogy a' Szent ember, vála-fszon egész
 n. 9. életéből oly cselekedetet, melyet leg-böcsüllesbnek
 † Calv. lib. 3. c. 17. *alfe, abban-is rohadást talál: † Nullum extat Bonum*
 n. 9. *opus, quod pollutione corruptum non sit. * Mutilum ac vi-*
 * Calv. in Matth. *osum*
 s. v. 12. *osum*

iosum est, quidquid bonorum operum, etiam ab optimis pro-
dit. Ha ez így vagyon: tehát nem tisztességes a' Jo cse-

lekedetben foglalatoskodni: hanem-ha azt monda-
 nók, hogy tisztességes vétkezni. IV. Azt beszéllik,
 hogy a' Jo cselekedetek haszontalanok. Mert semmit
 gyakrabban nem kiáltnak, mint hogy Isten-előtt sem-
 mi érdeme nincs a' Jo cselekedeteknek. Ennek-felette,
 ha igaz, hogy minden Jo cselekedet vétkes: nem hogy
 haszna volna, de sőt ártalmas, mert gonoszlágával
 büntetést érdemel. V. Az vitatják, hogy nem tar-
 tozunk a' Jo cselekedetekkel. mert az Isten Törvényé-
 től szabadofok vagyunk. Hallók † *Calvinustól*, hogy † *Cal. lib. 3. c. 19.*
 üdvösségünkről nem lehet remétségünk, ha a' Tör-
 vénytől oly mentek nem vagyunk, hogy erről csak
 meg se emlekezzünk. Luther így szól: * *Tota Lex simpli-* * *Luth. in cap. 2.*
citer, sive Cerimonialis, sive Decalogi, abrogata est Christiano. *ad Galat.*
 A' Helveciai *Confessió*bá, ezeket olvassuk: " *Abrogata est*
Lex, quatenus nos amplius non damnat, nec iram in nobis
operatur. VI. Az-is ő mondások, hogy, ha vétkez-
 nek sem bűnhődnek érte: mert az ő gonosz cseleke-
 detek, " nem tulajdonítatik, nem *Imputat*atik nekik
 Istentől. " *Calv. l. 3. c. 17.*
 " *n. 10. 15.*
Art. 13. Smalcal.

Ezek a' tudományok, magok erejével igyenefsen
 arra viszik embert, hogy semmi jóra ne igyekezzék:
 sőt, lelki ismétetinek furdalása-nélkül, mint a' *Liber-*
tinusok, akár-mit cselekedgyék; a' mint végre *Calvinus*
 ilyen szókkal meg-vallja: † *Videmus quorsum hac ten-* † *Calv. l. 3. c. 19.*
dat libertas; nempe, ut DEI donis NULLO conscientie *n. 8.*
SCRIPULO utamur. Ugyan-is bolond, a' ki azt nem
 tudja, hogy, lehetetlen, vagy haszontalan, és ártal-
 mas dolgokban, nem kel okos embernek magát fá-
 raiztani.

Továb: A' Tudománynak szentségével igyenelesen ellenkezik, hogy az Uj Tanítók, igazsággal le nem nyomhatván, hazugsággal gyűlöltetik a' Romai vallást. Maga az Ur Isten, *Job. 13. v. 7. Rom. 3. v. 7.* meg-jelentette, hogy az ő dűcsőlségét, nem szabad hazugsággal terjesztetni: † mert ő gyűlöli a' hazugságot.

† *Pfal. 5. v. 7.*
Sap. 1. v. 11.

Az Uj Tanítók, azt hirdetik a' kőlség-előtt, hogy a' Pápisták, nem a' Christus érdeméből, és Isten irgalmából, hanem magok érdeméből várják bűnök bocsánattyát és igazulásokat. Hallyad Calvinust: * *Isti, pratermissâ DEI misericordiâ, Christoq, praterito, charitatis beneficio nos Justificari pugnant.* A' Lutheristák *Concordia*ja így szól: “ *Excluso Christo, docent mereri Justificationem per opera Legû.* Ennél nagyob hazugság nem lehet. Mert a' Romai *Ecclesia*, mindê üdôben azt hitte, és tanította, hogy, az egy Közben-járo Christus JESUSON-KIVÛL, senki soha csak egy bűnnek bocsánattyát sem érdemelhetette; hanem

* *Calv. 1. 3. c. 18.*
n. 8.

“ *Liber Concordia.*
Fol. 112.
Vide Kalauz, fol.
443. 417.

“ *Rom. 3. ver. 24.*

† *Seff. 6. cap. 6.*

* *Cap. 8.*

Tridentomi Concilium végezését: † *Non remittuntur, neq, remissa sunt unquam peccata, nisi gratis, Divinâ misericordiâ, propter Christum.* * *Gratis justificari dicimur, quia nihil eorum que precedunt Justificationem, sive fides, sive opera, ipsam Justificationis gratiam promerentur.* Eő-maga Calvinus, mikor elzére jő, nyilván írja, hogy a' Pápisták eggyeznek abban ő-véle, hogy Isten a' bűnt, irgal-

“ *Calv. 1. 3. c. 14.*
n. 11.

“ *Lib. 3. c. 4. n. 29.*

† *Concordia. f. 200.*

Kalauz, fol. 443.

n. 4.

mafságából, ingyen bocsáttya-meg: “ *Nihil inter nos, & saniores Scholasticos pugna est, quin peccator gratuito, à damnatione liberatus, Justitiam obtineat.* “ *Culpam remitti fatentur DEI misericordiâ; sed culpâ remissâ, pœnam restare.* A' Lutherista *Concordia*-is igazán írja, † hogy Hittül-szakatt tévelygőknek ítélte, és ítéli most-is a' Romai

mai

mai Ecclesia azokat, valakik azt hirdetik, hogy érdemünkkel nyerjük bűnünk bocsánattyaát. Bezzeg azt hiszük, és tanítjuk, hogy, minek-utánna ingyen, csak egyedül a Közben-járó Christus érdeméből, bűnünk bocsánattya adatik, és meg-igazulunk; az-után, † mint a szülő-tőben óltatott vesztők, az igaz szülő-tőnek, a Jesus Christusnak malasztya-által, jót cselekedvén; annak a jó cselekedetnek jutalmát veszük, az Istennek igéreti-szerénc: De hogy bűnünk bocsánattyaát, és az Igazulást magunk érdeméből nyerjük, soha sem tanította a Romai gyölekezet.

† Lásd a Kalauzót, fol. 940.

Calvinus azt beszéli, hogy a mi Litaniáinkban semmi emlekezet nincs Christusról, hanem csak a holt Szentekről: * *In suis omnibus Litanijis, ubi Sanctis mortuis nihil non honoris defertur, nulla Christi mentio.* Maga csak abban a Litaniában; mellyet a Penitenczia-tartó Soltár-után szoktunk mondani, vagon hufzonnyolczszor emlekezet Christusról.

* Calvin. l. 3. c. 20. n. 21.

Ezekhez hasonló Hazugságokat hallánk az Első könyvnek első-részbé. Es száma nincs, menyíizer kiáltják, hogy mi a Képeknek, és a boldog Széteknek Isteni tiszteletet tézfünk. Maga a dúcsóült Szenteknek, nagyobb tiszteletet né tézfünk, mint valamely elő szent Jámbornak. Nem is kérünk semmit egyebet rőlők, hanem csak azt, a mit egy bűnös szolgálta-rásunktól kérhetünk, tudni-illik, hogy Isten-előtt imádkozzának érettünk. A Képekben semmi hatalmat nem valunk, semmit azoktúl nem várunk: emlekezetre tartjuk; azok-előtt csak olyan bocsúlletet tézfünk Istennek, minéműt a Jesus nevének emlekezetire szoktunk tenni.

Supr. fol. 2. & seq.

Szám-nélkül vannak az Új Tanitók irásiban a mi-reánk

reánk költött hazugságok. mellyekből ki-tetozik, hogy semmi Szeutség nem lehet az ilyen hazugságokkal gyarapodott *Ecclesiában*.

III. BIZONYSA G. Valamely gyölekezetnek tanítása, Isteni Csudákkal nem erősítettett, azt nem kel Szent *Ecclesiának* tartani. A' mostani Ujitók gyölekezetinek tanítása, soha semmi csudákkal nem erősítettett. *Ergo*.

† *Suprà fol. 84.*

Első részét, ennek-elötte † meg-bizonyítók. Mert Christus fogadta, hogy az ő gyölekezetinek igazságár,

* *Marci 16. v. 17.*

Csudák jeleivel erősíti: * *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur.* Ugyan-is, az *Ecclesia* tanításának igazságát, emberi okoskodásból nem tudhatni, hanem

“ *Suprà fol. 73. 84*

Isteni csudákkal kellett ennek hitelt szerzeni; a' mint Sz. Agostontúl “ hallók, és világoson tanította Chri-

“ *Ioan. 15. v. 24.*

stus Urunk, mikor azt mondgya; hogy, “ ha az ő tanítása Csudákkal nem erősítettett volna, bűnök nem volna azoknak kik nem hittek.

Második része, oly világos, hogy az Ellenkezők

† *Calvin. Præfat. Institutionum.*

sem tagadhattyák: hanem, csak azt forgattyák, † hogy ő-töllők Csudákat nem kel kívánni. mert ők nem Uj

Evangeliumot tanitnak, hanem azt, a' mellyet az Apostolok sok csudákkal erősítetttek. De ez, csak hiuság, mellyel szinte ugy élnek a' *Lutheristák, Arianusok, Víz-sza-keresztelők*, és valakik az *Evangeliumnak* bőrtűjét bé-vészik, mint a' *Calvinisták*. kire nézve azt mondhat-

* *Iero. supr fol. 31.*

tyuk nekik, a' mit Sz. Jeronymus monda * némely Tévelygőknek, hogy, vagy minnyájan, vagy egy-néhányan hazudnak. Bezzeg az *Evangeliumnak* erősítésére, Uj Csudák nem kívántatnak; a' Sz. Iráfnak-is azt az értelmet, mellyet az Apostolok idejétül-fogva vett, és követett a' Keresztység, nem szükség mostani

tani

tani csudákkal erőfsíteni: De mivel *Luther*, és *Calvinus*, azt a vallást, mellyet e' világon találtak, és a' mellyet akkor az egész Keresztyénség, Szent Irás-szerént-való igaz Hitnek tartott, vétkesíteni, és Sz. Irás-ellen-valónak kezdtek mondani; ők pedig oly értelemmel magyarázzák a' Sz. Irást, mely igyenefsen ellenkezik a' régi Atyák tanításával, és a' Keresztyénségben meg-gyökerezett egyenlő értelemmel: ezt az Uj értelmet, és nem a' régi *Evangeliumot* kellene csalatkozhatatlan jelenségekkel bizonyítani, ha hitelt akarnának ezeknek szerzeni. Mert az Apostoloknak, és a' régi *Ecclesiának* csudái, a' régi *Evangeliumnak* régi értelmét erőfsítették, nem az újonnan koholt magyarázatokat.

§ 3. A Harmadik Fel, nem találhatik az Ellenkező gyölekezetekben.

CATHOLICA.

I. BIZONYSÁG. Valamely gyölekezet az Apostolok idejétül-fogva, mindé üdők forgásában meg nem maradott, hanem az Apostolok-után, valamely üdőben újonnan gyarapodott, és Uj tudományt kezdett, nem lehet közönséges igaz *Ecclesia*. Az Ujítók társasága, az Apostolok idejétül-fogva, minden üdőben meg nem maradott; hanem újonnan, Uj tudományt kezdett. *Ergo.*

Első részét, azokon az erős bizonyságokon fondályuk, mellyekkel meg-mutatók, hogy, soha t a' pokolnak ereje meg nem győzi a' kő-szálon épített *Ecclesiát*: hanem, a' Szent Pál tanítása-szerént; * világ végéig *Doctori* és *Pásztori* lesznek, kiktől óltal-
 * *Matth. 16. v. 18.*
 * *Ephes. 4. v. 12.*
 * *Matth. 13. v. 30.*
 szer bé-vetett jó mag, nevedik világ végéig. Ezek-
 * *Colossens. 1. v. 6.*

ből következik, hogy, noha az Eretnekségek, hol egy, hol más Országot meg-döglelnek: de azért, soha az *Ecclesia* a' hitetlenségtől úgy el nem borítottatik, hogy csak lappangólan fugorogjon, Tanító-nélkül, Predikálás, és Szentség szolgáltatás-nélkül maradjon.

Második részét, magok sem tagadják az Ujitók.

† *Suprà*, fol. 70. Mert azt hirdetik, † hogy egy-nehány száz esztendővel ő-előttők, kicsintül-fogva nagyig, minnyájan, a' Pápához halgattak, az igaz Tudomány pedig, és az *Ecclesia* ki-gyomláltatott volt. Az *Ecclesiát*-is * azért hirdetik Láthatatlannak, azért mondgyák " hogy el-

* *Suprà*, fol. 62.

" *Suprà*, fol. 70.

fogyhat, és tévelygésre juthat, mert az ő gyölekezeteknek, száz húsz esztendő-előtt híre sem volt. Es, ha *Luther* vagy *Calvinus*-előtt volt valahol olyan *Ecclesia*, mint most az övék: az Egyházi, vagy világi Historiákból mutassák-meg, *Quis? Ubi? Quando!* Ki volt? hol volt? mikor volt, a' ki az ő gyölekezetek vallását tanította? Egy váraft, egy falut nevezzenek, melyben őszve-gyöltek, tanítottak, kereszteltek, vacföráltak. Említse nek egy *Mártyr*, a' ki ezért a' hitért szenvedett; egy Tüdős embert, a' ki ezt irásával óltalmazta. Hal-

" *Rom. 10. Ver. 15.*

lásból " vagyon a' Hit, a' hallás predikálásból, a' predikálás tanító-által: azért, nevezzenek egy Tanítót, a' ki predikálásával, ezt az ő tudományokat terjesztette. *Vithakerus*, Calvinista fő tüdős *Doctor*, igazán

† *Vithak. de Eccl. fol. 413. 443.*

meg-vallya, hogy ők ennek fzerit nem tétetik: † *Patres nostri, olim conspicui non fuerunt, nec eos nominare possumus.* Es soha, sem *Illyricus*, sem *Volsim*, sem egyéb senki nem nevezhetett, nem-is nevezhet világ végéig csak egy embert-is, a' ki *Luther*-előtt, e' mostani Ujságokat hirdette volna. sőt ezenel meg-hallyuk, * hogy maga dicsekedik *Luther* azzal, hogy az ő-tölle kezdett

* *Hoc Capite §. 4. in Prima probatione.*

tett

tett Újságot, soha senki ő-előtte meg sem illette. Emlegetnek némely Tévelygőket, kik egy, vagy két dologban eggyeztek a' mostani szakadásokkal: De az egy, vagy két dologban-való eggyezésért, azoknak czéhekbe nem írathattyák magokat; hanem-ha, bé-állanak a' Török, Sidó, Cserkefz, *Arianus*, Vízfsza-keresztelő győlekezetekbe-is. mivel ezekkel fok dolgokban eggyeznek, és kivált-képpen azokban, mellyekben az Uj Tanítók tollünk-el-fzakadnak, és a' Romai *Ecclesiával* ellenkeeznek.

II. BIZONY S A G. Valamely győlekezetnek tanitása, ki nem terjedett minden Nemzetségekre, mellyek az *Evangeliom* zengését hallották, nem lehet Közönséges *Ecclesia*. Az Uj győlekezetek tanitása, ki nem terjedett. *Ergo*.

Első részét, a' Sz. Irás tanittya, midőn † a' *Messias* † *Isai. 54. v. 2.*
Országát, az egész világra terjedett Birodalomnak fok- *Et locu citatu. f. 87.*
szor mondgya..

Második része, világ-előtt nyilván vagyon. Mert Olasz, Spanyol, és fok Indiai országokba, hálál Istennek, nem érkezett az Uj vallás. Es noha világ kezdetül-fogva nem volt, és most sincsen birodalom, mely annyira terjedett volna, mint a' Spanyol birodalom: de azért (légyen áldott az Ur Isten) annak az egész birodalomnak határiban, csak egy lakos sincsen, a' ki nyilván *Lutherista*, vagy *Calvinista* tudományt követne, nem hogy ezeket hirdetné valaki vagy predikálná. A' Nap-keleti országokra-is, ugy-mint a' Görögökre, Eörményekre, *Abassinusokra*, *Palaestina*ba, egy szóval, egész *Asiára*, és *Africára*, nem hatottak soha a' mostani újságok. Azért, úgy szólhatunk az Ellenke- *August. De Uni-*
zőknek, a' mint Sz. Agoston szólla a' *Donatistáknak*: *tate Eccles. c. 6.*

Christus magvában meg-áldatnak (ugymond) a' földnek minden határi. Ha nállatok vagyon ez az *Ecclesia*, adgyátok-elő: mutafsátok-meg, hogy eggyeztek mind azokkal a' Nemzetségekkel, mellyek ebben a' magban meg-áldattak. Ezt adgyátok elő ha nállatok vagyon: vagy, az esztelenséget félre tévén, vegyétek, nem-én-töllem, hanem attúl, a' kinek magvában meg-áldatnak minden nemzetségek.

III. BIZONYSA G. -Valamely gyölekezet Christusnak fiakat nem szűlt a' Pogányságból, és a' Nemzetségeket Isten ismértire nem hozta, nem lehet Christus Jegyefe, és Közönséges *Ecclesia*. Az Ujgyölekezetek ezt nem cselekedték. *Ergo*.

Első részét, sok helyen jelenti a' Sz. Irás: Mert a' Proféták tanittyák, † hogy az *Ecclesia* hozza a' Pogány nemzeteket Christus ismértire: és azért léfzen mindenkor nyitva az ő kapuja, hogy a' Pogány népek, és az ő Királyok ebbe mennyenek. Christus szava az, * hogy eléb jo mag vertetik, és az-után hinteg-e' közzé konkolyt a' Sátán.

Második rész, nyilván vagyon világ-előtt: Mert soha, csak egy Pogány nemzet sem tért e' mostani Ujságokra; hanem, a' mint ez-után meg-hallyuk, a' Pogányságból elsőben a' Romai vallásra hajlottak, az-után " hintegette az ellenség a' tévelygésnek konkolyát, és úgy " mentek-ki közzüllünk, a' kik nem vóltak hozzánk-valók. Magok-is tudgyák az Ujtók, hogy nem mi mentünk-ki ő-közzüllők, hanem ők szakadtak-el mi-tőlünk. ez az oka, hogy mikor ő-közzüllők valaki hozzánk ál, igazán mondgyuk hogy Meg-tért: de ha ki közzüllünk ő-hozzájuk hajol, azt El-tértnek nevezzük.

§. 4. A' Negyedik fel, nem fér az Uj
társasagokhoz.

APOSTOLICA.

I. B I Z O N Y S A G. Valamely gyölekezetben az Apo-
stolok idejétül-fogva, a' Lelki pásztoroknak sze-
mélyekben egy-máf-után-valo *Successiója*, félbe szaka-
dás-nélkül következése nem vólt, az nem lehet Apo-
stoli *Ecclesia*. Az Uj gyölekezetekben, efféle *Successio*, *Vide supra, fol. 89.*
következés nem vólt. *Ergo.*

Első része, Szent Pálból vétetik; ki azt írja, hogy *Ephes. 4. vers. 12.*
a' Christus testének, az *Ecclesiának*, éppítésére, és té-
velygéfektül óltalmára, mind' izinte a' Christus-eleibe
mentünkig, *Doctörök* és *Pásztorok* rendeltettek. Mely
mondást magyarázván *Beza*, így ír: † *Ex quibus per-*
spicitur, hęc duo munera, perpetua esse oportere in Ecclesia.
Ugyan ezent így írte * *Isaiás* és *Ieremias* által az Isten.
Műtett, Sz. Pál azt írja, " hogy a' Hit, hallásból, és
Lelki pásztorok tanításából vagyon. Tehát, valamíg
az igaz Hit meg-marad e' földön, meg kel a' Tanítóknak-
is maradni. Ezt bizonyította Sz. *Cyprianus* Mártyr,
mikor azt írja, hogy az *Ecclesia* né egyéb, hanem a' Pa-
pokkal eggyező kölség: " *Ecclesia, sunt plebs Sacerdoti*
adunata, & Pastori suo grex adhaerens. És ílmét: † *Qui*
adversus Sacerdotes Christi facit, qui se à Cleri Societate se-
cernit; arma ille contra Ecclesiã portat, hostis altaris. Ugyan
erre nézett Szent Jerónymus, kitül ez-elött * hallók,
hogy, a' hol Pap nincs, ott *Ecclesia* nem lehet. Sőt
Calvinus-is " vallya, hogy a' Christus *Ecclesiája*, soha
Lelki pásztorok, és *Doctörök*-nélkül nem marad. Ma-
ga, ha valamely üdőben el-szakadna kötele a' szünet-
len következésnek, *Continua successiónak*, akkor, az *Ec-*
clesiának, *Doctörök* és *Pásztorok*-nélkül kellene maradni.

† *Beza, in Ephes. 4. v. 11.*

* *Isai. 62. vers. 6. Ierem. 33. v. 18. 21. Rom. 10. vers. 15.*

** *Cyprianus, Epist. 69. vel lib. 4. epist. 9.*

† *Et libro de Unitate Ecclesie. supra, fol. 89.*

" *supra fol. 89.*

Mi-képpen azért, akár-mely folyó-víz, az ő völygyé-
Vide supr. fol. 88. ben-*való* folyás által jut mi-hozzánk; és a' Duna, az
 ő forrásából különben ide nem folyhat, hanem-ha
 félben szakadást-nélkül fekéfe és völgye léfzen, mellyen
 reánk származzék: úgy az igaz Hit, minek-utánna
 Christus Urunktul az Apostolokra folyamott, mi-reánk
 nem juthat, egy-más-után szakadást-nélkül következő
 Tanítók személye-nélkül. mivel egyéb féfzke és völgye
 † *Rom. 10. ver. 15.* nincs az Igazságnak, mellyen reánk folyhasson, † ha-
 nem a' Lelki pásztorok tanítása. Es, mi-képpen a' Du-
 na, sem Arvába, sem Turóczba nem mehet, mert völgye
 nincsen mellyen oda terjedgyen: úgy, arra a' gyöle-
 kezetre nem juthat az Igaz tudomány, melynek Lel-
 ki pásztori egy-más-után nem következnek.

Második részét, magok sem tagadgyák az Ujitók.

Calvini verba. Azért írja *Calvinus*, hogy a' Régiek Minnyájan, vala-
suprà, fol. 70. & 98. kiknek irásai nállunk vannak, tévelygettek: Sok száz
 eftzendők forgásában, az igaz tudomány tellyeséggel
 ki-gyomlálatott, ugy-mond, és az *Ecclesia* igaz Pász-
 torok-nélkül maradt. Ezekről *Calvinus*nak tulajdon
 szavait, ez-előtt fel-jegyeztük. mellyek azt téfzik,
 hogy ilyen Pásztorok mint ők, nem voltak régenten.
Luther pedig, halála-előtt eftzendővel, egy Elöl-járo
 levelet íra könyveinek; melyben azt mondgya, hogy
 egyedül ő kezdette ezt a' dolgot, mellyet senki ő-elötte

Luth. prefat. tom. meg nem mert illetni: *Solus primò eram. Expectabant*
 1. *Latin. ann. 1545.* *homines eventum rei, quam NVLLVS ante me ausus erat*
 Tom. 2. *Respons. ad* *atingere.* Másutt így ír: *Quis me sustinebat initio, cùm*
Regem Anglia. *SOLVS effem, SOLVS in acie starem, SOLVS Caesaris, &*
Vide Kalaaaz. f. 159. *Pontificis telis me opponerem?* Tehát *Luther*, nem *succe-*
dált, következett más Tanító-után, ha ő vólt első kez-
 dője tanításának. Nem-is egyébert mondgyák az *Ecclē-*
siát

siát Láthatatlannak, hanem hogy Tanítókat nem műtathatnak minden űdőben, kiknek következésével dicelkedhetnének.

De nem kel ezen fokot perlekedni, hanem *Esfrás*t kövefsük. Mikor némellyek magokat *Aaron* maradékinak neveznék, azt kíváná *Esfrás* tőlők, hogy vigyék-fel *Genealogiá*jokat, nemzetségek rendit *Aaron*ra. és valakik fel nem vihették, ki-vettetének a' Papok-közzül:

Hi quæsierunt scripturam Genealogia sua, & non invenerunt; & ejeti sunt de Sacerdotio. E' világi Törvényben- 1. *Esfra*, 2. ver. 62. 2. *Esfra*, 7. v. 61.

is, ha ki örökös akar lenni valamely Uraságban, meg kel bizonyítani *Genealogiá*ját. Mi-is azért, azt kívánnyuk akár-mely Ujítóktul, hogy félbe-szakadál-nélkül vigyék-fel az Apostolokra *Genealogiá*jokat, egy-máf-után következéseket, származásokat, a' mint fel-vizfi a' Romai *Ecclesia*. De oda vezett, hogy űk ezt végbe vigyék: Mert, nem hogy fok Tanítót, † de csak egy akár-kit sem nevezhet *Luther*, a' ki ű-előtte ilyen vallást követett volna mint ű. Innen vagyon, hogy ezt a' Kérdést, úgy kerülík az Ellenkezők, mint valami nyak-szakasztó árktót.

† *Quis? Vbi? Quando?*
Vide *supr. fol. 106.*

II. BIZONYISÁG. Valamely győlekezetnek Isten-től küldetett, és törvény-szerént választatott 's szenteltetett Páfztori nincsenek, nem lehet Apostoli *Ecclesia*. Az Uj győlekezeteknek nincsenek illyé Páfztori. *Ergo.*

Első részét, a' Sz. Irás taníttya: melyben azt olvasfuk, * hogy az igaz Hit, Tanító-nélkül nem lehet, *Rom. 10. v. 15.* A' Tanítónak pedig, Isten-től kel hivat- * *Vide supr. fol. 89.* tatni, *Heb. 5. v. 4. Actor. 20. v. 28.* mert, a' ki magátul szól, " maga dűcsőséget keresi. Az igaz Okofság-is erre vizfen: Mert az igaz Páfstorok, Christus Kőveti, " *Ioan. 7. ver. 18.* *2. Corin. 5. vers. 20.* Christus országának gond-vifelői, *Actor. 20. v. 28.* Ha azért árulónak itilletik, a' ki Fejedelmé-cül

mertül nemküldetvén, követté, vagy *Gubernatoriá* tenné magát; ha egy Vár-megyében, ki-süvöltének és pirongatnák azt, a' ki egyebek választása-nélkül, magától elő-ugranék, és magát eskütt bíróvá tenné: meg-gondolhattuk, mit kellyen arról íelni, a' ki Isteni kö-vertségbe avattya magát, Istentül né küldetvén. Azért,

† *1er. 23. vers. 21.*
cap. 14. v. 2. cap. 29.

v. 28.

Ezech. 13 v. 3. 7.

* *Luca 10. vers. 16.*

erősén dorgállyá † Isten azokat, kiket ő nem küldött, és a' tanításhoz nyúltak: kötelezi pedig Híveit, hogy az ő-tölle küldött Pásztoroknak engedgyenek, *Heb. 13. v. 17.* mert, * a' ki ezeket halgattya, Christust halgattya; a' ki meg-veti ezeket, Christust utálya.

Második részét, így bizonyítom: Ha *Luther*, és *Calvinus*, Istentül küldetett, és törvény-szerént választott Pásztorok nem voltak; az ő-tőlők eredett, és utánnok következett Tanítók sem jutottak jó úton és módon, rend és törvény-szerént a' Lelki pásztorságnak tisztre. Bizonyos pedig, hogy *Luther*, és *Calvinus*, Istentül nem küldettek, és törvény-szerént nem választattak a' Pásztorságra: mert, a' Sz. Pál tanításá-

“ *Calvi. in cap. 1.*
ad Galatas. v. 1.

bol, azt írja *Calvinus*, “ hogy, a' kiket Isten küld, vagy emberek-által, szokott rend-szerént küldi, vagy rend-kivül, csak maga. *Luthert*, és *Calvinust*, emberek-által nem küldötte. mivel maga sem tagadta. *Luther*, és világ-előtt tudva vagyon, hogy egyedül ő-maga kezdé elsőben e' mostani Ujítást. Tehát, egy ember sem volt a' ki őtet erre az Uj tanítátra választotta, vagy küldhette. Mert, bizonyos, hogy a' Pápiák őtet arra nem választották, hogy ő-ellenek tanítófon, és az ő val-lásokat rontsa. Sőt mikor Papságra, és *Doctórságra* rendelték, erős hittel meg-esküdtették, hogy a' Romai Anyaszentegyháznak engedelmeségében, holtig marad. Ugyan ezent mondom *Calvinus*irul.

“ *Suprà, fol. 110.*

Mint-

Mint-hogy azért magok láttyák, hogy senkit nem nevezhetnek, a' ki által Isten őket rend-szerént küldötte volna; azt írják, hogy rend-kivül, Isten tette őket Apostolokká, vagy Evangelistákká: † *Apostolos, vel sub† Calvin. lib. 4. tem Evangelistas, interdum excitat DEVS, ut nostro tempore factum est. Munus hoc extraordinarium appello.* Látod-e, 6 3. n. 4.
 hogy magok sem tudgyák, mire választotta őket Isten, Apostolokká tette-e, vagy Evangelistákká? de azért a' rend-kivül-való választással dicsekednek. Nem adhatyák pedig semmi jelenségét, és bizonyosságát mondásoknak. Mert jóllehet *Luther, Calvinus, Servetus, Muncerus*, és egyebek, egy-aránt dicsekednek azzal a' hivatallal: de egyikik a' másiknál, nagyobb és hitelesb jelenséget nem adhatyá dicsekedésének. noha bizonyos, *Verba Ieronymi vide supr. fol. 3.*
 hogy, ha ezek-közzül egyikét Isten küldötte, másikát nem küldhette, mivel * ellenkező tanításra nem küldheti Isten az ő Követit. Nem elég pedig csak mondani, * *2 Timot. 2. v. 13. 2 Corint. 1. v. 18. 1. Corint. 14. v. 33.*
 hogy őket Isten küldötte; hanem, ezt csálhatatlan bizonyossággal tartoznak meg-mutatni. mivel arról parancsolatunk vagon, " hogy ne hidgyunk minden léleknek, hanem meg-probállyuk. Az-is Isten szava, " *1. Ioan. 4. ver. 1. Deut. 17. ver. 6.*
 hogy egy ember mondása, nem szerezhet bizonyos hitelt. Ha azért e'világi dolgokban, a' ki magát Királyul rendelt Kapiránnak, vagy Kövernek, és akár-mémű gond-vifelőnek mondgya, hitele nincs, mind addig, míg pecsétres, *Patens* levelet és kéz-írást nem mutat, míg méltóságos *Commissarius*okat nem állat, kik hitelesé tegyék hivatallyát: fokkal méltóbban kívánnyuk az Isteni dolgokban, hogy, a' kik magokat Isten Követinek mondgyák, bizonyos jelenségét adgyák *Apostolság*oknak; muraflanak pecsétres levelet Istenül: Szent Pál, a' Csudákat nevezi *Apostolság* jeleinek,

Suprà, fol. 84. 104. 2. Corinth. 12. v. 12. Calvinus írja, hogy az Apostoli hi-
 † Calvin. in Hebr. vatalnak, erősfítő kéz-írásí, és pecsétí, a' Csudák: † Do-
 2. vers. 4. *minus miraculis, tamquam solemní SUBSCRIPTIONE, Apo-*
 * Calv. 2. Cor. 12. *stolorum predicationem approbavit. * Signa Apostoli acci-*
 v. 12. *piunt pro SIGILLIS, quæ ad OBSIGNANDAM Apostolatus*
Fidem valent. Moysést, Istén csak arra küldé, hogy vi-
 " Exod. 4. v. 1. *lági fogságból ki-fzabadítsa a' Sidókat: még-is azt*
felelé Moyses, " hogy nem léfzen hitele beszédének.
 és, hogy hiúságos ne lenne követsége, Csuda-tételre-
 •• Iudic. 6. v. 16. 17. *valo hatalmat ada Isté néki. Gédeont,* " Biróságra választá
 Istén: ottan Jelt kére Gédeon, melyből hiteles lenne
 † Ioan. 15. v. 24. *választása. Christus maga mondgya,* † hogy, ha Csudák-
 kal nem erősfítette-vólna dolgát, bűnök nem vólna azoknak kik nem hittek néki. Keresztelő János,
 * Ioan. 10. vers. 41. *ha maga Csudát nem cselekedett-is, de * fok csudák-*
kal hitelessé tette Istén az ő méltóságát: Mert, mag-
tan Anyátul csudálatofon születék, az Apja meg-né-
múla, születése-után szólla: Anyya méhében röpdőse
Christus jelen-létére: és egész élete, Continuum miracu-
lum, Csudánál egyéb nem vólt: végre, az ő szolgálat-
 ryának erősfítésére, meg-jelenék a' szent Lélek, és ég-
 ből szózat adaték mikor Christust meg-keresztelé. Ha
 azért az Uj Tanítók hitelessé akarják tenni rendetlen
 hivatallyokat, mutásák ennek Isteni bizonyítást, Pe-
 eséttel, és Kéz-írásal meg-erösfítettett *Patens* levelét.
 mert e' nélkül, bolonság nékik hinni. Mely dolog-
 rúl, *Erasmus* imigyé ír: † Az Apostolók betegekert gyó-
 gyítottak, halottakat támasztottak, és így hitt nékik,
 s nehezen pedig, e' világ. Most az Ujitók, az egész
 Keresztýenségben meg-gyökerezett közönséges tuda-
 mány-ellen, hallatlan dolgokat hirdetnek; és azt akar-
 ják,

*subscriptions &
 sigilla quæ sint, ex
 Calvino audivisti.
 † Verba Erasmi,
 vide in Kalauer,
 fol. 409.*

ják, hogy hidgyünk nékik, noha senki közzülök csak egy sánta lovat sem gyógyíthatott.

Végezetre, noha Isten választhat rend-kivül Tanítókat: de mivel az *Ecclesiában* világ végig meg nem szűnnek a' rend-szerént küldött *Doctorok* és *Pásztorok*, (mint eléb † meg-bizonyítók;) szükség, hogy azokat-
 † *Supr. fol. 89. 111.*
 is, a' kik rend-kivül küldetnek, az *Ecclesiának* rend-szerént válaszított *Pásztori bé-vegyék*. Ezt *Calvinus*, Sz. *Calvin. lib. 4. c. 3.*
Pál példajával bizonyította; kit, noha Isten választa, n. 14.
 de azért a' több *Apostolok*-által kellett bé-vétetni és
 rendeltetni, a' mint olvassuk *Actor. 13. v. 3.* sőt azt írja
Calvinus, hogy az emberek-elött helytelen, és hafzontalan e' nélkül a' tanítás: * *Inutile est Verbi ministerium,* * *Cal. Gal. 2. v. 2.*
quod ad homines. Sz. *Agoston* így szól: " *Paulus, de ca-* " *Aug. 28. contr.*
lo vocatus, si non inveniret in carne Apostolos, cum quibus *Faust. cap. 4.*
conferendo Evangelium, ejusdem societatis esse appareret; Ec-
clesia illi omnino non crederet. Ennek igaz oka az, mert
 a' *Szent Lélek* magával, és az *Igazság* igazsággal nem *Vide supr. f. 82. 83*
 ellenkezhetik. Ha azért a' *Pásztoroknak* rend-szerént-
 valo hivatallya, és az *Ecclesiának* igazgatása Sz. *Lélek*-
 tül vagyon, nem ellenkezhetik ezzel az *Istennek* rend-
 kívül-valo hivatallya. Mivel azért a' *Luther* és *Calvi-*
nus hivatallya, ellenkezett a' rend-szerént-valo *Pász-*
torokkal, az *Ordinaria Vocatióval*, melynek az *Any-*
szentegyházban világ végéig meg kellett maradni:
 következik, hogy őket Isten nem szólította.

Utólyára, azt-is eszünkben kel tartanunk, hogy
 eleitül fogva, a' *Lelki pásztorok*, *Püspökök*tül szentel-
 tettek, úgy hogy, *Püspöknél* egyéb senki *Papot* nem
 szentelt; a' mint fel-jegyzi *Canon 12. Apostol.* *Jeróny-*
mus, epist. 85. *Epifánius, Heresi 75.* A' *Püspökök*et pe-
 dig, három *Püspök* szentelte, mint a' *Nicæa* és *Col-*

tanczinápolyi Gyölekezetek végezéséből feljegyzi Rufinus, *lib. 1. c. 6. can. 4.* Theodorétus, *lib. 5. c. 9.* Tudni való pedig, hogy a' mostani Ujságok kezdői-között, senki Püspök nem volt, senkit közzülök három Püspök nem szentelt. Tehát Papokká senkit nem tehertek. Azért, a' *Helveciai Confessio*, és *Calvinus*, nyilván írják, hogy a' Predikátorok nem Papok: † *Nemini inter Ministros, Sacerdotis vocabulum communicamus.* Mivel azért, a' hol Pap nincs, ott Anyaszentegyház sem lehet, * a' Szent *Cyprianus* és *Jeronymus* tanítása-fszerént: következik, hogy az Ujitóknál nincs Anyaszentegyház.

† *Helvet. cap. 18.*
Calv. lib. 4. c. 18.
 n. 12.

* *Supr. fol. 89. 110.*

III. BIZONYSÁG. Apostoli *Ecclesia* nem lehet; a' melynek tanítása nem egyez az Apostoli tudománnyal. De az Uj gyölekezetek tanítása, nem egyez. *Ergo.*

Második részét, bizonyítom: I. Mert sok dolgokban, igyenelesen ellenkeznek az Uj Tanítások az Apostoli irásokkal; mint ez-előtt " bizonyos példákkal, nyilván megmutatók. II. Mert az Apostoli irásokat, külömb értelemben vészik az Ujitók, hogy sem az Apostolok. Ezt is az-előtt " azzal bizonyítók; mert

" *Suprà, fol. 34. 36.*

a' kik-által az Apostoli irásoknak igaz bőtüje reánk szállott, ugyan azoktól tanultuk, minémű értelemmel szólottak az Apostolok, tudni-illik, a' régi *Ecclesiátul*, és *Atyáktul*. De az Ujitók ezeket félre tészik, és magok elmélkedéséből Uj értelmekeket akarnak az Apostoli bőtüben óltani, hogy ebből fatyú-ágakat nevellyenek. III. Mert Sz. Agoston írja, hogy akkor követtyük az Apostoli irásnak igazságát, mikor azt cselekedezük, a' mit az egész *Ecclesia* javall: † *Scriptura-*

† *Augustin. lib. 1.*
contr. Crescon. c. 33.
Suprà, fol. 37. 76.

ruma nobis tenetur Veritas, cum hoc facimus, quod univer-
sa

IV. R E S Z E: Az Újítókörülminőségaz Ecclesia. II 17

ſe placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas. Luther, és Calvinus, különbet tanítottak annál, a' mit az egész Ecclesia ő előtők vallott. Tehát az ő tanítások nem eggyez az Apostoli irásokkal.

Több bizonyságokat hozhatnánk az Új gyölekezetek hamiságának ísmártesésére; de ezekkel megelégszem. Mert, a' ki ezeket észlzel 's okossággal megfontollya, lehetetlennek itilem, hogy az Új gyölekezeteket javalhiassa. mert, ím láttyuk, menyi ók erős Okok idegenítik ezektül az okos embert: holott e' mellett, semmi egyéb édesgető, és magához-vonyó eszközök nincsen, hanem csak az, hogy a' *Lutherista, Calvinista, Arianista, Vízta-keresztelő Tanítók*, egy-aránt bátran kiáltják, hogy ók Sz. Írásnál egyebet nem tanítják. Ezt, csak azzal bizonyították; hogy nincs kü-^{Supra; fol. 56. 95.}lomben a' dolog; és vák a' ki nem láttya. A' ki pedig csak erre bízza lelké üdvőséget, azt én minden esze-fordúlnál balgatagbnak itilem.

V. R E S Z E: A' Romai gyölekezet igaz Ecclesia.

Mikor a' Romai Ecclesiat említtjük, nem csak a' Roma Varásának kő-falai-közzé rekesztett gyölekezetet értjük; hanem, a' mint *Tertullianus* † Apottoli Ecclesiának nevezi azt a' gyölekezetet, mely az Apostoli tudománnyal eggyez: úgy mi-is, az egész világon el-terjedett Hívek sokaságát, mely a' Romai Ecclesiával egy hitben, és egyenlő vallásbá vagon, Romai gyölekezetnek nevezük. Nem most kezdettük pedig ezt a' nevezetet, hanem Sz. Agoston, Szent Ambrús, Sz. Jerónymus, és a' több-régi *Doctörök*, Romai

† *Tertull. Præſcrip. cap. 20.*

Ecclesiának szokták hínýia az igaz *Ecclesiát*. Hallyad magok szavait: † *In tam nefandi erroris authores, Aposto- Gratia Chri. c. 17: licam Sedem, univesamq; Romanam Ecclesiam rectissimè*
 * *Ambros. in Obi- fuisse commotam. * Percunctatus, an cum Episcopis Catho- tam Satyri. licis, hoc est, Romanâ Ecclesiâ, conveniret? " Fidem quam*
 " *Ierony. Apolog. vocat? Eámne quâ Romana pollet Ecclesiâ? Si Romanam*
 1. cont., *Ruffin. responderit: Ergo Catholici sumus. A' régi Ariánusok-is,*
 .. *Lib. 1. de Gloriâ Romaiaknak hitták az igaz Keresztyéneket, a' mint*
Martyr. c. 25. 79. fel-jegyzi .. Gregorius Turonensis, és † Victor Vicensis.
 † *Lib. 1. de Perse- cur. Vandal,*

S. 1. Az Ecclesiának Első Jele, a' Romai gyölekezetben találtatik.

UNA.

AZ Anyaszentegyháznak Első Jeléből, Három' bizonyossággal állatom a' Romai gyölekezetnek igazságát.

Nº 1. Első Bizonyosság.

AZ mely gyölekezetben, sok különböző tagok között eggyefség vagon, ott kel az igaz *Ecclesiá*-nak találtatni. A' Romai gyölekezetben, sok különböző tagok-között állandó eggyefség vagon. Tehát a' Romai gyölekezetben kel az igaz *Ecclesiának* találtatni.

suprà, fol. 82. & 91.
Judic. 16. v. 4.

Első részét, az *Ecclesiának* első Jelében meg-bizonyítók. Mert jóllehet a' *Sámson* rókáinak farkát egybe-kötözhetik az Isten mezejének perfelesére; de fejek egybe nem férhet mardosáf-nélkül. *Heródes Pilátus*sal meg-eggyezhet a' *Christus* üldözésére; a' *Farisaiusok* és *Sadducausok* † egybe-esküdhethnek az Igazságnak ostró-lására; de az nem lehet, hogy a' hamis tudományok követői-között, állandó eggyefség találtafsék. Mert,

† *Marth. 16. v. 1.*
Aflor. 23. v. 6.

Egy

Egy az, hogy, a' mint *Terullianus* † írja, nem lévén † *Terull. supr. a. fol. 91.*
 semmi bizonyos *Regulájok* az Irás értelmében, hanem
 csak a' magok agyaskodása-után járván, lehetetlő hogy
 egy nyomban maradgyanak. Más az, hogy, a' miben
 vétkeztek, * abban ostromoztatnak; és nem szenved
 az Ur Isten, hogy magok-között eggyezzenek, a' kik
 szakadást tettek a' Christus nyájában. Azért, csak az
 igaz *Ecclesia* dicsekedhetik azzal, hogy az ő tagjai min-
 nyájan egyet mondanak: “ *Nos de ijsdem rebus, sem-* *Iren. lib. 4. c. 69.*
per eadem dicimus, consonanter & similiter credimus, quasi
unum habentes cor, unum os. Csak az igaz *Ecclesiáru*
 mondhattuk Szent Agostonnal, “ hogy ennek Eg-” *Aug. supr. fol. 84.*
 gyefsége, méltán tartóztat minden okos embert az ő
 kebelében.

Második része, abból ki tetszik; mert minnyájan
 az Anyaszentegyház tanításán engedelmesen meg-
 nyugszunk, és az-ellen nem rügödozünk. Noha azért
 némely dolgokru ellenkező vélekedésekkel veteked-
 nek a' mi *Doctorink*: de ezek oly dolgok, mellyekru
 az *Ecclesiában* semmi bizonyos végezés nincsen, és ez- *Vide supr. a. fol. 47.*
 okon, az Eggyefségnek sérelme-nélkül szabad ezek-
 ben különbözni, úgy-mond Sz. Agoston, *lib. 3. de Ba-*
pti. cont. Donat. c. 3. Lib. 1. cont. Julian. c. 6. Ennek-felette,
 az-is történhetik, úgy-mond Sz. Agoston, † hogy va-† *Aug. Serm. 14. de*
 laki hámiszat tanít, de az Anyaszentegyháznak fonda- *Verbu Apost. in sine*
 mentomát nem bolygattya: mert, ha elméjének kéfe-
 delmes-voltábol különbé vélekedik hogy-sem kellene,
 abban meg nem köti magát, hanem az Anyaszentegy-
 ház tanításához kötelezi elméjét, és kész meg-venni va-
 lami az *Ecclesiának* gyökerén és fundamentomán nem
 építtetik. Nincs azért e' világon oly köz-kopú, a' ki
 minket egy-másra támaszthasson az Anyaszentegy-
 házru

† *Math: 13. v. 16.* háztul el-végezett dolgokban; mellyekben valaki el-
szakad az *Ecclesiának*, azt † minnyájan Pogánynak
tartjuk.

N° 2. Második Bizonyosság.

AZ mely gyölekezet nem változtatta vallását, ha-
nem áthatatofon azt követi a' mit elein az Apo-
stoli *Ecclesia* tanított, azt kel egy igaz *Ecclesiának* tar-
tani. De a' Romai gyölekezet el nem változtatta, ha-
nem áthatatofon követte a' mit elein tanított az Apo-
stoli *Ecclesia*. Tehát a' Romai gyölekezetet kel egy igaz
Ecclesiának tartani.

A' Bizonyáságnak Első része, nyilván-valo.

Második része, hogy ki-tesék, rend-szerént, Há-
rom dólgot kel meg-mutatnunk: I. Hogy az Apo-
stolok idejében, a' Romai *Ecclesia* igaz *Ecclesia* volt.
II. Hogy a' Romai *Ecclesia*, Christus születése-után
első öt-fáz esztendőben, változást nem tett a' tuda-
mányban, hanem, az Apostoloktól vett igaz-*iságot* meg-
örzötte. III. Hogy abban az első öt-fáz esztendő-
ben, azokrúl a' dolgokrúl, mellyek most vizsgálódál-
ban vannak, ugyan azont hitte és tanította a' Romai
Ecclesia, a' mit most mi-bennünk kárhoztatnak az Uj-
tók. Ez a' három dolog ha meg-bizonyodik, világos
lészzen, hogy a' mostani Romai *Ecclesia*, szinte oly igaz
Ecclesia, mint az Apostolok idejében volt.

E L ÖSZÖR azért; Hogy az Apostolok-idett a' Ro-
mai *Ecclesia* igaz vallást követett, és Christus *Ecclesiája*
volt. Sz. Pávtul tanúllyuk: ki azt írja, hogy ő, a' Ro-
maiakkal egy hiten volt, * *Per eam qua iuvicem est*
fidem vestram, atq. meam; és " hogy a' Romaiak hiti,
az egész világom hirdettetett. Sőt, mi-ek-utánna azt

* Rom. 1. vers. 12.

" Vers. 8.

mondotta volna, † hogy a' Roma-béliek tellyesek † Rom. 15. v. 24.
 Isteni ízeretettel, és bölcseséggel; azt parancsolá né-
 kik, hogy el-kerülyék a' ki külömbet hirdet annál a'
 mit egyfzer hallottak: és utánna veti, * hogy az Ő * Rom. 16. ver. 17.
 engedelmeiségeknek jó híre neve, az egész világot bé- 19. 20.
 töltötte: és hogy az Ő lábok-alatt meg-rontatik a' Sá-
 tan. Ezekre nézve, meg-vallya Calvinus, " hogy ré- " Cal. v. lib. 4. c. 7.
 gen a' Romai Ecclesia, Anyja volt minden egyéb Ec- n. 24.
 clesiáknak. Másutt azt írja, hogy mindeneknél erősen
 tartotta az Apostoli tanitást: " *Magnum Romana Eccle-* " Cal. v. l. 4. c. 6.
sia honorem ubiq; deferunt Veteres. Hoc Romana Ecclesia n. 16.
plurimum addit auctoritatis, quod doctrina semel tradita, † *Si Omnibus te-*
luit alijs † *OMNIBVS tenacior.* nactor: Ergo null4.
 vel hac retinuit
depositum.

MASODSZOR: Hogy az egyfzer bé-vett Igazsá-
 got, öt-száz esztendeig el nem változtatta a' Romai
 Ecclesia, Három bizonyossággal állatom.

I. A' régi Szent Atyák egyenlő értelemmel ta-
 nították, hogy a' Romai Ecclesiát meg nem győzheti a'
 hamiság. Ezt Sz. Páltul tanútták; ki nyilván írja, hogy
 a' Romai Ecclesiának lába-alatt rontya-meg Isten a' Sá-
 tant: * *DEVS conteret Satanam sub pedibus vestris.* maga * Rom. 16. ver. 20.
 a' Sátan tapodta volna inkább láb-alá a' Romai Ecclesiát,
 ha ezt istentelen tevelgésbe ejtette volna. Hallyad
 mit ír Cypriánus, Jerónymus, Augustinus, Bernardus:
 " *Ad Romanos perfidia habere NON POTEST accessum.* " Cypri. epist. 55.
 " *Scito Romanam fidem, Pauli auctoritate munitam, NON* n. 90.
POSSE mutari. † *Ipsa est Petra, quam NON VINCENT*
superba inferorum porta. * *Ibi fides NON POTEST senti-*
 3. cont. Ruffin c. 4.
 † Aug. contra par-
 tem Donati, in fine.
 * Bern. epist. 190.
 initio, aliás 191.
 " *íggy nem volnának, ha a' Romai Ecclesia változást tett*
 volna az Apostoli tudományban.

II. Calvinus írja, " hogy Sz. Agoston idejéig, " *Verba habes su-*
 és pra, fol. 96.

- és az első öt-száz éfztendőben, változás nem volt az igaz tudományban. A Régiek-is egyenlő értelemmel tanittyák, hogy első öt-száz éfztendőben, az egész Keresztvény világ, a Romai Ecclesiának igaz tanításával eggyezett. Szent IRENÆVS, ki 170. éfztendő-tájban virágzott, így szól a Romai Ecclesiáról: *Ad hanc Ecclesiam, propter potentio rem principalitatem, necesse est omnē convenire Ecclesiā, in qua SEMPER conservata est ea quae est ab Apostolis, Traditio.* Es minek-utánna elő-számálta volna, Sz. Péter- után következő Romai Pápákat Eleutheriusig, e képpen fejezi-bé mondálit: *Hac est plenissima ostensio, Unam & eandem vivificatricem Fidem esse, quae in Ecclesia ab Apostolis usq; nunc sit conservata.*
- † Tertull. Praescrip. cap. 36. TERTULLIANVS, 190. éfztendő-tájban, így ír a Romai Ecclesiáról: † *Habes Romam, unde nobis quoq; auctoritas praesto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt.* CYPRIANVS MARTYR, 250. éfztendőben, Cornelius Páának így szól:
- * Cyprian. epist. 45. num. 8. Alias, lib. 4. epist. 8. * *Universi Collegae nostri communicationem tuam, id est, Catholica Ecclesiae unitatem, probant.* ATHANASIVS, 330. éfztendőben, Márkos Páának ezen igékkal ír: “ *Capitula Niceni Concilij, optamus à Vestra Sanctae Sedis Ecclesiae auctoritate, quae est Mater & Caput omnium Ecclesiarum, percipere.* BASILIUS, 370. éfztendőben, így szól: “ *Nos numquam ad rerum innovationem consensimus. Fides apud nos, non alia in Seleucia, alia Constantinopoli, alia Romae.* NAZIANZENVS, 390. éfztendőben, illyé szókkal él: *Fides (Romae) recta erat jam antiquitus, & recta perstat nunc etiam, nexu pio quodcumq; Sol videt devinciens.* JERONYMVS, 390. éfztendő-tájban, Dámasius Páának e képpen ír: *Apud vos solos incorrupta Palatium servatur hereditas. Ibi ceppite terra facundo, Dominici sem-*
- Nazian: Carmine de sua vita.
- Ieronym. Epist. 57. alias 56. ad Damasum.

feminis puritatem, centeno fructu refert. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuae, id est, Cathedrae Petri, communionem confocior. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: si quis in arca Noë non fuerit, peribit. OPTATVS, 392. esztendőben, minekutánna Szent Péterről Siriciusig elő-fzámlálta volna a' Romai Pápákat, így szól: † *Damaso successit Siricius*, cum quo nobis totius orbis in unâ communionem societatis concordat. Sz. AGOSTON, 430. esztendő-ráiban, így szól: * *In Romana Ecclesia SEMPER Apostolicae Cathedrae viguit principatus.* " *Cathedra tibi quid fecit Romana Ecclesia, in qua Petrus sedit, in qua hodie Anastasius sedet, quibus Nos in Catholica Ecclesia connectimur: Quare appellas Cathedram pestilentiae?* THEODOSIVS Csaszárnak Decretomát, a' *Helvetiai Confessio*-eleibe függeszték a' Calvinisták, melyben azt olvassuk, hogy *Damasus* Pápaig, az Apostoli tudomány meg-maradott Romában: .. *Cunctos populos in tali volumus Religione versari, quam Divum Petrum tradidisse Romanis, Religio usque adhuc ab ipso insinuatâ declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret.* Végezetre, a' Négy Közönséges gyölekezetek, úgy mint † *Nicanum*, * *Costanczinápolyi*, " *Ephesinü*, " *Chalcedonense*, egy vallásban és értelemben voltak a' Romai Ecclesiával: mert mindenikben jelen voltak a' Pápa köveci. sőt mindenikben sok dolgokat végeztek a' Romai Pápának bõcsülettire, a' mint † másutt megmutatók. Ha a' Romai Ecclesia meg-vesztegette, és bálványozásra fordította volna az Apostoli tudományt; bizonyára, ezek a' Sz. Atyák és Conciliomok nem bõcsüllötték, hanem átkozták, kárhoztatták volna a' Romai Pápákat.

† Optat. Milevitanus, lib. 2. cont. Donatistas.

* Ang. Epist. 162. Lib. 2. cont. Petilla, cap. 51.

Vide Kalauz, f. 527

.. In Codice lib. 1. Tit. 1. c. 1.

† An: 325.

* An: 381.

" An: 431.

" An: 451.

† Vide in Kalauz. fol. 772. & seqq.

III. Az igaz Tudománynak el-változtatása, és

Q 2

kivált-

kivált-képpen, oly utálatos állapotra-valo fordítása, mint az Újitók szörnyítik a' Romai gyölközetnek tudományát, oly titkon nem lehetett, hogy az igaz Pásztorok, és a' több hívek-közzül, senki ezt észébe ne venné, senki ne ellenzené, senki a' változásnak idejét, helyét, kezdőjét, módgyát, futamattyát, gyarapodását, viaskodását meg ne jegyezné. Mert, Egy az, hogy † világ végig *Doctorok* és *Pásztorok* vannak minden időben az *Ecclesiábá*, kik ezt őrzik a' hamiságtól. Tehát ezeknek ismérni és ellenzeni kellett az újonnan gondolt hamiságot. Más az, hogy az Új tévelygést predikálással, és tanítással kellett terjesztetni. mert egyéb mód nincs a' tudománynak terjesztésében. Tehát alattomban és titkon nem lehetett. Mert, mi-képpen *Luther* idétt, a' Hitben-valo újítás titkon nem lehetett, hanem, tudgyuk kicsoda, hol, mi időben, mi módon kezdette a' szakadást, tudni-illik, *Luther*, *Vittebergá*-ban, 1517. esztendőben kezdé elsőben az *Indulgentiá*-kat kárhozatni. Ha azért a' Romai *Ecclesia*, az igaz Apostoli tudományt el-változtatta: ezt az iszonyu változást, észekbe vették, és ellenzették-vólna némellyek. Soha pedig senki a' Régiek-közzül nem említi, hogy azokról a' dolgokról, mellyeket most ő-benne kárhozatnak az Újitók, elébbi tanítását el-változtatta vólna a' Romai *Ecclesia*.

Az Újitók sem egyeznek, mikor, és ki-által lett efféle változás. Azért *Calvinus*, Egyszer azt írja, hogy *Pipinus* idejében, az-az, Nyolcz-száz esztendő-tájban, hanyatlott a' Romai *Ecclesia*. mert akkor kezdék *Zacharias* Pápa minden Püspökök fejének nevezni. Mászor azt jelenti, hogy Hat-száz esztendő-tájban † *Cal.* 4. c. 17. §. 49 mocskoltatott meg a' Romai *Ecclesia*. mert * a' Nagy Ger-

Gergely Pápa írja utolsó Romai Püspöknek: és azt is egy-néhányszor mondgya, † hogy első öt-száz esztendőig változás nem volt az igaz Tudományban.

† *Relatus supra,*
fol. 96.

Harmadszor azt írja, * hogy Ezer három-száz esztendő-előtt, meg-rúttatott volt immár az igaz Vallás. Végre azt írja, hogy csak ottan az Apostolok halála-után, rosda esett az igaz Tudományba: " *Ferè inter ipsa Evangelij exordia recepta sunt impostura Satanae.*

* *Cal. l. 3. c. 5. n. 10.*

" *ab ipso ferè Ecclesia exordio. † non longè ab atate Apostolorum, Cæna Domini tacta fuit rubigine.* Így haboznak,

" *Cal. l. 4. c. 15. n. 19*

" *num. 20.*

† *Cap. 17. n. 43.*

és semmi bizonyos időt nem nevezhetnek, melyben a' Romai Ecclesia változást tett volna az igaz Vallásban: Maga bizony az egész világnak tudára kellett lenni, ha oly nagy változást tett a' Tudományban, mint az Ujitók szörnyítik. Ezt illyen Példákkal bizonyítom.

Ha a' Romai Pápa, az-előtt igaz Püspök lévén, *AntiChristus*sá változott, szinte oly nagy, sőt nagyobb, változás volt ez, mint ha most a' Pápa, Török vagy Sidó lenne, és arra köteleznék a' híveket, hogy ők is Törökké légyenek. Azért, valamely leheretlen, hogy senki észébe nem venne, ha most a' Pápa a' Keresztiséget meg-tiltaná, Környűt-metélést, és egyéb Török vallást kezdene tanítani: szinte oly lehetetlen, hogy az élébi igaz Vallást, temérdek hamiságra fordítván, és *AntiChristus*sá változván, senki ezt a' nagy változást észébe nem vette, és fel nem jegyzette volna.

HARMADSZOR: Hogy azokrúl, a' miket most bennünk kárhoztatnak az Ujitók, ugyan azont hitte és tanította a' Romai gyölekezet az Első öt-száz esztendőben, a' mit most, bizonyítom: I. Az Ujitókkal. Mert *Calvinus* igazán írja, hogy Ezer három-száz esztendő-előtt, közönséges szokás volt a' Halottakért.

Cal. lib. 3. c. 5. n. 10
Vide supra, fol. 70.

való imadság; a Míse, és egyéb Pápísta rend-tartás. Ennek-felette, száma-nélkül szidgyák gyalázzák az Ujitók, az Első öt-száz esztendőben virágozó Atyákat, a' mint eléb fel-jegyzők. mivel a' mostani Ujságokkal ellenkeztek. Szent Agostont, *Superstitiosus*-nak, babonásnak nevezi Calvinus, *libro 2. c. 4. n. 3. Lib. 3. c. 5. n. 10.* Gyalázza Areopagita Dieneft, *lib. 1. cap. 14. n. 4.* Melchiades Pápát, *lib. 4. c. 19. n. 10.* Anicétus Pápát, *lib. 4. c. 19. n. 26.* Jeronymust, *libro 1. cap. 13. n. 5. Lib. 4. c. 12. n. 23. cap. 19. n. 17.* A' Négy első közönséges Gyölekezeteket, igen javallya Calvinus, *lib. 4. c. 9. n. 1. & 8:* De eszébe vévén, hogy azokba sok Pápístaság vagon, és hogy, ha azok igazat tanítottak, nem lehet igaz a' mit ők tanítanak, azt írja; † hogy, mind az *Nicanum*, 's mind az-után-valo *Conciliomok*, sokban el-tévelyedtek, az-az, Pápístaságot tanítottak. II. Mint-hogy az Ujitók leg-inkáb Szent Agostont láttatnak böcsülleni, ennek a' könyvnek hatodik részében, tulajdon szavait elő-hozván Sz. Agostonnak, meg-mutatom, hogy ő ide-jében, és ő-előtte, a' mostan közbe-vetett czikkelyek-rül, ugyan-azont hitte a' Keresztyén világ, a' mit most hízen a' Romai gyölekezet.

N° 3. Harmadik Bizonytság.

AZ mely gyölekezetben bizonyos jó mód vagon a' szent Eggyesítségnek meg tartásában, és a' Hítrül támadott egyenetlenségek le-szállításában, azt kel igaz *Ecclesiának* itilni. De ez a' Romai *Ecclesiában* találta-tik. Ergo.

* *Suprà, fol. 83.*

Első részét, ez-előtt * meg-bizonyítók.

Második részét, így erősítem: Először: Mert a' Romai gyölekezetnek fiai, " az Apostoloknak, és régi Szent

Suprà, fol. 16. 85. 86.

Szent Atyáknak tanácsát követvén, a' mit az Apostoli tanításnak-utánna, újonnan kezd valaki tanítani, az eléb meg-rögzött től-gyökeres Vallás-ellen, azt mind-gyárt meg-veetik; tudván, hogy † az egyszer bé-vevett † *Matth. 13. v. 25o*

jo magnak, mind aratásig kel nevedezni, és ez soha ki nem szaggattatik, hogy ismét újonnan kellettnek hin-regetni. Így azért semmi Ujságoknak, és egyenetlen-ségeknek helyt nem adunk. Másodszor: Minnyájan az Anyaszentegyház tanításának engedelmeiségéhez köteleztetünk, úgy hogy, a' ki ennek tanítását nem követi, * Pogánynak tartjuk. Mivel azért Sz. Agos- * *Matth. 18. v. 16.*
† *Supra, fol. 60.*

tontúl meg-tanúltuk, " hogy az Eggyeiség külöm-
ben nem lehet, hanem-ha az *Ecclesiának* tanítását vé-
szük; egyenlő-képpen azt hiszük, " hogy csupa sül-
† *Aug. supra, fol. 76*

bolondság az-ellen rügöldözni, a' mit az *Ecclesia* ta-
nít. Es így, ha a' Sz. Irás értelméről támad verséngés,
azt mondjuk Sz. Agostonnal, † hogy, akkor tar- † *Aug. supra, fol. 37.*
† *76. 116. 117.*

tyuk igazán a' Sz. Irást, mikor az Anyaszentegyház
tetezését követtyük. Azért, a' ki meg nem akar csa-
latni akár-mely homályos kérdésben, az *Ecclesiának*
oktatását vegye. Okát ennek Szent Agoston szavából
hallók: * mert Christus minket az *Ecclesiának* tani-
* *Aug. supra, fol. 34i*

tására igazít, ha- valamin meg nem alkodhatunk. Mi-
kor azért vízfíza-vonyás támad, az Anyaszentegyház
Pásztori *Conciliomba* gyölnék. és mi-képpen csak egy
faluban és városban-is, a' népnek eleit, és az emberek-
nek javait szokták Törvény-székben ültetni; az Orzá-
gos Gyölésekbe-is, válogatott észes okos embereket
küldenek: úgy midőn e' világnak minden szézeleti-
ből egybe-gyöl a' *Conciliom*, minden országokból, men-
től tudósb, bölcséb, szenteb Püspökök, és *Doctorok*
vannak, azokat hívják-egybe. Ezek, az Istennek igaz
† foga-

† *Promissiones vi-*
de supra, fol. 74.

* *Vide Kalauz, fol.*
190. 296.

Vide supra, fol. 38.

Aug. de Utilitat.
Credendi, c. 12.

Vide supra, fol. 119.
¶ 47.

† fogadása-szerént, úgy igazgattatnak, hogy a' Chri-
stus nyáját, hamiságra nem vezethetik: azért, a' mit
efféle közönséges *Conciliomban* az egész Keresztyén
világ el-végez, és bé-vélzen, * azt annak-utánna ké-
telsé nem térszük, *disputatio*ba nem bocsáttyuk, ezek-
ellen a' magunk elmékedésit nem állattyyuk, és így
meg-marad az eggyefség közöttünk. A' vak nem jár-
hat bátorságosban, mint ha szemes vezérét és vezető-
jét követi. a' gorombának nincs nagyob okofsága, ugy-
mond Sz. Agoston, mint-ha az efzes ember tanácsát
fogadgya: *Quis non videt, stultis utilius atq; salubrius esse,*
preceptis obtemperare sapientum, quam suo iudicio vitam
degere? Atq; hoc, si in rebus minoribus, multò magis in Re-
ligione? Azért, az együgyü községnek sincs nagyob bá-
torsága, mint ha Istentül mutatott vezetőjét követi,
és annak eggyefségében marad, a' kinek engedelmes-
ségére Istentül köteleztetik.

Azt vetik itt elő az Ujítók, hogy mi-közöttünk-
is vannak ellenkezések. De a' mint mondám, vagy
csak oly dolgokról különbözünk, mellyekről az *Ec-*
clesia nem végezett, hanem elmének élefitését illetik;
vagy, ha ki közzüllünk gondolatlanul az igazat eszé-
be nem vévén, olyat tanít a' mit nem kellene, ezt
vakmerőség-nélkül, és maga meg-kötése-nélkül ugy
taníttya, hogy mindenkor kész a' maga tetczését
az *Ecclesiának* engedelmesége-alatt
tartani.

J. 2. Az Ecclesiának Második Jele, meg-
ismérteti a' Romai Anyaszentegyháznak
igazságát.

SANCTA.

I. BIZONY S A G. A' mely gyölekezetben, Szent, és Isten-előtt kedves emberek találtattak, azt kefé Szent és igaz Ecclesiának tartani. De a' Romai gyölekezetben, Szent, és Isten-előtt kedves emberek találtattak. Tehát a' Romai gyölekezetet kel Szent és igaz Ecclesiának tartani.

Első részét, eléb † meg-bizonyítók: Mert az igaz Anyaszentegyház-kivül, és igaz * Hit-nélkül, Szent, és Isten-előtt kedves senki nem lehet; sőt, a' Christus mondása-fzerént, " olyan mint a' Pogány, valaki az Ec-
clesiának engedelmeiségétül, és egyféségétül el-szakad.

† *Suprà, fol. 83.*

* *Heb. 11. v. 5.*

Matth. 18. v. 17.

Második részét, az Ellenkezők fem tagadgyák. Mert Calvinustul hallók " ez-előtt, hogy Zeferinus, és Gergely Pápa, hasonlo-képpen Basilius és Bernárd Barátok, szentek voltak. A' Lutheristák-is, † Bernárdot, Ferenczet, Domonkost, Szenteknek nevezik, noha ezek szinte olyan Barátok voltak, mint a' mostani Barátok. Sz. Agostont, * minnyájan a' Lutheristák és Calvinisták, Szentnek mondgyák: ő pedig magáru az írja, " hogy a' Romai Ecclesiával egybe-foglaltatott; és azt-is emliti, hogy ő " Barát Szerzetet rendelt: oly Regulát-is hagyott pedig, mellyet egy-néhány Szerzet követ e' mái napig. sőt, a' mi nagyob, ezennel megmutatom, hogy a' mostan közbe-vetett ágazatokrul, ugyan azont hitte és tanította' Szent Agoston, a' mit most hiszen és tanít a' Romai gyölekezet. Végezetre, azt kérdem, Ha mind pokolra hányattak-e a' kik Lu-
ther-előtt, ezer esztendő forgásában Pápistaságban él-

• *Suprà fol. 97.*

† *Suprà, f. 97. 98.*

* *Suprà, fol. 96.*

Suprà, fol. 123.

• *Aug. lib. 3. cont.*

litteras Petilian.

6. 40.

R

tek;

tek; vagy ezek-közzül némellyek üdvözültek? Az Ujítók sem merik mind azokat kárhozatni, kik *Luther*-előtt éltek: mivel vészik ezekben, hogy az Istennek igéreteket láss, Atyai gond-viselésében, sőt igaz igéretiben, nagy csorba esett volna, ha ennyi üdö folyásában, senkit Igazságra nem vezérlett volna. Ha pedig *Luther*-előtt üdvözültek némellyek, noha akkor, a' Romai Pápák tanítását követték, kicsintül-fogva nagyig minnyájan, a' mint *Calvinus*tól † hallók: Tehát a' Romai Pápákhoz halgatók-közzül, Szentek és igaz hitűek voltak. mivel * *Heb. 11. v. 5.* * senki Isten-előtt Szent, és kedves nem lehet, igaz Hit-nélkül.

II. BIZONYISÁG. A' mely gyölekezetnek vallása, és minden tanítása, Istenes szent életre viszi az embereket, azt kel igaz és Szent *Ecclesiának* itülni. A' Romai gyölekezetnek vallása, és tanítása, Istenes szent életre viszi az embereket. *Ergo.*

Suprà, fol. 84. 99.

Első részét, ez-előtt meg-bizonyítók.

Második része, oly világos, mint a' verőfény. Mert, valamit meg-tudunk gondolni, a' mivel ember el-idegenedgyék a' büntül, és fel-gerjedgyen a' tekélletes életre, azt a' Romai *Ecclesiának* tanításában mind fel-találni: Ez a' hívek jó cselekedetinek nagy jutalmat igir; a' bünt úgy tiltja, hogy egy halálos vétket elégségesnek itil a' kárhozatra. E' mellett, csak leg-kisfeleg dolgot sem tanít, mely szabadságot adna valamely vétekre. Innen vagyon, hogy a' Romai *Ecclesiának* fiai-közzül, minden üdöben, számtalanon, csudálatos fanyaru Szent életet viseltek, nagy alamisnákat osztogattak, bőjtölésben, testek ostorozásában foglalták magokat, mint ezzel telik a' historiák. A' mi fogyatkozás találtatik pedig ő-bennük, nem a' Hitnek

Kalauz, fol. 253.

Kalauz, fol. 718.

és tanítáknak ingerléséből és vezetéséből származik, hanem, az emberi gyarloságból, vagy gonofzságból.

III. BIZONYSA G. A' mely győlekezetnek tanítása és Vallása, Isteni csudákkal meg-erősítettett, azt kel igaz Ecclesiának hinni. De a' Romai győlekezet vallása, Isteni csudákkal meg-erősítettett. Ergo.

Első részét, eléb meg-bizonyítók: mert a' Csudák, Istennek erősítési, pecsėti, kéz-irási. Suprà, fol 84. 104.
113. 114.

Második részét, nem valami újonnan költött be-
szédekkel, és vén bábák regéjével, hanem a' régi Szent
rúdós Doctöröknek tanu-bizonyosságával állattyuk. Az
Első Gergely Pápa, kit az Ujitók † Szentnek valla-
nak, Négy öreg könyvet írt *Dialogorum*; mellyekben,
csak az ő idejében lett, és, vagy magátul látott, vagy
bizonyos tanúktul hallott egy - néhány száz Csudákat
számlál, mellyekkel Isten a' Romai hitnek czikkelyir,
vagy a' Romai hiten-való embereknek szentségét,
meg-erősítette. Nevezet-szerént pedig, a' dűcsőült
Szentekhez-való könyörgésnek, és a' *Purgatoriumban*-
lévőkért bocsátott imadságoknak foganatofságát, fok
csudákkal állattyá. Szent Agostont, nagy Szentnek
tartya *Calvinus*: Eő pedig, csak egy Könyvének egy
Caputtyában, ugy-mint, *libri 22. de Civitate DEI, cap. 8.*
fok Csudákat számlál, mellyeket nagy részre maga lá-
tott, hogy a' Szent István tereménél lettenek, azoknak
könyörgésére kik Sz. Istvánt segítségül hitták. Es azt
veti ezek-mellé, hogy fok könyveket kellene írnyia,
ha mind fel-jegyzené, menyi csudák lettek ő-nállok
Sz. István-által. *Theodoretus*, a' Keresztyének-között
szokott dolognak írja, hogy a' betegek, a' Szent Már-
tyrokat kéri, hogy Isten-előtt esédezzenek érettek:
kéreleknek pedig hasznof-voltát, jelentik azok az ajan-
dék, Theodoret. lib. 8.
de Gracorum affe-
tion.
Vide Kalanz. f. 750.

dékok, mellyeket fel-függéztnek a' kik meg-gyógyúl-
nak. Mert némelleyek (ugymond) szemeknek, némel-
lyek kezeknek, láboknak, képeit fel-függesztik; ezzel
jelentvén nyavalyájoktul szabadulásvokat. Mind le kel-
lene írnyia a' *Gregorius Turonensis* könyveit, és több szám-
talan historiákat, ha laistromban akarnók venni azo-
kat a' Csudákat, mellyekkel Isten meg-erősítette a'
Romai vallásnak ágazatit, vagy a' Romai hiten-valo
jámboroknak szentségét.

Ezeket pedig a' Csudákat, oly emberek írták, kik-
nek méltán hitele vagyon mindeneknél, és, ha ezek-
nek bizonyosságát kétefsé térszük, minden egyéb régi
dolgokat kéteelkedésbe hozhatunk. Nem-is hihető,
hogy ennyi száz esztendőök forgásában, ily sok tudós,
Vide Tertull. supra, bölcs, Szent emberek, kik külfömb tartományban és
fol. 45. üdöben éltenek, ily álhatatosan, egy nyomban járná-
nak a' Szentek segítségül hívása-által ki-jelent csudák
emlekezetiben, ha ez merő igazság nem volna. Az-is
lehetetlen, hogy fenki torkokba nem-verte volna a'
mit írtak, ha csak álmot hűvelyezvén hamítségöt ír-
tak volna. Azt sem mondhattuk, hogy ezek ördögi
jáczzottatások voltak: mert, nem oly vak tudatlan
vólt Sz. Agooston, hogy az ő idejében történt dolgok-
rul, nem tudott volna annyi itéletet tenni, menyit most
egy *Calvinista*. Sőt az Istennek Atyai gond-viteléséhez
sem illett, hogy ennyi száz esztendőig, ily gyakor,
és nyilván-valo jelekkel meg-hagyná az ördögüül jác-
zoztatni az egész Keresztyenséget; ugy hogy a' régi
Szent, Tudós emberek, el-hívén hogy ezek Isteni csu-
† Vide supr. fol. 44. dák, az ő méltóságos tanu-bizonyosságokkal hite-
lessé tennék a' hamítségöt.

S. 3. Az Ecclesiának Harmadik Jele CATHOLICA. fínik a' Romai Egyházban.

I. BIZONYSA G. A' Keresztyénségben támadott gyö-
lekezeteket egy-más-mellé vetvén, azt kel ezek-
közzül igaz, és Kőzönséges Ecclesiának itilni, mely az
Apostoli predikállás-után minden üdőben meg-mara-
dott, és az őrdög hatalmával soha el nem fogyatta-
tott. De csak a' Romai Ecclesia ilyen. Ergo.

Első részét ez-előtt † nyilván meg-bizonyítók. † *Suprà, fol. 71.*
Mert Christus fogadása tartya, * hogy az ő-tőlle ép- *72. 85. 86.*
pítettett Ecclesián, hatalmat nem vészén a' pokol ere- * *Matth. 16. v. 18.*
je: hanem ennek; úgy-mint “ Igazság ofzlopának, “ *1. Tim. 3. v. 15.*
világ végéig, “ Doctóri, Pásztori, Tanítói léfsznek, kik “ *Ephes. 4. ver. 12.*
óltalmazták a' hamiságnak csalárdságátul.

Második része, ki-teteczik abból: mert, ez-előtt
† meg-bizonyítók, hogy a' mostani Uj gyölekezetek- † *Suprà, fol. 106.*
közzül, egy finsz, a' mely ez-előtt más-fél száz, két-
száz, három-száz esztendővel lett volna: hanem Lu-
ther Mártontul száz esztendő-előtt kezdettek származ-
ni. Hogy pedig a' Romai Ecclesia az Apostolok-tul-
fogva minden üdőben meg-maradott, azzal bizonyít-
tyuk. Mert a' régi Szentek, úgy mint *Cyprianus*; *Je-*
rónymus, *Agoston*, világos szókkal, és álhatatosan írják,
hogy a' Romai Ecclesia, soha el nem fogyhat, 's nem
tévelyeghet; mint ennek -előtte * magok szavaiból * *Suprà, fol. 121.*
hallók. Es nem csak “ *Calvinus*, de a' régi Sz. Atyák. “ *Cal. suprà, fol. 97.*
is “ azt mondgyák, hogy Christul-után, Első öt-száz “ *Suprà, fol. 222.*
esztendeig, a' Romai Ecclesia el nem fogyott: hanem a'
Pogányok üldözési, és az Eretrékek csalárdsági-között,
igazán meg-tartotta az Apostolok *depositumát*, nálla
hagyatott tiszta vallást. noha három-száz egész eszten-

dő forgásában, egy-mál-után, harmincz-három Romai Pápák, Mátyromsággal, és életek fottával óltalmazták az Igazságot. Hogy pedig öt-száz esztendő-után, el nem fogyott a' Romai *Ecclesia*, igen nyilván

† *Vide supr. f. 124.* 125.
* *Suprà. fol. 70.*

vagyon. Mert † az Ujítók sem nevezhetnek űdőt, melybé el-fogyott volna: sőt magok irják, * hogy öt-száz esztendő-után, sok száz esztendők forgásában, az egész világot kicsintül-fogva nagyig el-fogta a' Romai vallás. Es valaki régi historiákba tekintett, a' régi Ersekségeknek, Püspökségeknek, Klastromoknak, Szentegyházaknak kezdetit, fondálását, gond-vifelését olvastira, lehetetlen hogy kételkedhesék a' Romai *Ecclesiá*-nak, minden űdőben, és mindé harcok-között megmaradott állandóságában. kire nézve, *Calvinus* azt írja, hogy, az egyfzer bé-vett Igazságnak meg-örzésében, minden egyéb győlekezetrél állandób volt a' Romai *Ecclesia*.

Verba habes suprà,
fol. 121.

II. BIZONYSA G. Egybe-vertvén a' Keresztyén-ségben-lévő győlekezeteket, azt kel ezek-közzül Közönséges igaz *Ecclesiá*-nak itilni, mely, ki-terjedett minden Nemzetségekre, valamellyek az Evangéliom zengését hallották. De csak a' Romai *Ecclesia* ilyen..
Ergo.

* *Supr. fol. 87. 107.*

Első részét, eléb * meg-bizonyítók. Mert a' Pro-féták-által, meg-jővendőltette Isten, hogy az ő *Ecclesiá*-ja minden Országokat el-fog, *Isai. 54. v. 2. cap. 2. v. 2.*

“ *Matth. 24. v. 14. cap. 60. v. 3.*

Eő maga-is Christus azt fogadgya, “ hogy az ő tanitása, egész világra terjed. Szent Pál pedig,

“ *Rom. 10. ver. 18.*

Colos. 1. ver. 6.

egy-nehányszor írja, “ hogy az Apostoli predikálás, mindenűvé el-hatott, és gyümölcsözik.

Második részét, bizonyítom, I. Sz. Pállal, ki azt írja, hogy, a' Romaiak hiti, az egész világon hirdette-
tik:

tik: † *Fides vestra annuntiat in universo mundo.* II. † Rom. 1. v. 3.
 Calvinussal; ki nem egyszer írja, hogy a' Romai Pápák tudománya, el-fogta és folyta az egész világot, fok száz eíztendők forgásában: * *Romanus AntiChristus* Vide supra, fol. 70.
totum orbem, omnes populos, doctrinâ imbuít. III. A' régi Aryákkal, kik azt írják, hogy meszeb terjedett Romának lelki birodalma, hogy-fém világi uralkodása. mivel azokat-is Christushoz hajtotta tanításával, kiket meg nem hõldoltatott fegyverével. Ezt írja Sz. Leo, *Sermone 1. de SS. Petro & Paulo.* és Sz. Prosper, *libro de Ingratis, c. 2. Libro 2. de Vocatione Gentium, c. 16.* IV. A' régi *Historicusokkal*, kik fel-jegyzették minden Nemzetségeknek Christushoz térését. Mert ezek fel-jegyzik, hogy valamely Pogány nemzet az Evangeliom igájába fogatott, a' Romai Ecclesiának eggyeségére hozatott.

III. BIZONYSA G. Annak kel igaz Ecclesiának lenni, melyhez térültek a' Pogány népek, mikor Christust, és az õ Szent Evangeliomát bé-vették. De bizonyos, hogy a' Pogány népek, mikor elsõben a' bálványozásból Christus ímémentire hozattak, nem egyéb Ecclesiához hajlottak, hanem a' Romaihoz. Ergo.

Elsõ részét, ez-elõtt " meg-bizonyítók.

" *Suprà, fol. 87. 63.*

Második része, hogy ki-nyilatkozzék, azt kel elsõben fundamentomúl vetnünk, hogy azokrul né kel emlekeznünk, kik Urunk születése-után, Elsõ öt-száz eíztendõbê, a' Pogányságból ki-hozattanak. mert " az " Ujitók fém tagadgyák, és ez-elõtt † nyilván megmutatók, hogy Urunk születése után, Elsõ öt és hatszáz eíztendeig, az egész Keresztyén világ, eggyezett a' Romai Ecclesiával. Az-után pedig, hogy a' Pogány nemzeteket, a' Romai Ecclesia hozta Christushoz, minden

" *Suprà, fol. 97.*

" *Suprà, f. 221. 122.*

den

dén *Historiák* ki-mutatták. Ezt *Munsterus*, noha *Lutherista* volt, el nem tickolhatta: Mert azt írja, hogy H A T-
Munster. lib. 2. § 3. sz A Z efsztendő-tájban, *Angliát* Christushoz téríté Első
 Sz. Gergely Pápa, jámbor szent Egyházi személyek-ál-
 tal. H E T-SZ A Z efsztendőben írja, hogy a' Harmadik
 Gergely Pápa, Szent Bonifaciust, *Nemet-országba* kül-
 dötötte; és ő-általa, sok tartományokat Christushoz hól-
 doltatott. N Y O L C Z-SZ A Z efsztendőben írja, hogy Sz.
Lib. 4. Cyrillus és Methodius-által, a' Tót nemzet és *Morva*
 meg-térítterék. K I L E N C Z-SZÁZ efsztendőben, Sz. Al-
 bert, a' *Magyarokat* és *Lengyeleket*, nagy részre Keresz-
 tyénné tévé. Ennyi üdö-folytában, és az-után-is, vala-
 menyi Pogány nemzet Christus isméretire hozatott, a'
 Romai gyölekezet-által vette az Evangéliomot. Ez él-
 múlt két-száz efsztendőben pedig, a' Nap-keleti, és Nap-
 nyúgati *Indiákban*, sokkal több Nemzetségek vették az
 Evangéliomot, hogy-sém a' mennyin *Europában* van-
 nak. nem egyébtül vették pedig, hanem a' Romai *Ec-*
clesiátul. Mivel azért valamenyi Pogány Népek meg-
 ismérték Christust, a' Romai *Ecclesiának* dajkálkodásá-
 val hozattak a' mennyei fínyefségre; méltán írja
Calv. lib. 4. c. 7. a' Keresztyénségnek: *Fuerit sanè olim Roma omnium Ec-*
n. 24. *clesiarum Mater.*

APOSTOLICA. §. 4. Az Ecclesiának Negyedik fele, igaz-
 nak mutattya a' Romai gyölekezetet.

I. B I Z O N Y S Á G. A' mely gyölekezetben az Apo-
 stolo idejétül-fogva, szakadál-nélkül, Lelki páfzto-
 rokna kövterkezése, *Successiója* völt, azt kel igaz Apo-
 stoli *Ecclesiának* itülni. De azok a' szakadáfok-között,
 mel-

mellyek *Luther*-után támadtak, és a' mellyekről közbe-vetés lehet az Ujítókkal, csak egyedül a' Romai gyölekezetben volt az Apostolok idejéről-fogva Lelki pásztoroknak következése, *successioja*. *Ergo*.

Elő részét, ez előtt † fok-képpen meg bizonyítok. és csak abból-is ki-tetczik: mert, az igaz Hit, Isten-től küldetett igaz Lelki pásztorok tanítása-nélkül nem lehet, ugy-mond Sz. Pál. Mivel azért az igaz Hitnek világ végéig meg kel maradni; következik, hogy szakadást-nélkül, minden időben, igaz Lelki pásztoroknak-is kellett találtatni.

† *Supr. fol. 89. 109.*
Rom. 10. v. 17.

Második része, e' három dologból ki-tetczik: I. Hogy, a' mint élék meg-mutatám, nem hogy félbeszakadást-nélkül Lelki pásztorinak szünetlen következését, mutathatná a' *Lutherista* vagy *Calvinista* gyölekezet, de sőt csak egy Tanítót sem nevezhet, ki valaha *Luther*-előtt, ilyen tudományt hirdetett volna, mint most az Ujítók. Es, ha bízzák magokat, mondgyák-meg, *Qua? Ubi? Quando?* Ki volt, hol volt, mikor volt oly ember *Luther*-előtt, a' ki azt hitte 's tanította a' mit az Ujítók? II. Hogy csak azokról a' gyölekezetekről vagy on fzó, mellyeknek igazságáru kérdés vagy on közöttünk. Azért, noha a' Görög *Ecclesia* mutogattya Pásztorinak következését: de, mivel a' Tudományt változtatta; és hamisra fordította, meg-tagadván a' Szent Léleknek Atyától és Fiúról származását, mind az *Augustai*, 's mind a' *Helvetiai Confessio*, velünk egyetemben, meg-vezi ezt a' Görögök hamis vélekedését. III. Hogy a' Romai hitenvaló Lelki pásztoroknak, egy-más-után következése soha meg nem szakadott, ki-tetczik a' Romai Pápák laistromából. Mert,

Vide supr. a. fol. 106.
110.*Confess. Aug. in Nicano Symbolo.*
Helvet. Art. 3.

† *Iren. lib. 3. c. 3.* *Irenaus* Mártyr, † az Apostoloktól-fogva *Eleutherius*-ig számlállyá a' Romai Püspököket. *Optatus Milevitanus*, * *Szent Péter*-után *Siricius* Pápáig, fel-jegyzette nevezet-szerént az egy-más-után következő Romai Pápák. *Aug. Epist. 165.* kat. *Szent Agoston* " pedig, *Szent Péter*en el-kezdvén, mind fel-írja neveken a' Romai Pápákat *Anasztásius*ig, a' ki Négy-száz éfztendő-tájban volt Pápa. Es mind ezek, 's mind a' több régi Atyák, ezzel az igaz Fáfztoroknak füznetlen következésével bizonyították a' Romai *Ecclesiának* igazságát. Azért, azt írja *Sz. Agoston*, hogy ötlet, a' Közönséges *Ecclesiának* eggyeiségében, ez a' *Szent Péter* Apostoltól-fogva-való, Lelki páfztorok következése tartóztattya. *Anasztásius*-után pedig, mind a' mostani *Orbán* Pápáig, az egész világnak nevezetes historiái, fel-jegyzik a' Romai Pápák következését, úgy hogy, ezt az Ujitók, sem tagadhatták.

Verba vide supra,
fol. 84.

II. BIZONYSAG. A' mely gyölekezet, Lelki páfztorok következésével egyetemben, meg-tartotta az Apostoloktól vett tudományt, azt kel igaz Apostoli *Ecclesiának* hinni. Illyen a' Romai *Ecclesia*. *Ergo.* *Suprà, fol. 89. 90.* Első részét, ez-előtt *Irenaus*-tul hallók, " és az Ujitók sem ellenzik.

Második részét, azzal bizonyítottuk: Mert, tudva vagyon mindenneknél, hogy a' Romai *Ecclesia* az Apostolok-idétt, sőt az-után-is, ötlet-száz éfztendeig, az Apostoloktól vett tudományt meg-örzötte, mint ez-előtt † meg-mutatók. Azt is meg-bizonyították, hogy ötlet-száz éfztendő-után, a' mostan versengésbe hozatott dolgokról, ugyan azont tanította a' Romai *Ecclesia*, a' mit annak-elötte. Mely dologból; szem-látomást következők, hogy az Apostoli tudományban, változáft nem.

† *Suprà, fol. 120.*

nem tett a' Romái gyölekezet. Ennek-felette, nem csak éppen meg-örizte a' Romái Ecclesia az Apostoli irásokot, hanem azoknak értelmét-is, a' szeréent tartya és követi, a' mint azokrúl vette, kik az Apostoloktúl tanúlván, maradékokra szállították az Apostoli tanításnak értelmét. Vide fol. 34. 35. 36. 90.

Mind ezekből, nyilván ki-terezik, hogy nem a' mostan fakadott Lutherista, Calvinista, Arianista gyölekezet a' Christus nyája, hanem az Egy, Szent, Közönséges, Apostoli Romái Ecclesia; melynek egyeségére, hozza az Atya mindehato Ur Isten, Szent Fiának érdeméért az egész világot.

VI. RESZE: Mit tanított az Ecclesia

Sz. Agoston idejében a' mostani Vízszava-vonyásokrúl?

CHristus születése-után, minden száz esztendőök forgásában virágozó Szentek irásiból, könyű meg-mutatni, hogy azokban az Agazatokban, mellyekrúl az Uj Tanítók vízszava-vonyást támasztottak, eggyezett a' Keresztyenség a' Romái Ecclesiával. De én, csak a' Szent Agoston irásiból akarom meg-isméttetni, hogy ő idejében, a' Keresztyén világ, azt hitte és tanította a' nevezetes Agazatokban, a' mit most mi-bennünk kárhoztatnak az Uj Tanítók. Miért választottam pedig Szent Agostont tanúnak e' dologban, Okai ezek: I. Mert az Ellenkezők-is, leg-inkább bő-öcsüllik a' régiek-közzül Sz. Agostont. kit Calvinus az *Institutió*ban, tizen-egyszer nevez Szentnek: és ő-tölle, Vide supra, fol. 96. úgy-mint leg-hiteles tanútul, írja, hogy meg-érthet-tyük a' Régi Ecclesiának tanítását. II. Mert oly üdö-

Vide *suprà*. f. 96. 97.

Baron. & alij.

ben élt Sz. Agoston, melyrűl azt írják az Ellenkezők, hogy még akkor az Apostoli tudomány változáf-nélkül igazságában maradt. mivel Sz. Agoston, született, 355. észtenőben; Pűspökké lett, három-száz kilenczven-ötben; ki-műlt, négy-száz negyvenben. III. Mert, a' mit Sz. Agoston hitt és tanított, ugyan azont vallották a' fok számtalan tudós szent *Doctórok*, kik vagy együtt éltek Sz. Agostonnal, vagy ő-utánna virágoztak. Mert ezek soha Sz. Agostont nem feddették azokért a' dolgokért, mellyeket az Ujitók mi-bennünk kárhoztatnak. Oly vígyázva őrizték a' régi Sz. *Doctórok* az Apostoli igazságot, hogy, ha valaki csak egy szóban vétkezett-is, mindgyárt ellene támadtak; senkinek a' Hit dolgában nem kedveztek. Fel-jegyzették, és ellenzették a' mit újonnan az *Ecclesiának* eggyesége-ellen kezdett tanítani *Cyprianus*, *Origenes*, *Tertullianus*. Szent Agostonnak pedig, senki a' régi Szent *Doctórok*-közűl ellene nem mondott az elő-számlálendő *Articulus*okban. Kiből nyilván meg-tet-czik, hogy azokat Sz. Agoston, az egész Keresztyén-ségnek egyenlő vallásából vette, és azokban ő-véle eggyeztek minden Keresztyének. Egyéb dolgokban, mellyekrűl szabad vólt vélekedni, nem csak Sz. Jerónymus; de egyebek-is ellenzették némely tanítáit Sz. Agostonnak. Sőt ő-maga-is, vénségében egész Könyvet írt, melyben fel-jegyzette, a' hol írásiban valamit jobbítani, vagy változtatni akart. De ezekért az *Articulus*okért, mellyeket elő-számlálunk, egyebek sem feddették Sz. Agostont, maga sem tett ezekben *Retractatiót*, jobbítást, vagy változást.

Libros Retractationum.

Ugy itilem, hogy a' Romai Anyaszentegyház fiainak, nagy lelki vigasztalásokra lufzen, ha meg-értik, hogy

hogy a' mostani vizszo-vonyásokban, ugyan azont hitte és tanította Sz. Agoston, a' mit ők vallanak. Mert, mikor meg-gondolják, hogy Isten-előtt kedves Szentek voltak, a' kik azt hitték a' mit ők most hisznek; bizonyosok lehetnek, hogy ők-is ezen hitben és vallásban, Isten-előtt kedvesek lehetnek, csak azoknak tekkéletes erkölcsöket kövessék, a' kikkel hitben egygyeznek. Az Új vallások követőinek pedig, nagy szeget űthet fejekbe, hogy ők azokat a' vallásokat kárhoztatják, mellyeket a' Szentek javallottak. mert igaz Hittélkül, senki Szent, és Isten-előtt kedves nem lehet. Kiből következik, hogy a' Szent Irással nem ellenkezhetnek azok a' tudományok, mellyekben a' Szent *Doctores* egygyeztek a' Romai *Ecclesiával*. Hogy pedig únalmas ne légyen irásom, mennél keveseb, és rövid mondással Sz. Agostonnak meg-elégzem, noha fokkal többről emlekezhethém.

Hebr. II. v. 6.

§. I. *A' dicsőült Szenteket segítségül hitták Sz. Agoston-idétt.*

S. Augustinus, Tomo 6. lib. 20. contra Faustum, cap. 21: *Hinc nobis calumniatur Faustus, quod Martyrum memorias honoramus; nos vertisse idola in Martyres, quos votis, inquit, similibus colitis: Populus autem Christianus, memorias Martyrum religiosá solemnitate concelebrat, & ad excitandam IMITATIONEM, & ut MERITIS eorum confocietur, atq; ORATIONIBVS adjuvetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi DEO Martyrum, quamvis in memorias Martyrum, constituamus ALTARIA. Quis enim Antistitum, in locis Sanctorum corporum assistens ALTARI, aliquando dixit; Offerimus tibi Petre, aut Paule,*

I.

aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur DEO qui Martyres coronavit, apud memorias eorum quos coronavit. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur. Sancti homines DEI: sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs post incerta omnia superata. At illo cultu, qui Gracè Latria dicitur, cùm sit quadam propriè divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum DEVM. Sacrificamus DEO in memorijs Martyrum. Sicut ergo, non idcirco detestanda est virginitas SANCTIMONIALIVM, quia & Vestales Virgines fuerunt: sic, non ideò reprehendenda Sacrificia Patrum, quia sunt & Sacrificia Gentium.

- II. Tomo 10. Sermone 17. de Verbis Apostoli: Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cùm Martyres eo loco recitantur ad ALTARE DEI, ubi non pro ipsis, pro ceteris autem commemoratis DEFUNCTIS oretur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos DEBEMVS ORATIONIBVS commendare.
- III. Tomo 9. Tractatu 84. in Joannem: Martyres in convivio, quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domini, non sic commemoramus quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus; sed magis ut ORENT ipsi pro nobis.
- IV. Tomo 5. libro 21. de Civitate DEI, cap. 27: Frequentatur ore Christiano, cùm se cuiquam Sanctorum humilis quisq; commendat, & dicit; Memor esto mei.
- V. Ibidem, lib. 22. de Civitate DEI, cap. 8. Florentius Hipponensis, homo religiosus, ad viginti Martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clarâ voce, ut vestiretur oravit. &c. Palladia ad Sanctû Martyrem (Stephanum) orare perrexit, quæ mox sana surrexit.
- VI. Tomo 7. libro 7. de Baptismo contr. Donat. cap. 1: Beatus

Beatus Cyprianus, jam corpore quod corrumpitur non aggravante animam, serenius perspicit Veritatem. Adjuvet itaq; nos orationibus suis, in istius carnis mortalitate, tamquam in caliginosa nube laborantes, ut donante Domino, quantum possumus, bona ejus imitemur.

Tomo 9. Libro Meditationum, cap. 40: *Sancta & immaculata Virgo DEI genitrix Maria, intervenire pro me digneris apud illum, cujus meruisti effici templum. Sancte Michael, Sancte Gabriel, Sancte Raphael, Sancti chori Angelorum atq; Archangelorum, Patriarcharum atq; Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Sacerdotum, Levitarum, Monachorum, Virginum, omniumq; Justorum, vos rogare presumo, ut pro me culpabili, ipsi DEO supplicare dignemini.*

VII.

S. 2. *A Purgatoriumot, és Halottakért-
való könyörgést, hittek Sz. Agoston-idett.*

Tomo 10. Serm. 32. de Verbis Apostoli: *Orationibus Sanctae Ecclesiae, & Sacrificio salutari, & Eleemosynis, quae pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum, Mortuos adjuvari. Hoc enim à Patribus traditum, universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in Corporis & Sanguinis Christi communionem defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoq; id offerri commemoretur.*

1:

Tomo 3. Enchiridio ad Laurentium, cap. 110. *Neg; negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offeratur, vel Eleemosyna in Ecclesia fiunt.*

2.

Tomo 4. De Cura pro Mortuis, cap. 1: *In Machabaeorum libris legimus, oblatum pro Mortuis Sacrificium:*

3.

Sed

Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parva tamen est uniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, autoritas. Ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino DEO ad ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio Mortuorum.

4. Tomo 3. Lib. 21. de Civit. DEI, cap. 24: Pro Defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorumdam piorum, exauditur oratio: sed pro his, quorum in Christo re-generatorum, nec usq̄ adeò vita in corpore malè gesta est; ut tali misericordiâ judicentur digni non esse; nec usq̄ adeò benè, ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere.
5. Tomo 2. Epistola 64. ad Aurelium: Oblationes pro Spiritibus dormientium, quas verè aliquid adjuvare credendum est, ne sint sumtuosæ.
6. Tomo 1. Lib. 2. De Genesi cont. Manichæos, c. 20: Qui agrum suum non coluerit, & spinis opprimi permiserit; post hanc vitam habebit vel ignem Purgationis, vel pœnam æternam.
7. Tomo 10. Lib. 50. Homiliarum, Homil. 16: Hi qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per fluvium igneum, & vada ferventibus globis horrenda, transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & perseverandi mora.
8. Tom. 4. De Cura pro Mortuis, cap. 4: Cùm recolit animus ubi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat, recordantis & precantis affectu. Non sunt prætermittendæ supplicationes pro Spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus, sub generali commemoratione suscipit Ecclesiæ: ut quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicumq̄ cognati, vel amici, ab unâ eis exhibeantur piâ Matre communi. Ibidem, cap. 18: Non existimemus

ad Mortuos, quorum curam gerimus, pervenire, nisi quod pro eis, sive Altaris, sive Orationum, sive Eleemosynarum sacrificijs solemniter supplicamus. Quod verò quisq; apud memoriam Martyrum sepelitur, hoc tantam mihi videtur prodesse defuncto, ut commendans eum etiam Martyrum patrocinio, affectus pro illo supplicantis augeatur.

Es hogy ily nyilván-valo dologbá tób írást ne említsek, elég az, hogy Szent Agoston † Eretnek fszám-† Aug. heresi 50. ban írja Aëriust, hogy a' Halottakért-VALÓ imadságot haszontalannak tanította. és azt írja, hogy az ő meg- Aug lib. 9. Conhólt Annyáért, áldoztanak, ő-maga pedig imádkozott. scilicet cap. 12. & 13.

*§. 3. Az embernek Szabad akarattját, szin-
te úgy vallotta Sz. Agoston, mint most a
Pápisták.*

Tomo 9. Tractatu 4. in 1. Joannis Epistolam. *Videte quemadmodum non abstulit Libertum arbitrium; ut diceret, Castificat semetipsum. Quid nos castificat; nisi DEVS? sed DEVS te nolentem non castificat. Ergo quod adjungis voluntatem tuam DEO, castificas teipsum. Castificas te, non de te, sed de illo qui venit ut habitet in te: Tamen, quia agis ibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tributum est. ideo autem tibi tributum est, ut dicas; Adjutor meus esto. Si dicis, Adjutor meus esto; aliquid agis: nam si nihil agis, quomodo ille adjuvat?*

Tom. 1. Lib. de Verâ Religione, cap. 14: *Usq; adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas Libertum arbitrium voluntatis. Tales enim servos suos moliores esse DEVS judicavit, si ei servitens liberaliter. Quod*

I.

II.

Serm. 15. de Verbis Apostoli: Qui fecit te sine te, non te lustrificat sine te. Felicit nescientem, lustrificat volentem.

T

nullo

nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent.

III.

Tom. 5. Lib. 5. de Civitate DEI, cap. 10: Nullo modo cogimur, aut retenta præscientiâ DEI, tollere voluntatis Arbitrium; aut retento voluntatis arbitrio, DEVM negare præscium futurorû: sed utrumq; amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur. Neq; enim ideò peccat homo, quia DEVS illum peccaturum præscivit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præscientia falli non potest, ipsum peccaturum esse præscivit; qui si nolit, omnino non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.

† Aliàs 47.

IV.

Tom. 1. Epist. † 47. ad Valentinum: Fides sana Catholica, neq; Liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive bonam: neq; tantum ei tribuit, ut sine gratiâ DEI valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur, sive ut in bono perseveranter proficiat. Si non esset Liberum arbitrium, non diceretur: * Rectos cursus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige: Et tamen, sine gratiâ DEI si posset hoc fieri, non postea diceretur: " Ipse autem rectos faciet cursus tuos.

* Prover. 4. v. 25.

" vers. 27.

V.

Eccli. 15. v. 11.

Tom. 7. Lib. de Gratia & Libero arbitrio, cap. 2. Apponet tibi ignem & aquam, &c. Ecce apertissimè videmus expressum Liberum humana voluntatis arbitrium, &c. Quomodo DEVS jubet custodiri mandata sua, si non est Liberum arbitrium?

§. 4. A Meg-igazúlt emberek jó cselekedésinek érdemei, úgy hitte és tanította Sz. Agoston; mint most a Romai Ecclesia.

Tomo 2. Epist. 105. ad Sixtum: Nullane igitur sunt Merita Justorum? Sunt planè, quia Justi sunt: sed

• ut

ut iusti fierent, Merita non fuerunt. Cùm DEVS coronat Merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua. Unde & ipsa vita aterna precedentibus meritis redditur: tamen quia eadem Merita, quibus redditur, non à nobis parta sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis sunt facta per gratiam, etiam ipsa Gratia nuncupatur; non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideo, quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur.

Tomo 9. Serm. 15. de Verbis Apostoli: *Gratia precessit meritum tuum: non Gratia ex merito, sed Meritum ex gratiâ.* 2.

Tomo 7. Lib. de Gratia & Lib. arbitrio, cap. 6: *Planè cùm data fuerit gratia, incipiunt esse etiam Merita nostra bona, per illam tamen. Quapropter, quando ceperit homo habere Merita bona, non debet sibi tribuere illa, sed DEO.* 3.

Tom. 7. De Corrept. & Gratia, cap. 13: *Quia & ipsa Vita aterna, quam certum est bonis Operibus debitam reddi, ab Apostolo † Gratia DEI dicitur: cùm Gratia non operibus reddatur, sed gratis detur; sine ulla dubitatione confitendum est, ideo Gratiam vitam aeternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur * Gratia pro gratia, id est, pro his Meritis quæ * 10an. 1. ver. 16. contulit gratia.* 4. † Rom. 6. v. 23.

Tom. 8. In Psalmum 83: *Donator est indulgentiæ, debitor corona. Unde debitor? accepit aliquid? Cui debet aliquid DEVS? Ecce videmus, quia tenet eum debitorem Paulus; Reddet mihi: Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Unde tibi debet? quid ei dedisti? Debitorem Dominus ipse se fecit: non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti; sed, Redde quod promisisti.* 5.

Tom. 10. Sermon. 16. de Verbis Apostoli: *De-* 6.
bitor

bitor factus est nobis; non aliquid à nobis accipiendo, sed, quod ei placuit, promittendo. Illo ergo modo possumus exigere, ut dicamus; Redde quod promisisti, quia fecimus quod iussisti: & hoc tu fecisti, qui laborantes iuvisti.

*§. 5. Hogy a' Hit magán nem elégséges,
azon formán vallotta Sz. Aposton, mint
a' Catholicusok.*

i. **T**omo 4. Libro de Fide & Operibus, cap. 14: *Exc-
cutiendum est à cordibus religiosis, ne malà securitate
salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere Solam
Fidem putaverint. &c. Quoniam hac opinio, Apostolorum
tempore fuerat exorta, Apostolica Epistola Petri, Joannis,
Jacobi, Judæ, contra eam maximè diriguntur intentionem,
ut vehementer astruant, Fidem sine operibus nihil prodesse.
Sicut etiam ipse Paulus, non quamlibet Fidem qua in DEVM
creditur, sed eam salubrem planèq; Evangelicam definit, cu-
jus opera ex dilectione procedunt.*

ii. Tom. 3. Lib. 15. de Trinit. cap. 18: *Ipsam Fi-
dem, non facit utilem nisi charitas. sine Charitate quippe,
fides potest quidem esse, sed non prodesse.*

iii. Tom. 3. In Enchiridio, cap. 8: *Sine amore, Fi-
des nihil prodest.*

iiii. Tom. 4. Lib. 83. Quæstionum, Quæst. 76. *Non
sunt sibi contraria duorum Apostolorum sententia, Pauli &
Jacobi, quum dicit unus, Justificari hominem per Fidem sine
operibus; & alius dicit, Inanem esse fidem sine Operibus:
quia, ille dicit de operibus qua fidem procedunt: iste de
ijs qua fidem sequuntur.*

Rom. 3. v. 28.
Iacob. 2. v. 20.

S. 6. A' Negyven-napi Böjtöt, Húsétel-nélkül tartották Szent Agoston-idétt.

Tomo 6. Lib. 30. cont. Faustum, cap. 5: *Christiani non haeretici, edomandi corporis causâ, propter animam ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa immunda esse credant, non solàm à Carnibus, verùm à quibusdam etiam terra fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci; vel certis diebus, sicut per Quadragesimam ferè omnes.*

I.

Tom. 3. Libro de Dogmatibus Ecclesiast: cap. 67: *Sacrata DEO Virginitati nuptias coequare, aut pro amore castigandi corporis, abstinentibus à vino, vel carnibus, nihil credere meriti accrescere; non hoc Christiani, sed Joviniani est.*

II.

Tom. 10. Serm. 62. de Tempore: *Alijs diebus Jejunare, remedium est, aut premium: in Quadragesimâ non jejunare, peccatum est. Alio tempore qui jejunat, accipit indulgentiam: in Quadragesima qui non jejunat, sentiet poenâ.*

III.

Tom. 10. Sermone 64. de Tempore: *Sed & illa est in Quadragesimâ diebus grandis utilitas, quòd dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. abstinemus enim à Carnibus, quibus alijs diebus uti licet.*

IV.

Végezetre, hogy több mondásit Sz. Agostonnak elő ne hozzam, együtt azt írja: † hogy sokan a' Negyven-napi Böjtben, csak abból a' fazékból sem érznek, melyben húst főztek az-előtt. *Jovinianust* pedig, többi-között azért írja * Eretnek számban, hogy a' zabott Böjtökhöz nem akarta kötelezni az embereket, hanem kinek-kinek szabadságában harca, hogy akkor böjtöllyön mikor tetezik.

Serm. 65. Cessant lavacra, vina, carnes in Quadragesima.

† Aug. to. 10. Serm. 157. de Tempore.

* Aug. to. 6. Haeresi 55.

*§. 7. Az Anyaszentegyház Traditioit bő-
csűllötte Sz. Agoston.*

1. **T**omo 2. Epist. 86. ad Casulanum: *In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mox populi DEI, vel instituta majorum, pro lege tenenda sunt.*
2. Tom. 2. Epist. 118. cap. 1: *Illa autem, qua non scripta, sed tradita custodimus, qua quidem toto orbe terrarum observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atq; statuta retineri. sicut quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in calum, & adventus Spiritus Sancti, anniversariâ solemnitate celebrantur.*
3. Tomo 7. Lib. 2. de Baptif. cont. Donat. cap. 7: *Quam consuetudinem (scilicet non rebaptizandi hæreticos) credo ex Apostolica Traditione venientem; sicut multa non inveniuntur in literis eorum, neq; in Concilijs posteriorum: & tamen, quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur.*
4. Tom. 7. Lib. 4. de Baptif. cont. Donat. cap. 24: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum, rectissimè creditur.*

§. 8. Az Egyházi Személyek, Nőtelen életre köteleztettek Sz. Agoston-idejében.

1. **T**omo 4. Lib. Quæst. Vet. & Novi Testam. Quæst. 127: *Sed fortè dicatur: Si licet, & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non licet uxores habere; id est, ut Ordinatis jam non liceat convenire? Quis nescit, unumquodq; suam legem habere? Est, quod omnino generaliter omnibus*

non liceat; & est, quod alijs licet, alijs non licet. Fornicari, omnibus non licet: negotiari, antequam Ecclesiasticus quis sit, licet; facto jam, non licet. Antistitem, puriorem ceteris esse oportet, est enim Vicarius. DE I; ut quod ceteris licet, illi non liceat. quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et non solum haec Concubitus non licet, verum etiam ministerio ejus; quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt quae ministrat. Tunica mediocri hominis, quamvis munda, Imperatori tamen sordida & illicita est: per hoc Antistites DE I puriores esse debent quam ceteri, quia Christi habent personam.

Tom. 6. Lib. 2. de Adulterinis Conjugijs, cap. 20: *Quando terremus, ne adulterinis conjugijs haerendo, pereant in aeternum, solemus proponere continentiam Clericorum.*

II.
Vide plura de Moribus Eccles. c. 36.

Tom. 10. Sermon. 37. ad Fratres in Eremo: *Si conjugium Sacerdotibus prohibetur, quantum magis crimen fornicationis in nobis asstimabitur?*

III.

§. 9. Azt hitte SZ. Agoston, hogy bizonyosok nem vagyunk iodófségünkért.

Tom. 7. de Bono Perseverantiae, cap. 1: *Vtrum quisq. munus Perseverantiae acceperit, quamdiu hanc vitam ducit; incertum est.*

1.

Ibidem, cap. 22: *De Vita aeterna, quam filijs promissionis promisit DEVS, nemo potest esse securus, nisi cum consummata fuerit ista Vita, qua tentatio est super terram.*

2.

Tom. 7. De Correptione & Gratia, cap. 13: *Quis ex numero fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero Praedestinatorum se esse praesumat? Multa similia dicuntur, propter hujus utilitatem secreti, ne forte quis*

3.

quis

quis extollatur: sed omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est quod perveniant. Propter huius utilitatem secreti, credendum est, quosdam de filiis perditionis, in fide, qua per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquamdiu fideliter & iuste vivere, & postea cadere.

4.

Tom. 5. lib. 11. de Civitate DEI, cap. 12: *Quis hominum se in actione, profectusq; Justitia perseveraturum usq; in finem sciat, nisi aliqua revelatione ab illo fiat certus, qui de hoc iusto latentiq; iudicio, non omnes instruit?*

S. 10. Az Oltári Szentségrül azt vallotta Sz. Agoston, a' mit most a' PápiSták.

† Tom. 3. De Eccl. Dogmat. c. 75.
Et lib. 4. de Doctr. Christ. c. 21.

I. **H**ogy a' Pohárban vizet kel a' borhoz elegyíteni:
† *In Eucharistiá non debet sola aqua offerri, sed Vinum Aquá mixtum.*

II. Hogy az Urunk Testét, nem csak lélekkel, hanem szájjal-is vészük az Ur. Vacforájában: *Christum carnem suam nobis manducandam, bibendumq; sanguinem dantem, fideli corde & ore suscipimus; Tom. 6. lib. 2. cont. Adversar. Legis, cap. 9.*

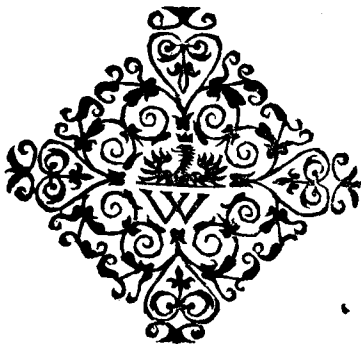
III. Hogy éléb kel imádni, és az-után venni az Ur Testét: *Nemo illam Carnem manducat, nisi prius adoraverit; Tom. 8. in Psalm. 98.*

IV. Hogy a' kenyér, Testé változik: *Ante verba Christi, quod offertur, Panis dicitur: ubi Christi verba depromta fuerint, iam non panis dicitur, sed Corpus appellatur; Tomo 10. Serm. 28. de Verbis Domini.*

A mint ezekben az egy, néhány dolgokban, úgy a' töb közbe-vertet czikkelyekben-is, künnyű meg-mutatni, hogy nem csak Szent Agoston, de az ő-előtte, és ő-utánna virágozó Szent Doktorok, azon formán
capi-

tanítottak, mint most a' Romai gyölekezer. Es ezt meg-is mutatta *Jodocus Cocius*, *Genebrardus*, és sok több rúdos emberek. Sőt ezt az Ujítók sem tagadhattyák: hanem, ezekben vévén, hogy a' régi Atyák egy vágáiban járnak a' Pápistákkal, azt hirdetik, hogy azok minnyájan tévelygettek, † mint ez-előtt meg-hallók. A' † *Cal. supr. fol. 70. 98. 126.* kinek Isten okosságot adott, hánnya és rostállya-meg *Vide supr. fol. 44.* magában azokat az Okokat, mellyekért ennek-elötte a' Szent Atyák tanítását hitelesnek mutatók; és itilye-meg, ha Isten-előtt bátorságof-e el-hagyni a' meny-orzágnak törött úttyát, és a' mostani tévelyedett ősvényekre térni.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.
Amen.

A Nyomtatásban esett fogyatkozások.

Fol. Lin.	Errata.	Correcta.
12. 21. marg.	c. 3. 6.	c. 36.
20. 8.	mit.	mint.
22. antepenult.	vítatásban.	vítatásban.
52. antepé. marg.	lib. 11.	lib. 1.
60. 4.	de Utilitate.	de Unitate.
Ib: antepé. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
64. 6. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
65. 5.	lelketet.	lelkeket.
90. 20.	gyökekezereket.	gyökekezereket.
92. ult.	maga vissza.	maga ezt vissza.
95. 14. marg.	fol. 50.	fol. 27.
98. 22.	szabad.	szabott.
100. 23.	seposito.	seposita.
116. 10. marg.	110.	109.
117. marg.	50.	27.
120. 18.	vettgaz Iságot.	vett Igazságot.
122. 22.	Vestra.	Vestra.
125. 15.	példákkal.	példával.

